

1

2022

Letnik XXV

ISSN 1318-864X

Slovenščina v šoli

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

1

2022
Letnik XXV
ISSN 1318-6388

Slovenščina v šoli

Vsebina

ZA UVOD

Mirjam Podsedenshek | 1

RAZPRAVE

Mira Sušič | Slovenščina v zamejstvu | 2

DIDAKTIČNI IZZIVI

Ivana Kočevar | Postkolonialna književnost –
obrnava J. M. Coetzeja:
V pričakovanju barbarov | 14

Martina Čapelnik | Primer dobre prakse ob obravnavi
književnih del z ljubezensko temo | 23

Andreja Uršič | Vključevanje gibanja v pouk
slovenščine od 6. do 9. razreda | 29

Tina Šifrer Gazvoda | Gledališki dan | 35

Polona Tomac Stanojev | V »objemu« (za) misli
o ljubezni in življenju | 40

TEKMOVANJE V ZNANJU SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE

Dr. Igor Saksida | Skupna izhodišča in glavni
poudarki priprave na Tekmovanje v znanju
slovenščine za Cankarjevo priznanje 2021/22 | 45

Nuša Bohak | Ko se iz porušenih bližin
zgradijo novi problemi | 48

Ula Robida | Življenje je kot reka, ki se spreminja | 50

Vanessa Repič | Ferekova čudežna ozdravitev | 55

Aleksander Breznik | Ferekova čudežna ozdravitev | 56

Ilenija Prezelj | Kdor hrepeni, lepše živi | 58

Marija Snežna Benedičič | Bogat je tisti, ki je
zadovoljen s svojo usodo | 60

Svarun Čelan | ***** | 62

PREDSTAVITVE

Vabilo na 4. nacionalno konferenco
Jeziki v izobraževanju | 64

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 574.

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slika na naslovnici: fotografija Ele Peroci, 14. marec 1983. Foto Janez Bogataj. Hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

an
veji
oklepaj
inton
stavek
svobodni verz
oseba
pisec
stavek
privedje
Slovenščina
v šoli
metafora
osebek
izvor
pr
pris
vejica
stavnici den
stavnici den
glagol
poved
črtica
esej
privedje
vejica

Mirjam Podsedensek | odgovorna urednica

Kaj vse je lahko jezik

Uveljavljena raziskovalka in jezikoslovka, prof. dr. Martina Orožen, je ob svoji 90. letnici v intervjuju poudarila, da je ... *odnos do materinščine tudi stvar časti* ... – iz pogovora je mogoče slutiti, da je jezik osnovno človekovo izražilo, ki ima za vsakogar le njemu lasten pomen, je znamenje in izpovedna moč.

V prvi številki 25. letnika revije je zato prispevek zamejske profesorice Mire Sušič *Slovenščina v zamejstvu* izjemno pomemben, kaže namreč prizadevanje učiteljev slovenščine, da bi materinščino mnogih, v drugačnem, tudi večjezičnem okolju približala drugim, jih naučila osnov komunikacije in z njimi brala in jih vodila pri spoznavanju literarnih besedil, tj. izvirne slovenske književnosti, nastale v zamejstvu in v matici.

V prispevkih, ki so jih za Didaktične izzive oblikovali učitelji praktiki, Tina Šifrer Gazvoda z *Gledališkim dnevom* in približevanjem otrok govorjeni, dramski, uprizoritveni besedi, Martina Čapelnik s predstavljanjem ubeseditve ljubezenske tematike pri najstnikih, Andreja Uršič, ki v jezikovni pouk, v osnovni šoli vključuje tudi gibanje, ne zgolj statično poučevanje jezika, besede in besedila, sta jezik in beseda v vsakem trenutku lahko živa, gibka, pestra ...

Kako je mogoče izbirno besedilo, prevedeno, zapisano in zato tudi na poseben način ohranjeno za bralca, brati, opazovati in odkrivati metaforične pomene, dogajanje in zgodbo drugih in drugačnih, izvirno zapiše Ivana Kočevar, ob romanu nobelovca *J. M. Coetzeeja V pričakovanju barbarov*.

Letošnje *Tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje* z mladimi pisci le razkrije, da je zanje beseda resnična, s svojo težo in pomenom, da je vanjo še mogoče verjeti in ji zaupati, saj zmore povezovati in graditi tudi mostove med mladimi in odraslimi, med preteklim in sedanjim. Mladi namreč ne poznajo le sodobnih pravljic in zgodbic komaj minulega otroštva, odpirajo se jim vrata književnosti za odrasle, z izvirnimi interpretacijami *Kurjega pastirja* in uveljavljenih slovenskih in svetovnih avtorjev, Alenke Goljevšček in Shawevega Pigmaliona. Drugi so zanje (lahko) kot angeli, a resnični, ki jih vodijo v življenju, kot v izvirnem spisu z naslovom *Življenje je kot reka, ki se spreminja*, piše Ula Robida.

Beseda, kljub svoji spremenljivosti pa ostane – zapisana v jeziku.

Slovenščina v šoli 1

XXV. letnik

leto 2022

ISSN 1318-864X

Izdajatelj in založnik: Zavod RS za šolstvo, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana

Predstavniki: dr. Vinko Logaj

Uredništvo: mag. Mirjam Podsedensek (odgovorna urednica), dr. Lara Godec Soršak (Pedagoška fakulteta Ljubljana), Mira Hedžet Krkač (Zavod RS za šolstvo), mag. Mojca Honzak (Osnovna šola Riharda Jakopiča v Ljubljani), dr. Boža Krakar Vogel (Filozofska fakulteta v Ljubljani), dr. Maja Melinc Mlekuž (Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko), Bojana Modrijančič Reščič (Šolski center Nova Gorica), Vlado Pirc (Zavod RS za šolstvo), dr. Igor Saksida (Pedagoška fakulteta Ljubljana), dr. Miha Vrbinc (Deželni svet za Koroško)

Naslov uredništva: Zavod RS za šolstvo, OE Nova Gorica (za revijo Slovenščina v šoli), Erjavčeva ulica 2, 5000 Nova Gorica; tel. 05/330 80 79; mirjam.podsedensek@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Jezikovni pregled: Katja Križnik Jeraj

Prevod povzetkov: Bumblebee, jezikovno svetovanje, Polonca Luznik s. p.

Oblikovanje: Simon Kajtna

Prelom: Design Demšar d. o. o.

Tisk: Present d. o. o.

Naklada: 475 izvodov

Naročila: ZRSŠ – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; zalozba@zrss.si

Letna naročnina (3 številke): 35,00 € za šole in druge ustanove, 26,25 € za individualne naročnike; 12,50 € za dijake, študente, upokojenke; za naročnike iz tujine 40,00 €; cena posamezne enojne številke v prosti prodaji je 13,00 €; v cenah je vključen DDV

Mira Sušič | Humanistični in družbeno-ekonomski licej Anton Martin Slomšek, Trst

Slovenščina v zamejstvu

Slovenian Beyond the Border

Ključne besede:
zamejstvo, mreža šol,
slovenščina, italijanščina,
napake, kalki

Keywords:
cross-border regions, network
of schools, Slovenian, Italian,
errors, calques

Izvleček

V članku bomo orisali položaj slovenskega jezika v šolah in v okolju. Navedli bomo nekaj tipičnih primerov napak, s katerimi se soočajo profesorji in učitelji pri pouku slovenščine. Razmišljali bomo o motivaciji staršev za vpis otrok v slovenske šole in odnosu večinskega naroda do slovenske kulture in jezika.

Abstract

This article outlines the position of the Slovenian language in schools and the wider society. The author identifies several typical errors that teachers encounter when teaching Slovenian. Parents' motivation to enrol their children in Slovenian schools and the attitude of the majority population towards the culture and language of Slovenia are also considered.

1 Položaj pouka slovenskega jezika v zamejstvu

V avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini ima slovenščina status manjšinskega jezika. Slovenščina ni jezik okolja, če imamo v mislih položaj slovenskega jezika v matici.

Sestava razredov je vse bolj raznolika. V šolah vseh stopenj je veliko dijakov iz slovenskih enojezičnih družin, precej je dijakov iz mešanih zakonov, torej dvojezičnih družin. Nekaj je tudi dijakov iz italijanskih enojezičnih družin, ki so se odločili za šolanje svojih otrok v manjšinski šoli. Etnična sestava razredov vpliva na raven znanja slovenščine. Pri pouku so opazne razlike pri obvladanju jezika. Profesorica slovenščine Ester Gomisel pravi o tem takole:

»To, da je nekdo iz dvojezične družine, predstavlja nekako razliko. Težava je v tem, da so te razlike v znanju na liceju že razvit problem. Očitno je torej, da jezikovne težave niso bile odpravljene prej, pred osnovno šolo. Raziskave poročajo tudi o tem, da bi bilo treba vključiti otroke iz dvojezičnih ali italijanskih enojezičnih družin v posebne skupine in to pred osnovno šolo, oziroma v prvem razredu osnovne šole, da se jih pripelje na raven ostalih otrok. Težave pa se še naprej ponavljajo, ker se to, žal, ne dogaja. Nadoknaditi toliko jezika v petih letih liceja, ko je oseba že skoraj odrasla, pa je že zelo pozno.« (Primorski dnevnik, 28. 2. 2021: 3)

Poglejmo primer razmerja ur slovenščine in italijanščine na liceju Antona Martina Slomška v Trstu.

Ko govorimo o slovenskih šolah vseh stopenj v Italiji, moramo biti pozorni na te besede: s slovenskim učnim jezikom. Te besede urejajo status slovenskega jezika na šoli. To pomeni, da se vsi predmeti (razen italijanščine in tujega jezika) poučujejo v slovenščini. Kdor se zaposli na slovenskih šolah v zamejstvu in želi poučevati, mora obvladati slovenščino ne glede na predmet, ki ga bo poučeval.

Humanistični oddelek in družbenoekonomski oddelek liceja imata enako število tedenskih ur pouka enega in drugega jezika.

Predmet	razredi – tedensko število ur				
	1. hum	2. hum	3. hum	4. hum	5. hum
slovenščina	4	4	4	4	4
italijanščina	4	4	4	4	4

(vir: www.slomsek.it)

Ostali predmeti, razen tujega jezika, se poučujejo v slovenščini. Italijanščina nima statusa tujega jezika.

Ostali predmeti, razen tujega jezika, se poučujejo v slovenščini. Italijanščina nima statusa tujega jezika. Oba jezika sta si enakovredna (število predvidenih ur poučevanja – po predmetniku v razredu). Učni načrt italijanščine se ne razlikuje od tistega, ki je v veljavi na italijanskih šolah. Učni načrt za pouk slovenščine je posnetek slovničnega in književnega znanja, ki je predviden pri italijanščini, prilagojen pa je potrebam slovenske kulture.

Dijaki in učenci pogosto podzavestno prevajajo iz italijanščine v slovenščino. Pogosta napaka je uporaba množine, čeprav gre za osebi, živali ali predmeta. V italijanščini dvojine ni, npr. Marta in Metka se žogajo pred hišo, namesto Marta in Metka se žogata pred hišo. Kalki iz italijanščine so pogosti. *Kako stojiš?* (op. zanima nas počutje osebe). To je dobeseden prevod iz italijanščine *Come stai?* Posebno poglavje pa je ura, npr. sedma in pol in ne pol osmih kot pravijo ljudje v Sloveniji.

Mešanica italijanščine in slovenščine postaja refren pogovorov mladine v zamejstvu. Jezikovna kontaminacija prevladujočega jezika okolja se kaže v vsakdanjem pogovoru med slovensko govorečimi dijaki in učenci. Profesorica Ester Gomisel takole komentira ta pojav:

»Govorimo o slovničnih napakah, izražanju, pomankanju besedišča, nepoznavanju pravil – za kar je delno kriva tudi izhodiščna šola – ter izražanju, italijanskih tujk je ogromno. Govorimo torej o jezikovni kontaminaciji na že visokih ravneh. To ni le primer narečja, ampak je že sintaktična, oziroma morfološka jezikovna kontaminacija, in to na že visoki ravni. Dijaki poslovenijo italijanske besede in se ne zavedajo, da so jih. /.../ Nedvomno bi bilo bolje, ko bi dijaki uporabljali samo slovenski jezik. Bistveno razliko bi se opazilo tudi takrat, ko bi se dijaki pogovarjali samo v narečju, kajti slovensko besedišče ostaja. Če si sposoben spoznati narečje, tudi veš, kje se razlikuje od standarda. Ko pa dijak uporablja mešanico dveh jezikov, bo preskok še tako večji, kajti moral bo najprej preiti iz mešanice v narečje, šele nato k standardnemu jeziku.« (Primorski dnevnik, 28. 2. 2021: 3)

Dijaki in učenci se ne izražajo v domačem vaškem narečju ali slovensko pogovorno, ampak govorijo mešanico italijanščine in slovenščine, skratka mešajo oba jezika hkrati.

Dijaki in učenci se ne izražajo v domačem vaškem narečju ali slovensko pogovorno, ampak govorijo mešanico italijanščine in slovenščine, skratka mešajo oba jezika hkrati. To je groba zmes enega in drugega jezika v isti povedi ali nizu pripovedne niti. Glagoli ostanejo v bistvu v slovenščini, veliko samostalnikov pa je v italijanščini, npr. *Si šel igrat kalčo?* (ital. *il calcio*) *Včeraj smo igrali partido.* (ital. *partita* poslovenjena beseda *partida*) *Ni mi vseh balon.* (ital. *Il pallone*, poslovenjena beseda *balon*). Pogosti so kalki iz italijanščine v vsakdanjem pogovoru v slovenščini, npr. *Ne razbivat škatle!* (op. italijanski kalk *Non rompere le scatole*), *Ne vidim ure, da grem v čine.* (op. čine pomeni kino, ital. *cinema*; ital. *Non vedo l'ora di andare al cinema.*)

Ugotovili smo, da je pogosto prevzemanje besed iz italijanščine in njihovo slovenjenje s slovenskimi končnicami sklanjanja ali speganja »Naredi si panin z mortadelo!« Beseda *panin* je izpeljana iz italijanske besede *panino*. »Daj mi kos panina!« Dijaki in učenci sklanjajo besedo *panin* po slovničnih pravilih. *Imam panin. Daj mi kos panina.* Učenci in dijaki se ne zavedajo napake, zato jih navadno učitelj ali profesor spomni: »Kako se reče po slovensko panin? Po slovensko je sendvič.« Učitelj nato doda še kak primer iz običajne vsakdanje kulinarične prakse, zato reče: »Za fešto oziroma praznik ali rojstni dan bomo pripravili obložene kruhke in ne tartine.« Če govorimo o kruhu, večina dijakov in učencev ne pozna besede kajzerica (v rabi v Sloveniji), ampak je zamejcem domača beseda rozeta za isto obliko kruha (ital. *rosetta*).

Profesorji in učitelji na šolah se dobro zavedajo, da znanje peša in standard obvladanja materinščine bliskovito pada. Profesorica Ester Gomisel komentira nastali trend takole:

»Tako je. Profesorji se tega zavedamo. Strategij, ki jih uporabljamo za odpravo takih napak in drugih jezikovnih primerov, je več. Vendar strategije same niso dovolj. Strategije zadostujejo, ko je motivacija na obeh straneh. Pomembno je, da dijaki, ki hočejo izboljšati raven jezika, prepoznajo napake. Dijake je treba stalno popravljati in opozarjati na napake in zapisovati pravila. Pomembno je tudi, da se sošolci sami med sabo popravljajo. Vedno lahko svetujemo filme in knjige, ampak to postane dolgočasno. Profesorji ne vemo več, kaj naj bi jim svetovali, tudi zato, ker je raven jezika v medijih že zelo nizka. Mislim, da se strategije še najmanj razvijejo. Osebnostno skušam spodbujati dijake, da čim več govorijo. Opažam, da se dijaki v slovenščini zelo malo pogovarjajo. Komunikacija je danes osredotočena le na zelo kratke stavke oziroma na sporočila in SMS, mladi pa niso več sposobni uporabiti jezika v daljših tvorbah. Opažam, da imajo dijaki težave z opisovanjem stvari, ne vedo, kako

ustvariti neko definicijo, kajti pri sestavljanju definicij je pomembno združiti veliko besed, ker pa mladi niso navajeni komuniciranja v tem jeziku, nastopi težava. Določenih stvari se ni mogoče naučiti, če se znanja ne aplicira preko komunikacije. To je že socialni problem, ne le problem slovenskega jezika.» (Primorski dnevnik, 28. 2. 2021: 3)

Raven jezika je tudi odvisna od strokovnega kadra, ki poučuje na šolah. Skrb za jezik ni samo naloga slovenistov, ampak je dolžnost vseh predmetnih profesorjev, ker je materinščina jezikovno orodje poučevanja predmetov na urniku in predmetniku. Strokovni izrazi imajo veliko težo, ko posredujemo učno snov. Vsak predmet ima svoj kovček strokovnih terminov in definicij, ki jih mora profesor obvladati in biti domač na tem področju, zato je pravilna ugotovitev profesorice Ester Gomisel:

»Niso samo dijaki tisti, ki se morajo nujno osredotočiti na jezik. Profesorji se moramo maksimalno izobraziti in imeti določeno raven jezika, da lahko vse predmete predamo z določenim standardom. Sama se zavedam, da imam še vedno ogromno kalkov iz italijanščine. Tudi zaradi tega rade volje hodim na jezikovne vaje s prof. Rado Lečič, ker vem, da ona predstavi standard. Ta nuja pa je večkrat tudi prezrta. Profesorji moramo določene stvari suvereno obvladati. V slovenske šole je treba prinesiti znanje.« (Primorski dnevnik, 28. 2. 2021: 3)

Učenci in dijaki imajo pogosto težave, ko se srečajo z besedili iz matične domovine. Besedišče je včasih velik problem, še posebno če gre za dijaški sleng, pogovorno slovenščino, ki ju nimajo zamejski dijaki in učenci v ušesu, uradovalni termini in narečja iz ostalih slovenskih pokrajin so tudi posebno poglavje težav razumevanja rdeče niti pripovedi. Posebno poglavje pa tvorijo strokovni izrazi posameznih predmetov, ki se jih dijaki in učenci morajo naučiti uporabljati v pravilnem kontekstu. Profesor in učitelj bo dodatno razlagal, kaj pomeni narečna beseda *štacuna*. Poved *»Probat bo treba in zrihtat.«* bo morda povzročala manj težav, ker so primorskim zamejskim govorcem ti izrazi bolj domači. Izrazi in povedi *»Ne ga biksat. Ne me basat! Ne ga kidat! To je fora in prava finta! Nehaj s temi štos! Daj mi enkrat mir, budalo!«* so učencem in dijakom na strani meje Trsta in Gorice popolnoma tuji. Beseda *bejba*, ki je tipični najstniški sleng v Sloveniji, je zamejskim dijakom in učencem nerazumljiva, ker uporabljajo prevzeto besedo mula iz italijanskega tržaškega narečja. Ista usoda doleti izraza *frajer* in *model*, ki sta običajna v Sloveniji med mladino, v pomenu fant. Termin *novela*, ki je v rabi bodisi v pravnem smislu bodisi kot oznaka literarne zvrsti, lahko povzroči nekaj težav. Če dijaki berejo članek v slovenskem časopisu o delu v parlamentu v Ljubljani in naletijo na besedo *novela*, avtomatično pomislijo na definicijo, ki so si jo zapomnili pri pouku slovenščine, zato napačno razumejo izraz. Dijaki ne poznajo terminologije, ki je v rabi v parlamentu v Ljubljani, čeprav je na nekaterih šolah na predmetniku pravo. Imajo opravka z italijansko pravno terminologijo pri predmetu, kjer je na programu tudi italijanska ustavna ureditev.

SSKJ definira geslo *novela* takole:

- »1. lit krajše pripovedno delo v prozi, navadno z nepričakovanim razpletom; brati, pisati novelo; zbirka črtic in novel/ okvirna novela
2. jur. zakon o spremembah in dopolnitvah veljavnega zakona: izdati novelo / novela kazenskega zakoni« (SSKJ 2004: 89)

Nekaterim učencem in dijakom zvenijo povsem tuje običajne slovenske povedi, ki jih redno pišejo slovenski avtorji v svojih literarnih delih, npr. *Ni na mestu ... Črno na belem je ... Na dlani je ... Čudijo me tvoje besede ...* Ti izrazi so del vsakdanje pogovorne prakse v Slovenji, ki ni tako blizu nekaterim učencem in dijakom v zamejstvu, ker redko slišijo slovenščino iz matice v živo.

Profesorica Ester Gomisel takole zaključi razmišljanje o stanju materinščine v zamejskih šolah:

»Gotovo se je zavedajo, ker jih tudi opozarjamo. Ne vem pa, če se jim je že ustalilo, če so to že ponotranjili, ne vem, če se res zavedajo, da je slovenščina na poti v deveto deželo. Preskok v zanju jezika med generacijami je zelo sunkovit. Razlike v znanju slovenskega jezika so neverjetno velike in gredo v smer slabšanja. Mogoče se bodo tega zavedali kasneje, ko bodo starejši.« (Primorski dnevnik, 28. 2. 2021: 3)

2 Težave z besediščem pri književni vzgoji

Besedišče postaja ključni problem pri književni vzgoji, ko se dijaki in učenci seznanijo s sodobnimi avtorji iz matice, ki pogosto vključujejo v besedila lokalizme, sleng in splošno pogovorne izraze, ki niso del zamejske govornice.

Profesor in učitelj v zamejstvu ima predvsem delo z besediščem in slovničnimi napakami. Besedišče postaja ključni problem pri književni vzgoji, ko se dijaki in učenci seznanijo s sodobnimi avtorji iz matice, ki pogosto vključujejo v besedila lokalizme, sleng in splošno pogovorne izraze, ki niso del zamejske govornice.

Jezik povzroča precej preglavic, ko se dijaki seznanijo z besedili. Delo na besedišču ima veliko težo v zamejstvu, kjer dijaki in učenci niso v vsakdanjem stiku s slovensko govornico, zato je nimajo v ušesih in ne poznajo pokrajinske raznolikosti matične domovine.

V besedilih je pogosta pogovorna slovenščina, ko se pogovarja najstniška mladina. »Ne se sekirat! Ne ga biksat!« Uporaba kratkih nedoločnikov v besedilu bode v oči in ustvari zmedo. Kaj je pravzaprav pravilno? Zmedo ustvari tudi slengovsko izražanje, npr. »Vse je bilo kul. Imeli smo se ful dobro. Ti pa si res pravi frajer! Bejba se nosi. Mojca je avša in afna, da je ni take daleč naokrog. Ti si totalno odštekan! Si normalen? Bila sem čisto paf.« Besedna zveza *pogrnuti izpit*, v smislu ne izdelati izpita, lahko tudi povzroča kak problem, če ne upoštevamo prenesenega pomena rabe glagola.

V razredu je potrebna dodatna razlaga besedišča, če imamo opravka z besedili, ki se oddaljijo od standarda knjižnega jezika, kar se pogosto dogaja pri nekaterih avtorjih. Tak primer je mladinski roman Janje Vidmar Pink. Pisateljica uporablja v knjigi štajersko govornico najstniške mladine. Zgodba je locirana v obdobje Jugoslavije, kar povzroča še dodatne preglavice zamejskemu mlademu bralcu, ki mu je v knjigi opisano zgodovinsko obdobje tuje.

Slovenski govorniki v zamejstvu so pogosto v dvomih, zato se obračajo na rubriko Jezikovna pošta Primorskega dnevnika, ki jim je v veliko pomoč, ko imajo težave s slovenščino. Nekaj preglavic povzročajo npr. voščilnice za praznike. Želimo sogovorniku srečne ali vesele praznike? Kaj je pravzaprav pravilno? Pridevnik *srečen* uporabljamo predvsem, ko nekemu želimo, da gre vse lepo in prav, zato rečemo *srečno* pot ali *srečno* na izpitu. Prazniki so načeloma prijeten dogodek. Želimo si, da bi šlo med prazniki vse po sreči, zato želimo sogovorniku prijetno in srečno preživljanje praznikov. Kaj čestitamo, kaj pa voščimo? Dijaki oz. učenci večkrat zamešajo rabo glagola voščiti in čestitati. *Voščimo*, ko izrazimo nekemu dobre želje ob prazniku, *čestitamo* pa, ko se veselimo uspeha, zato čestitamo k diplomi, za poroko, medtem ko voščimo vse najboljše za rojstni dan ali za praznike.

Učenci/dijaki oz. odrasli pogosto prevajajo dobesedno iz italijanščine. Dijaki večkrat napišejo: *Naredili smo sistem*, kar je dobesedni prevod iz italijanščine *Abbiamo fatto sistema*. Dijak je v bistvu želel povedati, da so v klapi vsi držali skupaj. Narediti sistem je torej kalk iz italijanščine *fare sistema*. Ko v italijanščini rečemo *a chilometro zero* (*a km 0*), želimo s tem povedati, da je nekaj krajevno oz. lokalno pridelano. V prostem spisu lahko profesor naleti na marsikateri dobesedni prevod iz italijanščine oz. kalk, npr. *Spil sem na litre kave*. *Nisem videl ure, da grem na morje*. Kalki iz jezika večinskega naroda se pogosto pojavijo

v vsakdanji zamejski govorici, kar kaže na vpliv italijanskih medijev. Italijansko besedno zvezo *facciamo squadra*, ki jo pogosto slišimo v italijanskih medijih, lahko prevedemo v slovenščino *delajmo v timu oz. držimo skupaj*, v smislu pomagajmo si.

3 Strokovni izrazi v učbenikih in časopisu

Uvedba učbenikov iz Slovenje je bila v veliko pomoč, ker je prinesla izrazoslovje stroke, ki ga je pogrešal slovensko govoreči diplomiranec na italijanskih univerzah, zaposlen na šolah v zamejstvu.

Strokovni izrazi so poglavje zase pri posameznih predmetih, ki so na urniku in predmetniku šol v zamejstvu. Kdor je študiral na italijanskih univerzah in se je odločil za profesorski ali učiteljski poklic na slovenskih šolah v zamejstvu, je moral dodatno pridobiti strokovno izrazje v materinščini, ko je začel poklicno kariero. Na univerzi je namreč študiral v italijanščini in pridobil strokovno izrazje v tem jeziku. Terminološka vrzel je vplivala na razlago predmeta v razredu, dokler ni učitelj/profesor osvojil potrebne terminologije predmeta v materinščini. Uvedba učbenikov iz Slovenje je bila v veliko pomoč, ker je prinesla izrazoslovje stroke, ki ga je pogrešal slovensko govoreči diplomiranec na italijanskih univerzah, zaposlen na šolah v zamejstvu. Kdor se je odločil za univerzitetno izobraževanje v matici, je bil dobro terminološko strokovno opremljen za predmet, ki ga je poučeval, zato ni imel težav z izrazoslovjem predmeta.

Strokovno izrazje dela marsikateremu učencu/dijaku težave, ker se ne sooči s strokovnimi izrazi kot sovrstnik v matični domovini, kjer v medijih lahko posluša in gleda novice in poučne dokumentarne oddaje v slovenščini. V zamejstvu se morajo učenci/dijaki dodatno naučiti nekatere običajne splošne slovenske strokovne izraze predmetov, ki jim sledijo v razredu med poukom (npr. eksponat, sveder, vijak, magnet, vtičnica). Termin falanga, tj. bojna vrsta vojakov, je specifičen strokovni izraz pri zgodovini, ki pojasnjuje taktiko bojevanja, zato si morajo dijaki zapomniti najprej njegov pomen, nato pa se ga naučiti na pamet, da bodo lahko odgovorili na vprašanje, kaj je falanga. Delo na besedilu učbenika bogati terminološko komunikacijo v razredu.

Nekateri italijanski izrazi so dijakom/učencem bolj domači zaradi vpliva medijev večinskega naroda. Vremenska napoved, ki jo najdemo v Primorskem dnevniku, ima strokovne izraze iz vremenoslovja. Ti izrazi lahko povzročijo težave dijakom/učencem, ki so šibki v materinščini oz. prihajajo iz dvojezičnih ali italijanskih družin.

»Vremenska slika

Nad severnim Sredozemljem se nahaja ciklonsko območje z vremensko fronto, ki sega vse do naših krajev /.../ Oblačno bo z zmernimi padavinami. Popoldne bodo v nižinskem pasu in na obali možne razjasnitve /.../ Pojavila se bo spremenljiva oblačnost s krajevnimi padavinami.« (Primorski dnevnik 27. 11. 2021: 24)

Ob prebiranju vremenske napovedi v časopisu je potrebna dodatna razlaga terminov. Slikovno gradivo in slovar sta v veliko pomoč, ko je predvideno delo na besedilu bodisi v šoli bodisi doma.

4 Krajevni sleng v mladinskih literarnih delih v matici

Branje literarnih del slovenskih avtorjev je koristno pomagalo pri pouku slovenščine. Učenci in dijaki se učijo maternega jezika tudi z branjem. Branje sodobnih avtorjev iz matice pogosto povzroča težave, ko avtor uporablja krajevno obarvani najstniški sleng, ki je v zamejstvu tuj.

Pisatelj Primož Suhodolčan je žel s knjigo Košarkar naj bo velik uspeh. Njegova zgodba je še danes priljubljena branje v šolah med mladino v matici.

Pisatelj je bil zvest svojemu stilu pisanja, ki določa njegovo mladinsko prozo. Humor je značilen element njegovega berljivega stila in lahkotnega sloga pripovedovanja. Smešni prizori, humor ter besedna igra v dialogih so mojstrsko vpleteni v pripoved. Če upoštevamo slog in stil ter berljivost besedila, lahko rečemo, da je njegova logična posledica filmski scenarij za uspešnico v kinodvoranah.

Suhodolčan je v delu ubesedil športno avanturistično tematiko. Glavni lik tega dela in ostalih dveh (Košarkar naj bo (1995) Košarkar naj bo (1997) Ranta vrača udarec (2002) je visok fant, ki se zdi učitelju telovadbe primeren za igro košarke. »V knjigi *Košarkar naj bo Ranta resnično potrди svojo nadarjenost in kmalu zaigra v članski ekipi. Vrednost literarnega dela je v izvirnosti Suhodolčanovega humorja, ki je izražen predvsem na situacijski (Ranta igra Metki podoknico, na tekmi zadene odločilno točko, vendar ne v nasprotnikov koš; vprašan je zemljepis) in besedni ravni (imena knjižnih oseb: Ranta, Smodlak, Salta, Tundra, Enkica), kjer še posebej izstopajo koroški narečni izrazi, npr. Smodlak pravi, da sodnika »tako lifrata igralce na hladno, da bosta morala na koncu sama med sabo špilat« (Suhodolčan 1994: 149), logična medbesedna komparacija, npr. ko Smodlak Ranti dokazuje, da imata košarka in ljubezen do Metke enaka pravila. »Če pod košem preveč mencaš in zavlačuješ, ti Metka takoj piska tri sekunde. Če si preveč divji, ti lahko presodi prekršek v napadu. Tako delaš prekrške in nazadnje, ko pri metu prevečkrat zgrešiš in zavlačuješ, se te Metka naveliča in te postavi hladit na krompir... e, mislim na klop.« Metka (Suhodolčan 1994: 102) fraze (imeti konjske živce, brcati v meglo, imeti muhe) pretiravanja, npr. Smodlaka tako dolgo ni bilo, da sta Ranta in Metka čakala »dočakala vse štiri letne čase (Suhodolčan 1997: 25).« (Haramija 2012, 263–264)*

Zgodba je postavljena v čas šole oz. pouka, skratka v običajni vsakdan odraščajoče mladine, ki se ubada s šolskimi zagatami – spraševanje pred tablo, prosti spis, prva zaljubljenost (podoknica s kitaro) in zamere v klapi v razredu (sedenje na klopi med košarkarsko tekmo).

Dogajanje je postavljeno v šolo in telovadnico, nato še v domačo hišo, disko klub in gore. Okolje, v katerega so nameščeni literarni liki, je torej tipično za sodobnega najstnika, ker je večinoma urbano (šola, dom, disko klub).

»Avanturistična tematika športne pustolovščine je prepletena s stranskimi motivi, med katerimi izstopata Rantina ljubezen do Metke in njegove težave v šoli. Knjižni prostor, ki ni natančno opredeljen, je mogoče določiti posredno (Ranta gre na Brinjevo goro). V prvi in tretji knjigi je opisano mestno, v drugi pa vaško okolje nekje na Koroškem. Knjižni čas prve in tretje knjige sta omejena na nekaj mesecev med šolskim letom, druga knjiga pa se dogaja med počitnicami.« (Haramija 2012: 264)

V knjigi prevladuje dialog, narativnih odlomkov tretjeosebne neosebne pripovedovalca je manj. Pripovedovalec se pojavi v zgodbi, ko pojasni določene okoliščine, npr. ko pripovedovalec razlaga o očetu. »Za vse tiste, ki ste se vprašali, ali ima Ranta sploh očeta: ima ga, ima. Ja, saj drugače Rante sploh ne bi bilo. Ampak po pravici in resnici rečeno: ima ga in ga nima. Načeloma ga ima, nima pa ga, ker je oče kar naprej na službenem potovanju, na seji, pri avtomehaniku ali kje drugje. Samo doma ga ni.« (Suhodolčan 1994: 127)

Knjiga ima naslovljena poglavja, npr. naslov poglavja Serenada za ubogo kitaro, Pozor podivjani sesalec, ki nakažejo humorno situacijo v poglavju. Pisatelj doseže humor s smešnimi situacijami, npr. Ranta zadene napačen koš med tekmo, s pretiravanjem, npr. »/... radiator pa sta z metlico tako dolgo žgečkala po rebrih, da se je še peč v kleti začela smejati.« (Suhodolčan 2004: 59) z nonsensom »namesto da bi bil sesalec, je postal bruhalec. Začel je pljuvati iz sebe, kar je zadnji teden pojedel. Skakal je po celi hiši in pihal in kahal, za seboj pa puščal pravo razdejanje. Ranta in Smodlak sta ga poskušala ukrotiti, vendar nista vedela, kako.« (Suhodolčan 1994: 59) (Haramija 2012: 263–264)

Kdor ne pozna vseh pomenov večpomenskih besed, ima težave pri razumevanju besedila, če je dana beseda uporabljena v neznanem pomenu.

SSKJ je vir informacij, ker ima vsaka beseda pripisan terminološki, stilno-plastni, ekspresivni ali časovno-frekvenčni kvalifikator. Dobro je, da dijaki vedo, v katerih okoliščinah se slogovno zaznamovano besedo da uporabljati.

Zgodba je blizu tudi zamejskim bralcem, ker je postavljena v domače najstniško okolje, čeprav se dogaja v matici. Literarni liki se ubadajo s tipičnimi težavami odraščanja mladine. Krajevni koroško obarvani sleng je za zamejskega dijaka problem, čeprav je besedilo tekoče berljivo in zabavno zaradi humorja. Ko razlaga Ranti, Smodlak pravi, da sodnika na igrišču »tako **lifrata** igralce **na hladno**, da bosta morala na koncu sama med sabo **špilat**« (Suhodolčan 1994: 19). Besedi lifrati, špilati sta očitno koroški narečni besedi. Frazem v besedilu lifrati na hladno oz. postaviti ali dati na hladno je zamejskemu dijaku nerazumljiv, ker ni del vsakdanje govornice tega kotička slovenskega etničnega ozemlja, zato je potrebna razlaga besedne zveze. V veliko pomoč je slovar frazemov. »Kaj moram tja? Zdaj ali takoj?« je zamomljal Ranta »Ne **tupi**,« je postal nestrpen Smodlak, »**namakni** na kosti nekaj **embalaže**, zgrabi **superge** in se odkotali. **Šibaj, črta!**« »Ranta je pototkel vse hitrostne rekorde, saj je bil v telovadnici že čez dve uri.« (Suhodolčan 2017: 8) Pisatelj združi krajevni najstniški sleng s humorjem. Ta povezava povzroča pri branju težave, če ni bralec večš govornice v matici.

Ko delamo z besedilom, imamo opravka z besedami. Z besedami poimenujemo bitja, predmete, lastnosti, dejanja, prostorska in časovna razmerja, sebe, naslovnika, izražamo svoje mnenje ali doživetja. Besede so torej neke vrste znamenja, sestavljena iz sosledja glasov in ponazorjena s črkami. Besede imajo lahko samo en pomen, npr. miza, ali pa več pomenov, npr. jezik. Ko rečemo besedo jezik, lahko mislimo na jezik v ustih, ali pa se sklicujemo na govornico ljudi. Pomen razumemo iz konteksta. Juha je bila vroča, zato sem si spekla jezik. Angleščina je tuji jezik. V besedilih so besede v besednih zvezah, najdemo jih v različnih slogovnih kontekstih. Kdor ima težave z besediščem in ima vrzeli v razumevanju osnovnega besedišča vsakodnevnega sporazumevanja, naleti na hude težave, ko ima opravka z literarnimi besedili. Kdor ne pozna vseh pomenov večpomenskih besed, ima težave pri razumevanju besedila, če je dana beseda uporabljena v neznanem pomenu, npr. Neža ima dolg jezik kot krava rep. Beseda jezik tu ne pomeni gibljivega mišičastega organa, ki ga imamo v ustih. V takem primeru sklepamo o danem pomenu besede jezik iz sobesedila. To naredijo večši dijaki, ki nimajo hudih težav z besediščem. Šibki dijaki obupajo in vprašajo sošolca ali profesorja ter učitelja, kaj beseda pomeni. Pri obravnavanju besedila so torej problem pomenska razmerja besed in njihova slogovna zaznamovanost. Beseda pes je pomensko in slogovno nezaznamovana, ker jo lahko uporabimo v vseh okoliščinah. Beseda cucek je pomensko in slogovno zaznamovan izraz, zato jo lahko uporabimo v določenih okoliščinah, imamo pa vedno v mislih psa. Besede so lahko čustveno zaznamovane – npr. cucek, kuža, mrcina; pokrajinsko – npr. dečva, štala; družbeno – npr. keš, finta; funkcijsko – npr. dohodnina, novela in časovno – npr. duri, oproda. Vse te besede so del besedila, ki dijakom in učencem v zamejstvu povzročajo preglavice. Delo s slovarjem je koristno pomagalo. SSKJ je vir informacij, ker ima vsaka beseda pripisan terminološki, stilno-plastni, ekspresivni ali časovno-frekvenčni kvalifikator. Dobro je, da dijaki vedo, v katerih okoliščinah se slogovno zaznamovano besedo da uporabljati. Dijaki se tako seznanijo s kraticami kvalifikatorjev, npr. strok., žarg., ljubk., znanst. Beseda kužek je ljubkovalna. Beseda ščene lahko povzroča težave, zato bodo dijaki pokukali v slovar.

ščene -éta s (ě é)

1. slabš. *majhen, zanikrn pes*: ščene je veselo skakalo; gledal je kot polito ščene *boječe, preplašeno*
// *pes sploh*: kaj bo s tem starim ščenetom
2. nizko *pohleven, bojazljiv človek*: to ščene ne bo nič doseglo (SSKJ 2014: 35)

Izvedeli bodo, da je ščene majhen pes. Če ne bodo razumeli besede zanikrn, jo bodo poiskali v slovarju ter se naučili novo besedo in si zapomnili pomen.

5 Rastoča slovenščina oziroma s slovenščino nimam težav

Jezikovni portal SMejse (<http://www.zamejci.it>) je nastal iz potrebe razvijanja in spodbujanja različne uporabe jezika na območju italijansko-slovenskega stikanja. Portal sooblikujejo učitelji in profesorji, ki se ukvarjajo z italijansko-slovenskimi jezikovnimi stiki. Gre v glavnem za učitelje in profesorje, ki poučujejo na šolah s slovenskim učnim jezikom in se tako odzivajo na pomanjkanje učnega gradiva in specifične zahteve slovenske šole v Italiji. Portal je nastal iz praktične potrebe po gradivu, ki razvija in spodbuja komunikacijske kompetence živega jezika na etnično mešanem ozemlju. Cilj pobude je, da govorniki dosežejo sporazumevalno raven v slovenskem jeziku, ki je v matici običajna. Spletna stran je namenjena različnim uporabnikom – od predšolskih otrok, osnovnošolcev, dijakov in študentov, pa tja do odraslih, ki ne obvladajo strokovnih izrazov. Spletišče povezuje obiskovalca portala do raznolikih vsebin, spletnih jezikovnih virov in strani. Na podstrani Mediateka so na portalu objavljene radijske igre in televizijske oddaje, v Orodjarni pa so povezave do e-priročnikov in slovarjev, medtem ko so v Knjižnici navedene diplomske in magistrske naloge s področja didaktike manjšinskih jezikov in članki o slovenščini, večjezičnosti in jezikovnem stikanju. Projekt, ki ga je vodila dr. Maja Melinc Mlekuž, je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, izvedel pa ga je Slovenski raziskovalni inštitut.

6 Odnos večinskega naroda do slovenskega jezika in kulture

Odnos večinskega naroda do slovenske manjšine se je z leti spremenil. Italijanski someščani se vsakodnevno srečajo s slovensko prisotnostjo v mestu ob zalivu in na Krasu. Mesto Trst ima poseben status sobivanja in stičišča slovenske in italijanske kulture oz. slovanskega in romanskega sveta. Slovensko govoreči domačini doživljajo rojstni kraj z očmi Srečka Kosovela, Borisa Pahorja, Alojza Rebule, Ljubke Šorli, Vladimirja Bartola, Marka Kravosa, Marija Čuka, Dušana Jelinčiča. Italo Svevo, Uberto Saba, Scipio Slataper Claudio Magris in Fulvio Tomizza spremljajo vsakdan italijanskih someščanov. Slovenski in italijanski avtorji so krojili umetniški literarni utrip mesta ob zalivu. V književnosti so mu dali poseben pečat. Slovenski dijaki so seznanjeni z italijansko literaturo. Italijanski sovrstniki bolj malo poznajo slovenske krajevne avtorje. Edina izjema je Boris Pahor, ki je zaslovel kot pisec izven meja mesta ob zalivu. Gianni Climadon, profesor na srednji pomorski šoli Nautico – Galvani v Trstu, in njegova kolegica Cristina Roggi sta v tem šolskem letu pobudnika projekta Drugi pogledi na Trst (ital. Altri sguardi su Trieste). Pri projektu so se dijaki zadnjih razredov oz. maturantje seznanili s slovenskim Trstom v sklopu letošnjega Slofesta. Prisluhnilo so tudi zgodovinarju Štefanu Čoku in se srečali z novinarjem in pisateljem Dušanom Jelinčičem. Izhodišče pogovora z avtorjem je bila knjiga Tržaške prikazni. »Glavni cilj je sledeči: dijakom prikazati popolno sliko tržaške literature,« je povedala profesorica Cristina Roggi in pristavila novinarki Primorskega dnevnika »Mama je Slovenka s Krasa. Jaz pa jezik poznam bolj malo, ker sem se šolala v italijanščini.« (Primorski dnevnik 15. 12. 2021: 4)

Profesorica Roggijeva prebere odlomke knjige v izvorniku. »Naše skupno branje je kot nekakšna delavnica slovenščine. Moram pa reči, da nekateri dijaki, sicer redki, jezik obvladajo,« je pojasnila sogovornica novinarki. Akademik in profesor Gianni Climadon je doma iz Karnije. Tržaško književnost je obravnaval v svojem literarnem vodiču Trieste

Portal je nastal iz praktične potrebe po gradivu, ki razvija in spodbuja komunikacijske kompetence živega jezika na etnično mešanem ozemlju. Cilj pobude je, da govorniki dosežejo sporazumevalno raven v slovenskem jeziku, ki je v matici običajna.

di carta. Akademsko delo obravnava tržaško književnost v celoti, ker vanjo uokviri tudi slovensko identiteto mesta. Gianni Climadon pravi o identiteti takole:

»Trst je mesto zelo neenotne, nedefinirane identitete, zato se avtorji tu v veliki meri posvečajo njenemu iskanju. Med drugim se s svojim pisanjem radi zasidrajo v neko ozemlje. Morda ravno ta percepcija, da je identiteta tako izmuzljiv pojem, v njih sproži še toliko močnejšo navezanost.« (Primorski dnevnik 15. 12. 2021: 4)

Živijo! Kako si? je projekt pouka slovenščine na Večstopenjski šoli Divisione Julia v središču Trsta. Ravnateljica šole Chiara Cacucci je novinarki Primorskega dnevnika pojasnila: *»Osebnost sem navdušena. Sama slovenščine žal ne govorim, sem pa sina vpisala v slovensko šolo. Ker pa sem diplomirala na visoki šoli za prevajalce in tolmače iz angleščine in španščine, mislim, da je spoznavanje novih jezikov nadvse koristno, saj otrokom odpira glave.« (Primorski dnevnik 15. 12. 2021: 4)* Projekt so spodbudili starši učencev in dijakov, ki so ocenili, da je znanje slovenščine pomembno, če želimo spoznati kulturo in jezik sosedov in someščanov.

Med pripadniki večinskega naroda se očitno nekaj premika v odnosu do slovenske kulture in prisotnosti manjšine v mestu. Predsodki do slovenske manjšine v mestu ob zalivu stopajo v pozabo in ozadje, ker se ljudje zavedajo, da je poznavanje jezika someščanov in sosedov bogastvo ob meji in ukvarjati se z jezikom majhnega, maloštevilnega naroda ni potrata časa.

7 Motivacija za vpis otrok v slovensko šolo

Raven znanja slovenskega jezika je v tem jeziku povezana z motivacijo za učenje. Slovenski starši izpostavijo pomen razvijanja in utrjevanja slovenske identitete, nato pa željo izobraževanja svojih otrok na univerzah v matici. Starši dvojezičnih družin ali neslovensko govorečih staršev se odločajo za vpis otroka v slovensko šolo predvsem zato, ker s tem poudarijo pomen spoznavanja dveh kultur. Na izbiro staršev vpliva tudi prepričanje, da bo znanje še enega jezika v prihodnosti otroku koristilo. Marsikaterega neslovenskega starša k vpisu otroka v šolo s slovenskim učnim jezikom pritegne prednost dvojezičnosti oziroma znanje jezika bližnje Slovenije. V mislih imajo predvsem misel o boljših zaposlitvenih možnostih na območju bivše meje. Slovenščina ni samo materinščina. Z leti je postala tudi drugi jezik za nekatere učence in dijake. Ta položaj se odraža pri pouku na vseh stopnjah in pri slovensko govoreči mladini vpliva na raven pouka materinščine v zamejstvu.

Jezik ima temeljno vlogo v procesu identifikacije in integracije posameznika v neko skupnost. To velja bodisi za pripadnika večinskega naroda bodisi za slovensko govorečega v zamejstvu. Na vpetost v okolje vpliva bližina jezika. Šport, glasba, mediji, gledališče in branje knjig krojijo kulturni kontekst, v katerem se posameznik sporazumeva v jeziku izven šole. Na raven znanja slovenskega jezika v zamejstvu vpliva tudi obseg poznavanja terminološkega besedišča v vsakdanji komunikaciji. Bojan Brezigar poudari pomen vsakdanjega terminološkega bogastva za sporazumevanje v slovenskem jeziku: *»Res je, da imamo slovensko ali dvojezično šolo, kjer se otroci učijo slovenščine in prebirajo, tudi bralno značko redno pridobivajo. Ampak šola ne nudi vsega besednega zaklada, predvsem ne nudi terminološkega bogastva vsakodnevnega življenja, ki – poenostavljam, prosim, da me ne razumete napačno – se ne omejuje na Prešerna, na Napoleona in na Pitagorov izrek, ampak vsebuje tudi nogomet, prometne znake, vremenske napovedi in še marsikaj, s čimer se vsi redno srečujemo. To terminologijo večinskemu prebivalstvu zagotavlja družba, ampak tam, kjer je družba drugojezična, jo lahko samo nadomeščajo mediji v maternem jeziku.« (Primorski dnevnik, 11. 11. 2021: 14)*

Jezik ima temeljno vlogo v procesu identifikacije in integracije posameznika v neko skupnost.

8 Sklep

Šole so imele posebno vlogo v zamejstvu, ker so ohranile narodno zavest in identiteto. V slovenske šole se danes vpišejo otroci iz enojezičnih slovenskih družin, družin etnično mešanih zakonov in iz italijansko govorečih družin. Ta raznolika etnična sestava razredov vpliva na raven znanja slovenščine v šolah.

Položaj slovenskega jezika izven meja Republike Slovenije, kjer prebiva avtohtono slovensko prebivalstvo, se razlikuje od statusa, ki ga ima slovenščina v matici. Narodna in etnična meja slovenskega naroda se ne ujema z državno mejo. Zamejski Slovenci uporabljajo slovenščino predvsem v zasebnem življenju. V šolah in v kulturnih ter športnih društvih je v rabi slovenščina kot jezik sporazumevanja. V šolah vseh stopenj je slovenščina jezik poučevanja predmetov na predmetniku. Sporazumevanje z uradnimi oblastmi v glavnem poteka v jeziku večinskega naroda, čeprav je zakonsko zagotovljena dvojezičnost v deželi Furlaniji - Julijski krajini.

Šole so imele posebno vlogo v zamejstvu, ker so ohranile narodno zavest in identiteto. V slovenske šole se danes vpišejo otroci iz enojezičnih slovenskih družin, družin etnično mešanih zakonov in iz italijansko govorečih družin. Ta raznolika etnična sestava razredov v šolah vpliva na raven znanja slovenščine. Raven obvladovanja osnov jezika iz leta v leto upada, ker je vpliv italijanščine v slovenskem zamejskem okolju vedno večji (tiha asimilacija). Vpis v slovensko šolo ni več stvar narodne zavesti in identitete, ampak je postal problem šolske ponudbe in zanimivosti učnega programa. Odnos večinskega naroda v odnosu do slovenskega jezika in kulture se je z leti spremenil. Na italijanskih šolah v Trstu se na spodbudo staršev in učnega osebja na šoli pogosto pojavijo pobude tečajev slovenskega jezika izven rednega predmetnika za dijake in učence.

Viri in literatura

- Anton Martin Slomšek. Dostopno na: www.slomsek.it (4. 4. 2022).
- Brezigar, B. (11. 11. 2021). Jezik, okolje, pluralnost. *Primorski dnevnik*, 14.
- Haramija, D. (2012). *Nagrajene pisave*. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Križaj, M., Bešter Turk, M. (2018). *Jezikovni pouk: čemu, kaj in kako? Priročnik za učitelje in učiteljice slovenščine v osnovni šoli*. Ljubljana: Rokus- Klett.
- Lupinc, H. (28. 2. 2021). Slovenščina med dijaki na poti v deveto deželo. *Primorski dnevnik*, 3.
- Rubrika Na valovih znanja (5. 1. 2022). Rastoča slovenščina. *Primorski dnevnik*, 15.
- Rupnik Vec, T. in Kompare, A. (2006). *Kritično mišljenje v šoli. Strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Slokar, E. (15. 12. 2021). O slovenskem Trstu jim največ povedo pisatelj. *Primorski dnevnik*, 4.
- Slokar, E. (15. 12. 2021). Jezikovni pouk. Živijo kako si? Na šoli Div. Julia. *Primorski dnevnik*, 4.
- SNB (2013). Ljubljana: Založba ZRC.
- SSKJ (2014). Ljubljana: Založba ZRC.
- Suhodolčan, P. (2017). *Košarkar naj bo*. Založba Karantanija: Ljubljana.
- Sušič, M. (2009). *Poročilo ob sklepu poskusnega leta. Natečajnega razreda. AD02 in A082*. Humanistični in družbenoekonomski licej Anton Martin Slomšek Trst.
- Vremenska napoved (27. 11. 2021). *Primorski dnevnik*, 24.
- Žbogar, A. (2013). *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

DIDAKTIČNI IZZIVI

- Ivana Kočevar | **Postkolonialna književnost – obravnava J. M. Coetzeja: V pričakovanju barbarov**
Postcolonial Literature: Analysis of J. M. Coetzee's Novel
Waiting for the Barbarians | **14**
- Martina Čapelnik | **Primer dobre prakse ob obravnavi književnih del z ljubezensko temo**
Gifted Students and Love Themes | **23**
- Andreja Uršič | **Vključevanje gibanja v pouk slovenščine od 6. do 9. razreda**
Integrating Movement into Slovenian Lessons
from Grade 6 to 9 | **29**
- Tina Šifrer Gazvoda | **Gledališki dan**
Theatre Day | **35**
- Polona Tomac Stanojev | **V »objemu« (za)misli o ljubezni in življenju**
Embraced by Ideas about Love and Life | **40**

Postkolonialna književnost – obravnavava romana J. M. Coetzeeja *V pričakovanju barbarov*

Postcolonial Literature: Analysis of J. M. Coetzee's
Novel *Waiting for the Barbarians*

Izvleček

Ključne besede:

postkolonialna književnost,
imperializem, John M.
Coetzee, alegorični roman, V
pričakovanju barbarov

Prispevek skuša prikazati del ustvarjanja južnoafriškega nobelovca J. M. Coetzeeja z obravnavo njegovega alegoričnega romana *V pričakovanju barbarov* (1980). Skozi osvetlitev družbeno-politične stvarnosti avtorjeve domovine Južne Afrike, prek dilem o kolonializmu, imperializmu in postkolonializmu v središče postavi neločljivo povezanost alegoričnega časa in prostora z avtorjevo domovino. S pomočjo podrobne analize literarnih oseb, motivno-tematske in jezikovno-zgradbene strukture niansira možnosti za obravnavo romana v razredu. Ponuja iztočnice za diskusije in esej ob možnosti različnih aktualizacij.

Abstract

Keywords:

postcolonial literature,
imperialism, John M. Coetzee,
allegory, novel, *Waiting for the
Barbarians*.

This paper seeks to introduce a part of the work of the South African Nobel Prize winner, J. M. Coetzee, by examining his allegorical novel *Waiting for the Barbarians* (1980). Through the insights into the socio-political reality of his homeland of South Africa, the dilemmas of colonialism, imperialism, and postcolonialism, the novelist brings into focus the inseparable connection of allegorical space and time with his homeland. By means of a detailed analysis of the characters, themes, motifs, and language structures, it explores a range of possibilities for novel study activities in the classroom. In addition to proposing discussion and essay topics, potential ideas for modernizing the text are presented.

1 Uvod

V članku se osredotočim na obravnavo Coetzeejevega romana *V pričakovanju barbarov* med poukom prevodne književnosti pri slovenščini v gimnaziji. Coetzee kot avtor z odlomkom iz katerega svojih del ni obravnavan v nobenem srednješolskem berilu, je pa naveden v 8. poglavju Učnega načrta za slovenščino (med predlogi prostoizbirnih književnih besedil v sklopu pripovednih besedil druge polovice 20. stoletja). (Učni načrt 2008: 53)

Prav zato se mi zdi smiselno besedilo obravnavati v sklopu svetovne književnosti »Pripovedništvo 2. polovice 20. stoletja« v 4. letniku (Učni načrt 2008: 30, 32, 53) – zaradi časovne umestitve in same zahtevnosti obravnave.

Učni načrt predlaga obravnavo prostoizbirnih besedil »individualnemu in skupinskemu delu ter za aktualizacijo.« (Učni načrt 2008: 30) Z aktualizacijo lahko dijakom postkolonialno književnost približamo in s tem skušamo zmanjšati tisto »oddaljenost postkolonialnih romanov«, ki zaradi kulturne in geografske oddaljenosti pri dijakih zbuja občutek, da gre pri tem za probleme nekje daleč na drugem koncu sveta. Roman *V pričakovanju barbarov* je s svojo kompleksnostjo in večplastnostjo lahko dobro izhodišče za razprave o etičnosti ravnanj književnih oseb v povezavi z raznovrstnimi aktualizacijami.

2 Priprava na obravnavo

Osebnostne, zgodovinske in geografske okoliščine so pomembne za razumevanje romana, ki je sicer postavljeno v nedoločen časovni in prostorski okvir. Neva Šlibar piše o sedmih tujostih in razlikuje stopnjo tujosti, ki jo literatura kot sistem zavzema v določenem družbenem okviru, in stopnjo tujosti, ki označuje besedilni svet samega literarnega dela. (Šlibar 2008: 21) V tem kontekstu se mi zdi nujno pred obravnavo odlomka spoznati avtorjeve osebnostne okoliščine, ki so vplivale na nastanek romana, povezave z družbeno-zgodovinskim kontekstom in umestitev v literarnozgodovinsko smer, natančno vsebino romana, analizirajo posamezne književne like, teme, ki se pojavljajo, ter zgodbo in slog.

2.1 Avtor John Maxwell Coetzee

Južnoafriški pisatelj John Maxwell Coetzee, rojen 9. februarja 1940 v Cape Townu, v Južnoafriški republiki, je imel po materini strani angleške korenine¹, po očetu nizozemske. Doma pa so z mamo in bratom med očetovo odsotnostjo zaradi njegove vojaške službe govorili angleško, kasneje se je med vrstniki hitro naučil še afrikanščine.

Coetzee je eden najbolj nagrajenih živečih avtorjev, poleg Nobelove nagrade za literaturo (2003) je dvakratni prejemnik bookerjeve nagrade in številnih drugih prestižnih literarnih nagrad. Doktoriral je na Univerzi v Austinu v Teksasu kot Fulbrightov štipendist (1965), kot profesor angleške književnosti je najprej deloval na Univerzi v Buffalu v New Yorku. Zaradi udeležbe na protestih proti vietnamski vojni se je po aretaciji vrnil v Južno Afriko (1970) in tam poučeval na Univerzi v Cape Townu. Po upokojitvi se je preselil v Adelaide² (2002), kjer je na tamkajšnji univerzi deloval kot častni raziskovalec.

Njegova zgodnja dela, ki so bila napisana pod apartheidskim režimom, so režimska grozodejstva naslavljala posredno, kar so mu zamerili nekateri sodobniki, v delih po padcu režima pa je bolečino in krivico, ki sta se vršili v njegovi domovini, problematiziral na svoj, kompleksen način (npr. v romanu *Sramota*), kar ni bilo povšeči takratni oblasti. Zato se zdi, da so bila njegova dela zaradi samosvoje pronicljivosti ves čas predmet vročih debat. V utemeljitvi za Nobelovo nagrado, ki jo je Coetzee prejel leta 2003, je 18-članska žirija opozorila na širok razpon Coetzeejevega ustvarjanja. »Temeljna tema Coetzeejevih romanov vključuje vrednote in ravnanje, ki izhajajo iz južnoafriškega sistema apartheida, ki bi se po njegovem mnenju lahko pojavil kjerkoli,« je zapisano. Akademija je pohvalila »dobro izdelano kompozicijo, pomenljiv dialog in analitični sijaj« Coetzeejevih romanov. »A hkrati je avtor dvomljiv, tenkovesten in neusmiljen v svoji kritiki okrutnega racionalizma in kozmetične moralnosti zahodne civilizacije. Prav v svojem raziskovanju slabosti in poraza Coetzee ujame božansko iskro v človeku,« je bilo še zapisano. (Riding 2003) Med vplivi na njegovo literarno ustvarjanje se omenja Dostojevskega, ki je tudi protagonist Coetzeejevega romana *The Master of Petersburg*³ (1994), in Kafka.

1 Njegova babica, ki je v Južno Afriko imigrirala iz Amerike, je pri svojih šestih otrokih vztrajala pri angleščini in čeprav se je sama poročila z Afrikanerjem, je v splošnem na Afrikanerje gledala zviška.

2 Mnogi razlog za njegovo selitev vidijo v kritični recepciji njegovega romana *Sramota* (*Disgrace*, 1999), ki opisuje postapartheidsko Južno Afriko, za katerega je drugič prejel bookerjevo nagrado, česar pa Coetzee nikoli ni eksplicitno potrdil.

3 Fikcijski roman, ki govori o spoprijemanju F. M. Dostojevskega s smrtjo svojega pastorka Pavla, je prvi roman, ki ga je Coetzee napisal po smrtni nesreči svojega sina Nicholasa. Na prevod romana v slovenščino še čakamo.

2.2 Umestitev v literarnozgodovinski kontekst – postkolonialna književnost

Kolonializem se pogosto obravnava kot pojem, ki je predstavljen zelo splošno, tj. kot oznako za literarno ustvarjanje v deželah tako imenovanega »tretjega sveta« (Afrike, Bližnjega vzhoda, Azije, včasih tudi Latinske Amerike) v času kolonializma ali pa v obdobju po osamosvojitvi. (Pavlič et al. 2009: 272)

Coetzeejev roman *V pričakovanju barbarov* je dobra iztočnica za dopolnjevanje teh ohlapnih, nedoločnih oznak in izraze kolonializem, imperializem in postkolonializem dodatno osvetli. A. Loomba piše, da se kolonializem in imperializem pogosto uporabljata kot sopomenki – pri čemer gre za osvajanje in prilaščanje ozemlja ter dobrin drugih ljudi že od rimskih časov dalje. Imperializem razume kot pojav, ki izvira iz velikih mest in vodi k dominaciji in nadzoru. Rezultati te dominacije so vidni v kolonijah; kot posledica imperialistične nadvlade pa je kolonializem ali neokolonializem. (2009: 7–12)

A. Loomba izraz postkolonialno problematizira, vprašljiva se zdi tako časovna zamejitev kot na koga se nanaša – potomci koloniziranih ljudi namreč živijo po vsem svetu. Težavna je predpona *post-*, ki jo kritiki označujejo za problematično iz dveh razlogov: po eni strani nakazuje konec nekega obdobja (časovno) in posledično začetek novega, obenem pa konec neke ideologije. Vprašajmo se, ali dejansko stanje res odseva konec kolonializma, če neenakosti, ki jih je le-ta povzročil niso odpravljene. »Določena država je lahko hkrati postkolonialna (v smislu formalne neodvisnosti) in neokolonialna (v smislu še naprej obstoječe ekonomske in kulturne odvisnosti).« (Loomba 2009: 13)

Prav takšen primer je Coetzeejeva domovina Južna Afrika, ki je dosegla neodvisnost, v njej pa je bilo razlikovanje na podlagi rase uzakonjeno (apartheid). Če na hitro odgrnemo večplastni plašč južnoafriške zgodovine, nam ta v začetku prikazuje avtohtona plemena, ki so tam živele. Na ozemlje so prvi pripluli nizozemski kolonisti (1652), ki so se kasneje za vpliv borili z angleškimi, nato pa so se oboji združili v Južnoafriško unijo (1909). V času Coetzeejevega otroštva je bila Južna Afrika suveren dominion pod britansko krono, od leta 1948 pa je bila na ozemlju Južne Afrike veljavna politična ureditev apartheid. Apartheid⁴ je manjšinskim belim potomcem kolonizatorjev dodelil pravice za vodenje in upravljanje države. Črnskemu prebivalstvu so bile pravice močno okrnjene, na račun njihovega izkoriščanja pa je gospo-

darstvo v državi cvetelo. Ta krivična ureditev, ki je temeljila na rasni diskriminaciji, je trajala vse do leta 1991.

3 Analiza literarnega dela V pričakovanju barbarov

3.1 Izid romana in prevod v slovenščino

Roman je najprej izšel pri založbi Secker – Warburg v Veliki Britaniji leta 1980, nato pa je po zapletih Ravan Press v Južni Afriki knjigo izdal v dvojezični izdaji z dialogi v afrikanščini (1981) in nato še Penguin v ZDA (1982). V slovenščino je delo prevedel Jure Potokar in leta 2005 je izšlo pri Cankarjevi založbi v knjižni zbirki Krt. Coetzee naj bi si naslov za svoj roman izposodil pri grškem pesniku Kavafyju, ki je napisal pesem z istoimenskim naslovom.

3.2 Zgodba

Zgodba romana se prične *in medias res*, ko oddaljeno mejno provinco, ki spominja na oazo v puščavi, obiše pomembnež s sončnimi očali, za katerega kmalu izveemo, da je polkovnik Joll iz Tretjega biroja. Protagonist in prvoosebni pripovedovalec je neimenovani sodni upravnik obmejne province neimenovanega Imperija, ki je bil v mladosti promiskuiteten, sedaj pa se v prostem času ukvarja z izkopavanjem ruševin. V zadnjem času so se v provinci povečale tatvine in umori, zato so se začele širiti govorice, da se barbarska plemena oborožujejo in pripravljajo za napad na mesto. Jolla prihaja iz metropole, da bi v obmejni provinci napravil red. Kmalu se izkaže, da pri zasliševanju uporablja mučenje, kar upravnika zmoti. Joll s pomočjo mučenega jetnika odide v puščavo in od tam pošlje prve jetnike. Upravnik z njimi ravna milostno in jih pusti na dvorišču vojašnice ter jih hrani. Ti se hitro sprijaznijo s svojo usodo in se ob obilni hrani sprostijo. Meščanov sprva ne motijo, nato pa jih začnejo vznemirjati njihove necivilizirane navade (na stranišče hodijo kar ob lopo in ne uporabljajo lopate, iščejo si uši v laseh), meščane je strah, da bodo v mesto prinesli epidemijo.

Lagodje jetnikov se kmalu konča, ko se vrne Joll in prične z zasliševanji, ki protagonista navdajajo z grozo. Joll nato nenadoma oznani, da odhaja, upravnik pa jetnike osvobodi.

V drugem poglavju protagonist na ulici naleti na pohabljen beračico, eno izmed Jollovih žrtev. Med zaslišanjem

⁴ Prvi nebeli predsednik je postal borec proti apartheidu Nelson Mandela (1994), prvi črnski nadškof pa nedavno preminuli Desmond Tutu. Oba sta prejemnika Nobelove nagrade za mir.

so jo delno oslepili in ji zlomili stopala. Iz usmiljenja dekle vzame v svojo hišo in med njima se razvije neke vrste intimen odnos. Dekletu umiva in boža otekla in ranjena stopala, dokler ob njih v zamaknjenosti ne zaspi. Sčasoma se izkaže, da ga privlačijo njene brazgotine, rane, podplutbe, ki so ostale od mučenja. V odnosu do barbarskega dekleta ves čas preizprašuje svojo vest in se v nekem trenutku v notranjem monologu izenači s njenim mučiteljem Jollom, kar pa nato ovrže.

Pridejo novi rekruti in povedo, da bodo spomladi začeli z ofenzivo proti barbarom in jih pregnali nazaj v gore. Sodni upravnik pove, da so barbari nomadi in na njihovo okupacijo gledajo drugače, ter čakajo na odhod kolonistov.

Kmalu se odloči, da bo dekle peljal nazaj k njenim ljudem. Na pot se odpravi s tremi vojaki in po dolgem potovanju pride skupina v stik z nomadi, katerim izročijo dekle. Sodni upravnik jo v zadnjem trenutku prosi, naj si premisli in se vrne z njim v mesto, ona pa ga zavrne. Nazaj se vrača z nezadovoljnimi možmi, ki po vrnitvi skrivaj pričajo proti njemu.

V njegovo pisarno se naseli novinec iz Tretjega biroja, mlad častniški pripravnik. Zaslišuje ga, kje je bil, obtoži ga družjenja s sovražnikom in izdajstva, vrže ga v ječo. Na trg kmalu pripeljejo nove nomade, ki jih javno mučijo. Z zvijačo pridobi ključ celice, ki jo zapusti in se Jollu postavi po robu. Nato sam postane žrtev nečloveškega mučenja. V zadnjem poglavju je mesto opustošeno zaradi vedno številčnejše vojske, ki pleni domove. Sodniški upravnik ni več zaprt, neke noči, ko je že skoraj vsa vojska zapustila mesto, tudi Joll beži iz puščave in mesta, od koder so jih barbari pregnali z zvijačo. Upravnik spet prevzame svojo staro službo in življenje se vrne v prejšnje tirnice.

3.3 Univerzalnost kraja in časa v romanu *V pričakovanju barbarov*

Dogajanje romana je postavljeno v mesto obmejne province Imperija, ki je zraslo na območju, kjer so pred tem živeli »primitivni barbari«. Coetzee v svojem romanu prikaže poskus Imperija, da bi po svoji imperialni logiki vzpostavil sovražnega *drugega*.

V članku *Južnoafriška cenzura: izdaja in osvoboditev V pričakovanju barbarov* J. M. Coetzeeja avtorji M. de Olive-

ira et al. pojasnjujejo pot romana prek angleškega založnika (Secker – Warburg) do izdaje brez večjih zapletov s cenzuro. Avtorjem članka se zdi skoraj neverjetno, da je roman lahko izšel v tako nemirnem političnem času (1980).⁵ Predpostavljajo, da izid romana ni bil prepuščen naključju ali sreči, temveč je za izid najbolj zaslužen Coetzee sam, saj naj bi prvotno središčenje dogajanja v Cape Townu, Južni Afriki, iz začetnih rokopisov prestavil v neimenovano mesto na mejah (neimenovanega) Imperija. Ko je ustvaril alegoričen, univerzalen kraj, ki v resnici ne obstaja, obenem pa ga obdal z geografskimi elementi, značilnimi za Južno Afriko (slano jezero, gore, sneg, puščava, peščene sipine), je na spreten način upodobil svojo domovino, ne da bi pri tem ogrozil izid knjige⁶. (Oliveira et al. 2019: 6)

S postavitvijo romana v ahistoričen čas in prostor pa Coetzee širše problematizira obstoj imperialnih ureditev in preizprašuje koncept kolonialne/civilizirane identitete, ki se vedno oblikuje v obliki misije civiliziranja, v odnosu do neciviliziranega barbarskega *drugega*. (Neimneh 2015: 31). V Coetzeejevem romanu je obmejno območje Imperija nadzorovano iz glavnega mesta, od koder v mesto prihajajo visoki vojaški odposlaniki. Imperij si želi podrediti telesa, da bi jih lahko nadziral, o čemer je pisal M. Foucault v *Nadzorovanju in kaznovanju*. Imperij se neposredno dotika teles (barbarov in upravnika), želi si jih podrediti, jih muči, ubija in jih hoče uničiti tudi zunaj mestnega obzidja, na njihovem ozemlju. (Neimneh 2015: 33) »V veliki meri je bil torej kolonialni odnos način pokoravanja teles, da bi jih lahko bolje izrabili, in pri tem sta bili pohlevnost in storilnost neločljivi: in blišč oblasti, njeno razkošje, sta bila kakor navržena. Čeprav je bilo nasilje nad domačini pogosto brez pravega razloga in prave mere, so moč kaznovanja na splošno utemeljevali na donosnost in storilnost. Vseeno pa ne gre poenostavljati in kolonialnega nasilja zavajati samo na gospodarske dejavnike.« (Mbemba 2007: 224)

3.4 Teme

Coetzeejev roman se osredotoča na temo imperializma z vidika univerzalnosti, po drugi strani pa se nanaša na tedanje sodobno tematsko stanje v avtorjevi domovini. Na tej osi kroži dihotomija med civiliziranimi (zahodnjaki) in neciviliziranimi (barbari). Glavna tema romana

⁵ Leta 1977 so se zgodili poboji študentov v Sowetu in umor aktivista Steva Bika. O umoru Bika je s prizadetostjo Coetzee pisal svoji prijateljici, pisateljici Shelli Roberts. Coetzee sam je zapisal, da je v letu 1980 objavil roman, ki govori o vplivu mučenja na življenje človeka z vestjo. (Oliveira et al. 2019: 4)

⁶ V govoru na univerzi v Riu Grande do Sul je Coetzee povedal, da verjame, da je bila knjiga *V pričakovanju barbarov* izdana zato, ker bi njena prepoved pomenila priznanje vse nepravilnosti, bolečine in obupa, ki so obstajali v njegovi domovini, kar pomeni, da je bila knjiga izdana kot delno zaradi kolonialne krivde. (Oliveira et al 2019: 6)

je vprašanje (nesmiselnega) mučenja, krutosti in človeškega trpljenja. Coetzeejev odgovor na to pa je v svoji notranjosti razklani »človek vesti«, ki skozi akcijo pomoči tistim, ki se ne sami morejo braniti, in posledično lastnega razčlovečenja pride do etičnega samoočiščenja in samospoznanja.

V ospredju je tudi v alegorijo zavita domovinska tema: imperializem v Južni Afriki, ki pa mu Coetzee da nadčasovno in nadprostorsko dimenzijo. Zaradi alegoričnosti, prek katere nas Coetzee sooča z imperializmom v svoji domovini, je tema imperializma lahko aktualna v katerikoli času in prostoru.

Pomembno vlogo v romanu ima tudi ljubezenska tema, ki opisuje zapleten intimni odnos med upravnikom in dekletom, saj je njegovo srečanje z dekletom in izkušnja z njo ključnega pomena za njegov postopni razvoj v »človeka vesti«.

V kontekstu motivov in tem najdemo še izdajo (upravniškova domnevna izdaja Imperija), kaznovanje (javno ponižanje in mučenje), seksualno deviacijo (njegov odnos do pohabljenе nomadske deklice), krivdo (upravnik jo čuti do nomadov in dekleta), bednost človeškega obstoja, ko je omejeno na osnovne preživetvene funkcije (barbari na dvorišču, sodni upravnik v ječi), lažna veličina zahodne civilizacije (konec, ko za prihodnost zapiše, da so vsi občudovali ta kraj), zvičajnost barbarov (vođenje obeh odprav na njihovo ozemlje), avtodestrukcija imperija (imperij razgradi samega sebe s svojimi pregrehami).

3.5 Analiza literarnih oseb

3.4.1 Sodni upravnik

Neimenovani sodni upravnik neimenovane province na mejah neznanega Imperija, ki je protagonist romana, je »človek vesti«, kot ga je Coetzee opisal v svojem eseju *Doubling the point (Podvojitev točke)* iz leta 1992 (Oliveria et al 2019: 4). Preden se v mestu pojavi Joll s svojimi vojaki, živi umirjeno življenje, občasno zahaja k ženskam in v prostem času jetnike zaposluje z izkopavanjem ruševin. Obenem se svoje privilegiranosti in položaja zaveda:

»Kar zadeva mene, ki me preživlja trud drugih in mi manjka civiliziranih pregreh, s katerimi bi zapolnil svoj prosti čas, pestujem svojo melanholijo in skušam v praznini puščave odkriti posebno zgodovinsko ostrino. Jalovo, nesmiselno, zgrešeno. Še dobro, da me nihče ne vidi.« (Coetzee 2005: 28)

Glavni junak skozi stopnjevanje in razvoj dogodkov v zgodbi romana vedno težje in vedno manj pasivno prenaša kru-

tost, ki jo pri svojih metodah uporablja Joll. Svojo vest preizprašuje tudi v odnosu do nomadske deklice, ki jo je rešil pred kremplji njenih mučiteljev. A je tudi sam nezmožen pristnega odnosa z njo. Ko nekega dne kupi lisičjega mladiča, deklet primerja z živaljo:

»Ljudje bodo rekli, da imam dve divji živali v svojih prostorih, lisico in deklet.« (Coetzee 2005: 53)

Njun odnos pri sebi preizprašuje:

»Deklet leži na moji postelji, pa ni nobenega pametnega razloga, zakaj bi morala biti postelja. Po svoje se obnašam kot ljubimec – (...) ampak lahko bi jo privezal na stol in pretepal, nič manj zaupno ne bi bilo.« (Coetzee 2005: 66)

Zaloti se, da se v odnosu do dekleta celo primerja z Jollom, ki je kriv za njeno pohabljenje:

»Kako lahko verjamem, da je postelja kaj drugega kot postelja? Moram se oddaljiti od polkovnika Jolla. Ne bom trpel za njegove zločine.« (Coetzee 2005: 66)

Sodniški upravnik v romanu svoj odnos do barbarov spreminja premosorazmerno z neetičnostjo in vse večjo krutostjo Jolla, vendar kljub temu v svojem (humanem) odnosu do njih večinoma še izhaja iz tradicionalne opozicije civiliziran/barbarski. Njegov odnos se spremeni, ko se postavi v vlogo »človeka vesti«. Najprej skuša popraviti krivico, ki jo je prizadejal dekletu, nato pa se postavi na stran jetnikov in še sam prevzame nase njihovo mučenje, kar ga v nekem trenutku izenači z barbari.

3.4.2 Polkovnik Joll

Z osrednjim antagonistom se bralec sreča takoj v začetku romana: omikan, civiliziran moški, ki nosi sončna očala. Ima posebno metodo pridobivanja resnice – imenuje jo »pritisk«. Že v začetku se izkaže, da je Joll krut mučilec svojih žrtev, ki s svojimi metodami (»pritiskom«) izsilijo priznanje, ki ga želi slišati (»resnico«). Že v začetku mlad jetnik zaradi mučenja v ječi prizna, da se barbari oborožujejo, čeprav s tem ne govori resnice. Joll je posebljen Imperija, krutega režima, v katerem mnogi vidijo vzporednice z južnoafriškim.

Pogosto govori o »sovražniku«, roman pa po plasteh razkrija, da je edini pravi sovražnik Joll sam. V sklepnem soočenju med njim in sodnim upravnikom, mu ta očita:

»Vi ste sovražnik, vi ste povzročili vojno in vi jim dajete mučenike, (...) zgodovina mi bo potrdila.« (Coetzee 2005: 162)

Joll mu ravnodušno odvrne:

»Nobene zgodovine ne bo, ker je zadeva preveč vsakdanja.« (Coetzee 2005: 162)

3.4.3 Dekle

Dekle je v romanu poimenovano z imperialističnega diskurza »barbarsko dekle«, saj prvoosebni pripovedovalec – protagonist še govori s pozicije imperialne logike. Coetzee je barbarsko dekle ustvaril, da bi v njej utelesil »drugo« oz. »drugega«. Njena »drugost« je prenešana celo na njeno telo, ki je pohabljeno in slepo. Takšno reprezentacijo deformacije lahko razumemo kot izkrivljenost imperialnega mišljenja. Dekle bo vse življenje ostala »druga«, četudi ji želi upravnik izmiti rane, brazgotine ostajajo. Sledi mučenja je nemogoče izbrisati, prav tako je nemogoče izbrisati krivdo z rabljevih rok. Žrtev je očitna, prav tako pa tudi krivec. (Aytemiz 2016: 1–2)

Dekle v romanu večkrat pojasni svojo nezmožnost izbire. Nezmožnost izbire, da bi odšla iz njegovega stanovanja. Ko jo vpraša, zakaj je pri njem, mu odgovori:

»Ker ne morem nikamor drugam.« (Coetzee 2005: 61)

Tudi ko jo vpraša o drugih moških, mu odvrne:

»Ja bili so drugi moški. Nisem imela izbire. Moralo je biti tako.« (Coetzee 2005: 79)

Možnost izbire ji ponudi, ko se po skupnem potovanju po puščavi, da bi jo izročil nazaj njeni družini, srečajo s skupino nomadov. Tudi v tem trenutku je izbira dopolnjena z njegovo sebičnostjo.

»Povej jim, kar želiš. Samo da te želim zdaj, ko sem te pripeljal nazaj, kakor daleč zmorem, povsem jasno prositi, da se vrni z mano v mesto. Po lastni izbiri. (...) Me razumeš? Tako želim.«

Dekle ga vpraša: »Zakaj?« (Coetzee 2005: 103)

Ne želi se vrniti v kraj, kjer je bila pohabljen in odide z nomadsko odpravo. Če bi se vrnila v mesto, se zanjo najbrž ne bi dobro končalo, saj je bil izdajstva zaradi potovanja z njo ob vrnitvi obtožen sodni upravnik.

4 Zgradba in slog romana

Roman je sestavljen iz petih poglavij, ki nimajo naslova. Brezimna sta tudi protagonist in dekle ter naselbina ob meji, kjer se odvije večina romanesknega dogajanja. Nad nepomembno naselbino bdi nepomembni uradnik, ki si v začetku želi le, da bi po svoji smrti zaslužil tri vrstice v drobnem tisku. Dogajanje se iz neimenovane naselbine prestavi v puščavo le v tretjem poglavju, ko protagonist išče barbare, da bi jim vrnil nji-

hovo sestro, ki jo je pohabil Imperij, v čigar službi je sam že trideset let. V prvih dveh poglavjih je sodni upravnik še na poziciji moči, a jo ob nestrinjanju z metodami »pritiska«, ki jih izvaja prišlek iz prestolnice (Joll), počasi izgublja. Po njegovi vrnitvi iz puščave se zgodi preobrat in sam postane žrtev krvnikov, ki se polastijo njegove pisarne in pravice do nehumanega ravnanja z njegovim telesom. Četrto poglavje prikazuje kruto usodo upravnika, ker se je drznil postaviti po robu etično spornim praksam in je v dejanju mučenja izenačen z žrtvami režima, barbari.

»Kliče svoje barbarske prijatelje,« je pripomnil nekdo. »Kar slišite, je barbarski jezik.« (Coetzee 2005: 172)

Nato pa se v petem poglavju vojna z barbari preneha, Imperij je poražen⁷, barbari pa so ga s svojega ozemlja izgnali z zvijačo⁸ (zvabili so jih v gore, kjer so zmrzovali in v puščavo, da so se sami vdali in odšli). Mesto je opustošeno, življenje se vrne v stare tirnice.

Wade roman označi za poznomodernistično metafikcijsko parodijo oz. alegorični roman (Wade 2013). Avtor članka navaja tezo Terese Dovey, da je Coetzeejev roman parodija južnoafriškega liberalnega realističnega romana. V Coetzeejevem pisanju pa naj bi bil opazen močan vpliv Kafke, predvsem njegovega nedokončanega *Gradu*, tako v narativni tehniki kot tudi zunanji alegorični formi romana. (Lothe 2008: 13–16)

5 Aktualizacija

Že v uvodu je bilo zapisano, da učni načrt za obravnavo izbirnih besedil predvidi poljubno stopnjo aktualizacije. V učni pripravi navajam nekaj iztočnic za možne aktualizacije, ki jih lahko uporabimo pri obravnavi Coetzeejevega romana.

Medpredmetna aktualizacija: povezovanje z različnimi predmeti, najpogosteje z zgodovino, likovno umetnostjo, geografijo, filozofijo, tujimi jeziki.

Pomemben se mi zdi sam pomen besede »barbari« in v katerih kontekstih se pojavlja. V Coetzeejevem romanu so barbari miroljubno pleme, sicer pa so bili tudi krivi za razpad Zahodnega rimskega cesarstva. Dijaki lahko s pomočjo virov pripravijo kratko predstavitev na temo zgodovinske aktualizacije.

⁷ Propad Zahodno-rimskega cesarstva so povzročili barbari s silo, ne z zvijačo.

⁸ V Finžgarjevem romanu *Pod svobodnim soncem Sloveni* – barbari premagajo in pokončajo slavnega bizantinskega vojskovodjo Hilbudija (resnična zgodovinska osebnost) z zvijačo, saj se sami ne znajo bojevati. To botruje iztokovi odločitvi, da želi v Bizanc, kjer bi se naučil vojskovati.

V okviru zgodovinske aktualizacije pripravijo predstavitev zgodovinsko-političnih okoliščin v času nastanka romana *V pričakovanju barbarov*. O Coetzeejevem razmerju do sodobne južnoafriške realnosti in vlogi cenzure je bilo sicer že nekaj povedanega.

Potem je tu še možnost povezovanja z drugimi predmeti. Npr. z likovno umetnostjo (cikel *Barbari* Maxa Ernsta iz 1937 – geografijo (geografske značilnosti Južne Afrike v primerjavi z romanom *V pričakovanju barbarov*) ipd.

Medbesedilna aktualizacija: Jožef Beg jo opiše kot »primerjanje besedil istega avtorja ali različnih avtorjev iz istega obdobja ali različnih obdobj ter primerjanje besedil različnih zvrsti.« (2018: 196)

Primerjava s Finžgarjevim romanom *Pod svobodnim soncem* (npr. motiv »barbarov« v romanih *V pričakovanju barbarov* in *Pod svobodnim soncem*). Dijaki izvedejo primerjavo motiva barbarov in kontekstov, v katerih se pojavlja, podobnosti in razlike. Primerjajo barbore Slovence in Coetzeejeve nomadske barbore, pri čemer se v barbarski vlogi pojavijo predniki sodobni Slovenci. Razmišljajo o tem, da je svet nedeljiva celota, v kateri se skozi zgodovino različni narodi, plemena pojavljajo v različnih vlogah in da je »barbar« lahko oznaka za »drugega«.

Medpodročna aktualizacija: se navezuje na jezikovni pouk, krepki in spodbuja sporazumevalno (poslušanje, govorjenje, pisanje, branje). (Jožef Beg 204). Dijaki skozi po-

govor tolmačijo alegorični roman na podlagi Coetzeejevega *V pričakovanju barbarov*.

Nadpredmetna aktualizacija: gre za navezavo na aktualno (osebno) izkušnjo, vrednotenje literarnih vsebin skozi sodoben duh časa; s čimer želimo spodbujati dejavno oblikovanje stališč. (Jožef Beg 2019: 222)

V ta namen sem v pripravi pripravila dve iztočnici, prva je v zvezi s sodobnim imperializmom, ki je v sedanjem trenutku zelo aktualna tema. Učitelj dijake spodbudi, da razmislijo o sodobnem imperializmu, temo pa skuša povezati z imperializmom, ki ga poznajo iz zgodovine. Dijake spodbudi k razmišljanju in ubesedovanju nadčasovnosti in kompleksnosti Coetzeejevega romana.

Druga iztočnica je povezana z aktualno problematiko beguncev pri nas. Zanima nas, ali dijaki vidijo vzporednice v stopnjah krutosti, ki se pojavlja v romanu in (ne)posredno krutostjo do (temnopoltih, muslimanskih) beguncev v naši kulturi?

Z dijaki v povezavi s temi vprašanji lahko vodimo diskusijo, ali pa napišejo interpretativni esej. Nadpredmetno aktualizacijo določene teme v zvezi z obravnavanim besedilom pa lahko pripravimo tudi kot izhodišče za interpretativni esej. Dijaki na podlagi osebne ali družbene izkušnje povezujejo književne probleme z lastnimi izkušnjami, razpravljajo o družbeno prikritih temah oz. o družbenih odnosih v drugih kulturah in o tem izrekajo osebno mnenje.

Učna priprava za obravnavo umetnostnega besedila v 4. letniku gimnazije

4. letnik: V pričakovanju barbarov (J. M. Coetzee)

Cilji: umestitev dela v literarnozgodovinski in širši zgodovinsko-politični kontekst, estetsko branje umetnostnega besedila, analiza različnih vidikov romana s stališča književnih oseb, prepoznavanje stereotipov, aktualizacija

Predznanje: osnovno znanje o postkolonialni književnosti (iz 3. letnika – npr. magični realizem), osnovno znanje o kulturnih in zgodovinskih okoliščinah v postkolonialni Južni Afriki, poznavanje literarnoteoretskih pojmov (modernistični roman, notranji monolog, realizem)

Priprava na dejavnost:

Motivacija za branje: odlomek iz filma

Priprava na delo: Dijaki doma pred uro preberejo odlomek. (Coetzee 2005: 73–76)

Metode: Metoda šolske interpretacije s prvinami problemsko ustvarjalnega pouka, diskusija

Predviden čas obravnave: 2 uri

Didaktična prognoza: Dijaki obravnavajo Coetzeejev roman *V pričakovanju barbarov*. Ponovijo teoretično znanje o postkolonialni književnosti, ob tem podrobneje spoznajo pojme: imperializem, kolonializem in postkolonializem. Dijaki spoznajo avtorja, delo in ozadje nastanka romana, da bodo lažje interpretirali odlomek. Estetsko glasno berejo odlomek iz romana, ga doživljajo in ubesedujejo svoje občutke ob njem. Pri obravnavi odlomka v parih ali manjših skupinah skušajo odgovoriti na vprašanja. Bistveno je, da se dijaki vživijo v protagonista, v njegov »notranji monolog«, njegovo večperspektivnost, kompleksnost njegovega razmišljanja.

Šele nato lahko vzpostavijo distanco, presojajo njegova dejanja, mišljenje. Coetzee je bil tako pri sodobnikih kot oblasti doma v Južni Afriki velikokrat napačno interpretiran, zato je ključnega pomena, da dijaki skušajo doumeti pomembno lastnost njegovih del: večplastnost na različnih ravneh in večplastnost njegovih književnih likov.

V odlomku se večplastnost kaže tudi v različnih pripovednih postopkih, okviru alegoričnega romana, zato je ključno, da dijaki le-te prepoznajo. Vsekakor gre za literarno zahtevno delo, zato kot eno od možnosti aktualizacije predlagam tudi interpretativni esej.

Cilji	Dejavnost učitelja	Dejavnost dijakov
<p>Uvod</p> <p>Umestitev romana v literarnozgodovinski kontekst Medpredmetne povezave: zgodovina</p> <p>Umestitev besedila (odlomka V pričakovanju barbarov, Coetzee 2005: 73–76) v celoto Kulturna zavest (pomen Coetzeejevega romana v nacionalni kot svetovni književnosti)</p> <p>Estetsko branje umetnostnega besedila Sporazumevalna zmožnost v maternem jeziku</p> <p>Razčlemba besedila</p> <p>Analiza različnih vidikov opozicijskega razmerja med barbari in imperialnimi silami z univerzalnega in zgodovinsko-političnega vidika na podlagi izbranega odlomka.</p> <p>Voden razgovor/diskusija o značilnostih in stereotipih o neciviliziranih domorodcih in civiliziranih prišlekih.</p>	<p>Na platno projicira začetek ameriškega filma V pričakovanju barbarov (2018), za katerega je scenarij napisal Coetzee sam.</p> <p>Predstavi avtorjevo osebno in zgodovinsko-politično ozadje romana.</p> <p>Predstavi zgodbo romana, predstavi glavne književne osebe. Pojasni avtorjevo izbiro neimenovanega kraja in časa dogajanja in citira vire. Z metodo razgovora povzame teme in motive, zgradbo in slog.</p> <p>Prosi, da glasno preberejo odlomek (več dijakov). (Coetzee 2005: 73–76)</p> <p>Pri razčlembi odlomka jim pomaga z vprašanji, ki jih projicira na platno. Dijakom lahko razdeli vprašanja po skupinah ali v parih, da ob vprašanih lažje povežejo odlomek s celoto, razmišljajo o romanu, njegovih osrednjih temah in motivih.</p>	<p>Dijaki si za uvodno motivacijo ogledajo začetek filma.</p> <p>Razumejo osebne kot zgodovinsko-politične okoliščine, iz katerih je izšel roman.</p> <p>Spoznajo zgodbo romana in razvoj književnih oseb. Razumejo večpomenskost nedoločenega kraja in časa ter povezanost z družbeno-političnim ustrojem v avtorjevi domovini ob času izida romana.</p> <p>Dijaki, ki so na prejšnji uri izrazili željo po branju odlomka, preberejo odlomek po odsekih, ostali poslušajo in tiho spremljajo besedilo na delovnih listih.</p> <p>Dijaki odgovarjajo v dvojicah ali manjših skupinah po tri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kdo je pripovedovalec v besedilu? Kako se vidi v očeh sogovornika? Ponazorite s primeri. • Njegov sogovornik v besedilu govori veliko manj. Kaj lahko iz besedila razberete o njem? • Kdo so »barbari«? Kakšen je njegov odnos do njih? Kaj mu govorijo izkušnje z njimi? Kaj pomeni, da je protagonist romana »človek vesti«, kot ga je v nekem eseju poimenoval avtor sam? • Poiščite mesto, kjer upravnik meni, da je prezir do barbarov neupravičen. Kaj menite, zakaj je ta prisoten med ljudmi? • Mladi vojak mu pove, da je smisel vojne v tem, da nekoga prisiliš v izbiro, za katero sicer ne bi bil. Katera pa je po protagonistovem mnenju taktika »barbarov«? • Upravnik pravi, da si želi, da bi se barbari uprli. Pa se v romanu res uprejo? Zakaj meni, da so bili kruti napadi nanje neupravičeni? • Kje se kaže upravnikov ambivalenten odnos do barbarov? Kakšna je njegova drža do barbarov? • Ali lahko zgodbo romana povežete z avtorjevo domovino, kljub temu da v romanu ni neposredno imenovana. Trditve utemeljite. <ol style="list-style-type: none"> a) Da, zgodba romana na paraboličen način opisuje krute usmrtitve in mučenja v avtorjevi domovini Južni Afriki. b) Ne, temeljna premisa romana je, da nesmiselnost trpljenja in krutega ravnanja do sočloveka ni omejena z določenim časom in krajem, zgodi se lahko kjerkoli. c) Oboje. • Roman uvrščamo v postkolonialno književnost. Utemeljite. • Kaj je alegorija? Poskušajte razložiti pojem alegorični roman na primeru romana V pričakovanju barbarov. • Imperij meni, da je njegova misija civilizirati »barbare«. Želi, da »barbari« prevzamejo njihove navade. Kdo bi v romanu lahko bil predstavnik »Imperija«?

Cilji	Dejavnost učitelja	Dejavnost dijakov
<p>Aktualizacija Medpredmetne povezave: zgodovina, leksikologija</p> <p>Kulturna zavest: Zavedanje pomena</p> <p>Diskusija: Izrekanje mnenja o problemu (krutost, izobčenost, sodobni imperializem, vojne po svetu v sedanjosti ipd.)</p> <p>Interpretativni esej:</p>	<p>Iz vprašanj, povezanih z aktualizacijo, lahko razvije diskusijo, iztočnice za govorne nastope, interpretativni esej ipd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kdo je bil kriv za propad Zahodno-rimskega cesarstva? Kaj veste o tem? S pomočjo različnih virov ugotovite pomen besede »barbari« in ga zapišite. Kakšen odnos imate do besede? (slabšalen, komičen ipd.) V katerem slovenskem romanu so Slovenci predstavljeni kot »barbari« in s to besedo tudi poimenovani. Kdo jih tako imenuje? Primerjajte motiv v obeh romanih. Kaj je sodobni imperializem? Navežite se na sodobnost, navedite značilen primer in ga opredelite. V čem je podoben imperializmu, ki ga v nadčasovi in nadkrajevni dimenziji prikazuje Coetzee v svojem romanu? Pomislite, ali obstaja kakšna skupnost, ki je v slovenskem prostoru marginalizirana, pretežno nezaželjena in od slovenskih državljanov deležna posredne in neposredne krutosti? Ali vidite vzporednice z grožnjo podobno barbarom v Coetzejevem romanu? Obrazložite. Kaj menite, bi lahko kot družba pri tem spremenili? V izbranem odlomku se protagonist - upravnik obmejne province Imperija pogovarja z mladim rekrutom. Označite obe književni osebi, kot sta prikazani v odlomku. Na upravnikovo razmišljanje navežite problematiko imperializma in razložite, kako jo protagonist dojema. Ugotovite, katera narativna tehnika je prisotna v odlomku in jo literarnoteoretsko umestite. Kako bi odlomek naslovlili? Utemeljite svojo izbiro.

Sklep

Najprej z literarnozgodovinskega vidika predstavimo avtorja, komentiramo njegovo umestitev v splošno oznako literarnega obdobja postkolonialne književnosti, nato pa se lotimo podrobne analize romana; začeni s predstavitvijo fabule, pod drobnogled vzamemo univerzalnost kraja in časa dogajanja, analiziramo literarne osebe, teme, zgradbo in slog. Na koncu predstavimo možnosti za različne aktualizacije po Jožici Jožef Beg in predložimo odlomek za obravnavo v razredu, skupaj z učno pripravo.

Viri in literatura

- Coetzee, J. M. (2018). »Growing up with *The Children's Encyclopedia*.« Neubauer Collegium Director's Lecture. Chicago: University of Chicago. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=HJU0pNyQSzs&t=1517s> (2. 1. 2022).
- Coetzee, J. M. (2005). *V pričakovanju barbarov*. Ljubljana: Cankarjeva založba, zbirka Krt.
- Jeffs, N. (2007). *Zbornik postkolonialnih študij*. Ljubljana: Krtina.
- John Maxwell Coetzee. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/John_Maxwell_Coetzee (2. 1. 2022).
- Jožef Beg, J. (2009). *Razvijanje ključnih zmožnosti pri pouku književnosti v gimnaziji*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.
- Loomba, A. (2009). *Kolonializem in neokolonializem*. Ljubljana: Orbis.

Lothe, J. (2008). Space, Time and Narrative: From Thomas Hardy to Franz Kafka and J. M. Coetzee. V A. de Lange et al.: *Literary Landscapes*. Pallgrave Macmillan. Dostopno na: <http://pdf.xuebalib.com:1262/51xtH-vQ6G04L.pdf> (2. 1. 2022)

Mbembe, J. A. (2007). Provizorične opombe k postkoloniji: estetika vulgarnosti. V Jeffs, N. Et al. *Zbornik postkolonialnih študij*. Ljubljana: Krtina. Str. 209–248.

Neimneh, S. (2015). *Imperial nationalism in J. M. Coetzee's Waiting for the barbarians*. Hashemite University, Zaqra Jordan. English department. Arab World English Journal Vol 6., N. 1.

Oliveria, M. et al. (2019). *South African censorship: the production and liberation of Waiting for the barbarians, by J. M. Coetzee*. Acta scientiarum. Language and Culture, v. 41., str. 1–11.

Pavlič, D. et al. (2009). *Umetnost besede*. Berilo 3.: učbenik za slovenščino – književnost v 3. letniku gimnazij. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Poznanovič Jezeršek, M. et al. (2008). *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija. Splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.

Riding, A. (2003). *Coetzee Wins Nobel Prize for Literature*. New York Times. Dostopno na: <https://www.nytimes.com/2003/10/02/books/j-m-coetzee-wins-nobel-prize-for-literature.html> (2. 1. 2022).

Šlibar, N. (2008). Sedmero tujosti literature - ali: O nelagodju v/ob literaturi: literatura kot tujost, drugost in drugačnost. V: B. Krakar Vogel et al. *Simpozij Obdobja 25: Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Wade, J. P. (2013). Dreams of Ends. – J. M. Coetzee and modernism: Waiting for The Barbarians. V *Cahiers Forellis*. Dostopno na: <https://cahiersforellis.edel.univ-poitiers.fr/index.php?id=126>. (2. 1. 2022).

Martina Čapelnik | OŠ Koroški jeklarji, Ravne na Koroškem

Nadarjeni učenci in obravnava ljubezenske tematike

Gifted Students and Love Themes

Izvleček

Ključne besede:
ljubezenska tematika,
sodobna slovenska mladinska
ljubezenska lirika, delavnice
za nadarjene, medpredmetno
povezovanje, kulturna
prireditve

Keywords:
love theme, Slovenian
contemporary youth love
poetry, workshops for the
gifted, cross-curricular
integration, cultural event

V prispevku je prikazan primer dela z nadarjenimi učenci ob obravnavi ljubezenske tematike v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, ki smo ga izvedli v okviru Literarno-gledaliških delavnic. Obravnava smo zaradi velikega zanimanja učencev obogatili s kulturno prireditvijo, ki je bila med občinstvom pozitivno sprejeta.

Abstract

This article presents an approach to exploring the theme of love with gifted learners in the third educational cycle. The activities were conducted during Literature-Theatre Workshops. Due to the tremendous enthusiasm expressed by the participants, the sessions were enriched by a cultural event, which was very well received by the audience.

Z učenci, ki so v šolskem letu 2019/2020 obiskovali 8. in 9. razred, sem se v okviru ur za nadarjene učence posvečala ljubezenski tematiki v slovenski in svetovni književnosti. Skupaj smo se odločili, da ljubezensko tematiko nadgradimo s prireditvijo in jo tako povežemo še vsaj z dvema drugima umetnostnima področjema – glasbenim in gledališkim (interdisciplinarno povezovanje).

1 Obravnava ljubezenske tematike v okviru delavnic za nadarjene

V šolskem letu 2019/2020 sem vodila delavnice, ki sem jih poimenovala Literarno-gledališke delavnice in so bile namenjene zlasti nadarjenim učencem. Obiskovalo jih je 15 učencev iz osmega in devetega razreda, dobivali smo se vsakih 14 dni, saj smo imeli na voljo le 17,5 ur. Poleg primera, ki ga opisujem v članku, smo v okviru teh ur pripravili še krajši kulturni prireditvi, in sicer ob dnevu reformacije in za učence iz Velikovca, s katerimi šola že vrsto let sodeluje v projektu Šolsko partnerstvo med OŠ Koroški jeklarji in Gimnazijo Alpe-Jadran.

Del ur sem namenila ljubezenski tematiki. Glavno vodilo, da sem v program uvrstila tudi to tematiko, je bilo dejstvo, da je ta učencem blizu, saj so dodatne ure obiskovali učenci najstniki, ki se srečujejo s prvimi ljubeznimi. Osredotočili smo se zlasti na sodobno slovensko ljubezensko mladinsko pesništvo, torej na pesništvo po vojni. Učenci so na ta način poglobljali literarnovedno znanje, izboljšali sporazumevalne zmožnosti, o prebranem so se pogovarjali, predstavljali in utemeljevali so svoja stališča do prebranega, umetnostna besedila so med seboj primerjali, pridobivali so bralno in gledališko kulturo, se učili delati v skupini, nastopati na odru itd. Pri delu sem uporabljala frontalno in skupinsko obliko dela ter delo v tandemu.

Za uvod v obravnavo ljubezenske tematike je bila uporabljena metoda razgovora, ki je potekala v frontalni obliki. Ta metoda se je zdela primerna, saj so učenci že imeli predznanje, snov jim ni bila povsem neznana. Z ljubezensko poezijo so se namreč srečali že v 7. razredu, zato smo naredili priklic že obravnavane učne snovi, in sicer Fritzeve pesmi *Song o ljubezni* in Pavčkove *Nova faca*. Z dejavnim sodelovanjem v razgovoru so učenci svoje znanje poglobljali in razširjali. Učencem sem na začetku povedala, da je ljubezen najbolj opevano čustvo tako v književnosti kot v umetnosti sploh, predvsem je zastopano v pesništvu. Vprašala sem jih, kaj si predstavljajo ob besedi ljubezen, kaj njim pomeni ljubezen, ali ločijo

med ljubeznijo in zaljubljenostjo, katere vrste ljubezni poznajo, kaj že vedo o temi ljubezni v književnosti, v katerih literarnih zvrsteh se pojavlja, naštevati so avtorje, ki so ustvarjali na to tematiko itn. Nato so sami poskušali sestaviti definicijo ljubezenske pesmi in jo zapisati v zvezek. Spomnila sem jih na srednji vek, ko so trubadurji pisali pesmi, s katerimi so dvorili dvornim damam, nato smo se pogovarjali o ljubezenskih parih (*Urška-povodni mož*, *Romeo-Julija*, *Orfej-Evridika* itd.) in ob tem obnavljali njihove tragične zgodbe. Skozi voden pogovor o temi ljubezni v slovenski književnosti smo ugotovili, da med obveznimi besedili v učnem načrtu ni književnega dela z ljubezensko tematiko, da pa so med deli s to tematiko, ki smo jih obravnavali v šoli, zastopane vse literarne zvrsti (pesništvo npr. s pesmijo *Song o ljubezni*, pripovedništvo z Ovidovo zgodbo, dramatika pa z največjo ljubezensko tragedijo vseh časov *Romeo in Julija*), avtorji tako tuji (npr. Shakespeare) kot slovenski (npr. Fritz, Pavček). Prav tako dela s to tematiko najdemo v vseh razredih tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja, ljubezenska tematika je tudi zapisana pri obveznih literarnovednih pojmih za 7. razred. Ljubezensko tematiko bi lahko našli tudi pri nekaterih obvezno obravnavanih avtorjih. Spomnili so se, da je bila ta tematika tudi na seznamu knjig za domače branje, in sicer Pavčkova pesniška zbirka *Majnice*, fulaste pesmi. Priklic smo naredili s pomočjo elektronskih prosojnic. Najprej sem jim zapisala Pavčkove drobtinice, ki so že splošno znane (*Zakaj jih je avtor poimenoval tako?*). Učenci so med njimi izbirali tisto, ki jim je bila najbolj všeč. Za izbrano drobtinico so morali zapisati, kaj jim sporoča. Nato smo ponovili o naslovu pesniške zbirke (*Kaj so že majnice? Zakaj je avtor pesmi poimenoval fulaste?*). Učencem sem povedala, da je bil pesnik za to pesniško zbirko nagrajen z večernico. Ponovili smo o zgradbi pesniške zbirke (*Na koliko delov je razdeljena zbirka? Naštej jih.*), še posebej natančno smo analizirali razdelek *Dvogovori* (*Kaj lahko sklepamo iz naslova? Koliko oseb nastopa? Navedi osebi. Kaj o poljubu zapiše pesnik? Kaj pa o čudežu? itd.*). Pogovorili smo se o jeziku (*Ali vas slengovske besede motijo? Navedi nekaj teh besed iz zbirke.*). Nato je vsak predstavil svojo naj pesem iz zbirke in svojo izbiro utemeljil, risali so tudi motive iz pesmi. Iskali so skupne točke pesmim v zbirki (tema je ljubezenska, vsebujejo slengovske izraze, najdemo rimate besede, pogosto zasledimo besede v prenesenem pomenu ...), na koncu so podali mnenje o pesniški zbirki. Nato so se preizkusili še v pisanju ljubezenskih grafitov in pregovorov ter misli o ljubezni. Ob koncu učne ure sem učencem podala navodila za samostojno raziskovanje, ki je potekalo v paru. Naloga dvojice je bila obiskati knjižnico in si med sodobnimi slovenskimi avtorji izbrati pesem z ljubezensko tematiko,

jo doma večkrat prebrati, da je lahko kasneje par v šoli izvedel interpretativno branje (boljši bralec v paru), nekateri so se celo posneli. Učencem sem sama predlagala nekaj sodobnih mladinskih avtoric (Kopinšek, Gregorčič Gorenc), ker jih v okviru pouka ne obravnavamo in jih učenci niso poznali. Sledila je analiza pesmi (razlaga naslova, pojasnjevanje morebitnih nerazumljivih besed, iskanje pesniških sredstev, opis in oznaka glavne osebe ...). Okoliščin nastanka pesmi v analizo nismo umestili, saj je šlo za sodobno slovensko književnost, so pa morali učenci zapisati, kateri del pesmi je nanje pustil najmočnejši vtis in izbiro utemeljiti. Ena izmed nalog, ki sem jo zadala učencem, je bila tudi, da so našli nekaj bistvenih podatkov o avtorju – pogledali so na spletno stran avtorja, ki so si ga izbrali, podatke so iskali v najrazličnejših literarnih priročnikih (npr. Šolski album slovenskih književnikov), Wikipediji itd. Ključne podatke o avtorjih so nato zapisali v obliki miselnega vzorca in jih predstavili ostalim učencem. Svoje predstavitve so obogatili in popestrili s slikovnim gradivom. Tako so izdelali t. i. literarno izkaznico. Po teh dejavnostih so morali učenci pri urah predstaviti svoje delo. Učenci so po vsakem nastopu

podajali komentarje ob pesmi, pripovedovali so, kako so razumeli besedilo, kaj so spoznali itn. Učenci, ki so bili v vlogi poslušalcev, so morali pri sebi razmisliti, kako bi v eni povedi povzeli sporočilo predstavljene pesmi. Na koncu so lirski besedila še ovrednotili in svoja stališča tudi argumentirali (Zakaj mi pesem je oz. mi ni všeč?).

2 Nadgraditev ljubezenske tematike s kulturno prireditvijo

Ker je učence ljubezenska tematika povsem prevzela, smo se odločili, da naše delo nadgradimo – s kulturno prireditvijo ob dnevu zaljubljenecv, ki smo jo v večnamenski dvorani postavili na ogled za širše občinstvo. Literarna dela, ki so na učence pustila največji vtis, sem zbrala in jih smiselno povezala z veznim besedilom; nastajati je začela prireditev.¹ Pri zapisu besedila proslave se je naše delo sicer nekoliko odmaknilo od same obravnave sodobne slovenske mladinske poezije z ljubezensko tematiko, ki smo jo izvedli v razredu.

¹ Avtorji glasbe in besedil, ki so bila uporabljena na kulturni prireditvi, so navedeni pri virih in literaturi.

Ker je šlo za najstnike, na katere ima velik vpliv glasba, sem se odločila, da v prireditve vpletemo tudi glasbene točke. Odločili smo se za sodobno slovensko glasbo z ljubezensko vsebino. Prireditev je vključevala nabor deklamacij sodobne slovenske mladinske poezije, ljudskih plesov, glasbenih točk in dramskih prizorov. Povezali smo se še z učenci podružnične šole, natančneje z njihovo folklorno skupino, ki je prireditev obogatila s spletom ljudskih plesov na temo ljubezni. Delo je zahtevalo tudi medpredmetno povezovanje z drugimi šolskimi delavci, zlasti z učiteljico glasbene in likovne umetnosti, ki sta poskrbeli za glasbo oz. scensko opremo na prireditvi. Učence sta na prireditev pripravljali v okviru ur interesne dejavnosti.

Prireditev smo začeli s pogovorom med učenko in učencem, ki je bil preoblikovan na podlagi romana Gaby Schuster. Učenci so ta odlomek brali iz berila Svet iz besed 8 in ker jih je zaradi humorja ter sodobnega, preprostega jezika zelo prevzel, smo se odločili, da z njim začnemo prireditev.

VITA: »Aljaž, kaj je po tvojem mnenju pravzaprav ljubezen?«

ALJAŽ: »Zakaj sprašuješ mene?«

VITA: »Oh, daj Aljaž, zanima me, kako spoznaš pravo ljubezen?«

ALJAŽ: »Najprej mi moraš povedati, kaj je zate prava in velika ljubezen!«

VITA: »To je tisto čustvo, ko imaš nekoga zelo rad ...«

ALJAŽ: »Najbrž imaš rada tudi očeta, mamo, svoje hišne ljubljence, prijateljice ...«

VITA: »Izogibaš se predmetu najinega pogovora. Govorim o ljubezni med moškim in žensko, kot najbrž veš.«

ALJAŽ: »No, če že vztrajaš, ti bom povedal znanstveno razlago ... Znanost uči, da je vzrok za čustva, ki te prevzamejo, ko se zaljubiš, hormon fentiletilamin. Ta sproži evforičen odziv in kot neke vrste mamilo vpliva na naše vedenje približno tri mesece. In tačas nismo docela prištevnici.«

VITA: »A se ti malo zafrkavaš z mano? Briješ norce?!«

ALJAŽ: »Niti najmanj. Prišežem, obstajajo znanstvene raziskave, s katerimi so pojasnili, kaj se dogaja v zaljubljenem človeku. Rezultati kažejo, da kocka na ljubljeno osebo pade v pičlih tridesetih sekundah. Možganom ta čas zadostuje, da se odločijo, če ti je nekdo všeč ali ne.«

VITA: »Grozno! Zdaj mi boš najbrž povedal še formulo tega trapastega hormona. Brezupen primer si. Si mogoče že kdaj slišal za romantiko?«

ALJAŽ: »A zdaj si pa jezna name, al kaj? Pa sploh ne vem, zakaj. Saj se samo pogovarjava.«

VITA: »Že razumem, delaš se vzvišenega in čustva hladno pojasnjuješ z biokemičnimi formulami. Veš, kaj bi ti privoščila? Da bi se prav po starokopitno brezupno in do ušes zaljubil v kakšno avšo! Potem bi šele prišel stvari do dna.«

ALJAŽ: »Joj, Vita, mogoče pa odgovor najdeš v kateri od ljubezenskih pesmi, ki jo bomo danes recitirali in peli. Prvi dve ti že ponujam v poslušanje. To sta Pavčkova pesem Nenaslovljena in pesem Dan ljubezni.«

VITA: »Ja, dragi Aljaž, pesem iz Pavčkove zbirke Majnice, fulaste pesmi, ki jo je deklamiral Jan, in Dan ljubezni, ki sta jo zapeli Tjaša in Klara ob kitarski spremljavi Blaža in Tijana ter Luke, so mi bile mnogo bolj všeč kot tvoje znanstveno tolmačenje ljubezni.«

ALJAŽ: »No, če ti povem čisto po pravici, ta definicija o ljubezni ni bila povsem moja, v bistvu sem si jo sposodil pri nemški mladinski pisateljici Gaby Schuster, zapisala jo je v njenem ljubezenskem romanu z naslovom Velika ljubezen.«

VITA: »No, saj se mi je zdelo, da to ni zraslo na tvojem zelniku ... Ker je današnja prireditev namenjena zaljublencem in ljubezni, dajva raje spet besedo deklamatorjem in pevcem, da nam znova pričarajo majčkeno ljubezni. Prvo pesem Song o ljubezni je spisal Ervin Fritz in jo najdemo v njegovi zbirki Svet v naprstniku, deklamirata jo Žana in Blaž, deklamaciji pa sledi pesem Ko boš prišla na Bled, izvajalci Vorranc v spremljavi z Blažem, Aljažem in Luko.«

VITA: »Toliko prebranih in zapetih pesmi, a še vedno ne najdem pravega odgovora na vprašanje, kaj je v resnici ljubezen?«

ALJAŽ: »Draga Vita, zagotovo je to zelo močno, mogočno čustvo, saj so se zaradi njega sprožili številni spori, celo vojne. Ljubezen je bila navdih za številne umetnike, najlepše knjige, filmi, gledališke predstave in pesmi so tiste, ki so polne ljubezni.«

VITA: »Kdo je že rekel, če se ne spominjaš niti ene norosti, v katero te je pahnila ljubezen, potem nisi nikoli ljubil?«

ALJAŽ: »To je bil William Shakespeare, svetovno znani angleški dramatik, renesančni mojster, ki je spisal največjo ljubezensko tragedijo vseh časov, Romeo in Julija. Kratak izsek nam bosta predstavila Bela in Bor.«

Vpletli smo tudi dramski prizor in od sodobne poezije prešli na klasiko.

Po deklamaciji sta se na oder vrnila Vita in Aljaž in se spet zapletla v pogovor.

VITA: »No, Aljaž, ti, ki menda toliko veš o ljubezni. Veš tudi, katera roža simbolizira ljubezen?«

ALJAŽ: »Seveda vem, to je rdeča vrtnica, ki tudi pesnikom zaradi njenih simbolnih pomenov predstavlja kraljico med cveticami in se kot simbol pojavlja v številnih pesmih. Med drugim rože rdeče omenja pesnik Feri Lainšček v pesmi Bližina, ki ji bomo v nadaljevanju v izvedbi Zale in Neje prisluhnili. Isti naslov ima tudi pesem Bine Štampe Žmavc, recitirala jo bo Zala. Med deklamacijama vam na ogled ponujamo še plesno točko Tine in Anžeja ob ritmičnih pesmi Bližina išče bližino.«

VITA: »Pred pesmimi pa nam bodo prireditev popestrili folkloristi naše podružnične šole, ki bodo zaplesali otroško priredbo Povštertanca.«

ALJAŽ: »Prisluhnite pa tudi glasbeni točki – pesmi Brez ljubezni mi živeti ni. Poje jo Zala.«

Prireditev smo nadaljevali s folklorno skupino in Povštertancem, deklamacijami in moderno plesno točko.

Deklamacije smo prekinili s plesno točko ob ritmični skladbi Bližina išče bližino.

Spet smo se predali glasbi, in sicer pesmi Brez ljubezni mi živeti ni.

ALJAŽ: »Vita, še moje zadnje upanje, ki ga lahko potegnem iz rokava, da ti pomagam do pravega odgovora o ljubezni, je dramski prizor z naslovom Ljubezen boli Luke Gluvića. Še posebej zate ga bosta odigrala Tijan in Žan.«

VITA: »Oh, Aljaž, ti pa res hitro vržeš puško v koruzo. O čem pa pravzaprav pripoveduje ta prizor?«

ALJAŽ: »Glede na to, da je naslov Ljubezen boli, govori o ljubezenskih težavah. Andrej iz odlomka je mladostnik, ki ima številne težave v ljubezni. Noče v šolo, ker bi se rad izognil srečanju s Klaro; mami ne želi povedati razloga, ji pa poda nekaj »dokazov«, da mu v šoli ni prijetno, toda mame ne uspe prepričati, zato je zelo slabe volje.«

Po dramskem prizoru smo se prepustili ljudski pesmi *Bod' moja, bod' moja, po njej pa nadaljevali z deklamacijami Simone Kopinšek in pesmijo Vprašanje in Novakovo Najlepšo pošto. Sledili so pregovori o ljubezni, ki so jih prebrali četrtošolci iz podružnične šole.*

ALJAŽ: »Draga Vita, ker mi s pomočjo te prireditve ni uspelo pojasniti, kaj je to velika ljubezen in ker nimam več nobenega aduta v rokavu, za konec prislusni pesmi Navodilo avtorice Barbare Gregorčič Gorenc, ki jo bosta deklamirali Alma in Julija. Pesem govori o navodilu za zmenek oziroma randi. Mogoče bi bilo res najbolje, da greš na kak randi in tako mogoče spoznaš t. i. veliko ljubezen.«

VITA: »Moram priznati, da se je Aljaž danes sicer zelo trudil, da bi se dokopala do odgovora, kaj je to velika ljubezen, a mu ni najbolje uspelo. Srčno pa upam, da je to uspelo vam – dragi gledalci – in da so vaši dnevi prežeti z ljubeznijo. Iskreno se vam zahvaljujem, da ste si vzeli čas in prišli na ogled naše prireditve.«

3 Sklep

Učenci so bili s takšnim načinom obravnave zelo zadovoljni, saj smo izbrali temo, ki nagovarja mlade bralce. Sodelujoči učenci so ugotovili, da se lahko poistovetijo z avtorji obravnavanih literarnih del, da jim književnost ponuja najrazličnejše odgovore in si lahko pri iskanju pomagajo tudi z literaturo. S kulturno prireditvijo smo hkrati obogatili učni proces. Na ta način smo krepili komunikacijske sposobnosti učencev, jim omogočili širše spoznavanje ljubezenske tematike, spodbudili interes samostojnega dela in vzpostavili povezavo literature z glasbo in gledališčem. V današnji osnovni šoli je medpredmetno povezovanje postalo velik trend, prav tako tako povezovanje izpostavlja nekatere didaktične smeri, mi smo vse to uspeli uspešno združiti v prireditvi – z glasbenimi točkami, recitacijami, dramskimi prizori, folkloristi ... Neprecenljive vrednosti so bile pohvale staršev nastopajočih učencev in ostalih obisko-

valcev prireditve. Večmesečni trud, ki smo ga vsi udeleženci prireditve vanjo vložili, je bil z napolnjeno dvorano in bučnimi aplavzi obiskovalcev poplačan.

Viri in literatura

- Black & White, Jesih, M., Golob, J.: *Bližina išče bližino*.
- Blažič, M., Bošnjak, B., J. Kenda, J., Svetina, P., Žveglič, M. (2007). *Svet iz besed 8*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- E-učbeniki: <https://eucbeniki.sio.si/slo9/2386/index.html>. (10. 12. 2018).
- Fritz, E. (1992). *Svet v naprstniku*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Gluić, L. (2016). *Ljubezen boli*. Šepetka! Ljubljana: JSKD.
- Gregorčič Gorenc, B. (2006). *Navodila za randi*. Ljubljana: Viharnik.
- Hočevar Gregorič, M., Čuden, M. (2018). *Slovenščina. Zbirka nalog z rešitvami za pripravo na nacionalni preizkus znanja v 9. razredu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Honzak, M., Žveglič, M., Jurač, M., Kronovšek, M. (2001). *Priročnik za učitelje k (Skrivnim) dnevnikom ustvarjalnega branja 6, 7 in 8*. Ljubljana: Rokus.
- Kepic Mohar, A. (2007). *Šolski album slovenskih književnikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kodre, P. (2012). *Od glasov do knjižnih svetov 7: samostojni delovni zvezek za slovenščino v 7. razredu osnovne šole: jezik in književnost*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Kodre, P. (2012). *Od glasov do knjižnih svetov 8: samostojni delovni zvezek za slovenščino v 8. razredu osnovne šole: jezik in književnost*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Kopinšek, S. (2012). *Ljubezenske*. Murska Sobota: FRANC-FRANC.
- Krakar-Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Lainšček, F. (2013). *Dlan mi po tebi diši*. Murska Sobota: Klar.
- Ljudska: *Bod' moja, bod' moja*.
- Miličinski- Ježek, F., Adamič, B., Ko boš prišla na Bled.
- Novak, B. A. (2000). *Oblike oblakov*. Ljubljana: Rokus.
- Pavček, T. (1996). *Majnice: fulaste pesmi*. Ljubljana: Mladika.
- Povštertanc, ljudski ples.
- Program osnovna šola*. Slovenščina. Učni načrt (2018). Posodobljena izdaja. Ljubljana: ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Saksida, I., Mohor, M., Medved-Udovič, V., Honzak, M. in Blažič, M. (1999). *Priročnik za pouk književnosti v tretjem triletju osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Schuster, G. (1997). *Velika ljubezen*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Shakespeare, W. (1991). *Romeo in Julija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Štampe Žmavc, B. (1996). *Klepetosnedke*. Maribor: Obzorja.
- Velkaverh, D., Hrušovar, T.: *Brez ljubezni mi živeti ni*.
- Velkaverh, D., Hrušovar, T.: *Dan ljubezni*.
- Wikipedia. Dostopno na <https://sl.wikipedia.org/wiki>. (12. 12. 2018).

Andreja Uršič | Osnovna šola Ivana Tavčarja Gorenja vas

Vključevanje gibanja v pouk slovenščine od 6. do 9. razreda

Integrating Movement into Slovenian Lessons from Grade 6 to 9

Izvleček

Ključne besede:
telesna dejavnost, dejavno
učenje, učenje in gib

Živimo v dobi digitalne tehnologije, to pa povzroča pretežno sedeč način življenja in prekomerno sedenje tudi pri otrocih in mladostnikih, kar pa zelo slabo vpliva na njihovo zdravje. Številni strokovnjaki opozarjajo na pomembnost rednega gibanja otrok in mladostnikov, tako naj bi tudi šole zagotavljale učno okolje, ki omogoča telesno dejavnost ne le pri pouku športa, ampak nasploh pri pouku. Dejavno učenje oz. učenje ob gibanju je možno vključiti v vse učne predmete. Naši možgani delujejo učinkoviteje med gibanjem, zato se učenci lažje učijo preko gibanja in igre, za učenje so tudi bolj motivirani. Dobro je, da pri pouku uporabljamo različne metode in oblike dela, ki zadostijo vsem učnim tipom – torej ne smemo pozabiti na gibalni učni tip tudi pri pouku predmetov, kot je slovenščina. V prispevku so predstavljeni primeri dejavnosti in nalog, ki vključujejo gibanje v pouk slovenščine od 6. do 9. razreda.

Abstract

Keywords:
physical activity, active
learning, learning and motion

The age of digital technology has led to excessive sitting time and, consequently, the sedentary lifestyle of children and adolescents. Such behaviour has a damaging impact on their health. Many experts point out the health benefits of regular physical activity for children and adolescents. Therefore, schools should ensure a learning environment that makes room for physical activity regardless of the learning content. Indeed, active learning or learning while moving can be built into all school subjects. Physical exercise makes human brain function more efficiently, which is why students learn more easily through movement and play, and they become more motivated. To accommodate all learning types, a variety of teaching methods and interactive patterns should be used. As a result, it is essential not to overlook kinaesthetic learners while teaching subjects such as Slovenian. The article provides recommendations for activities and tasks that integrate movement into teaching Slovenian from grades 6 to 9.

1 Pomembnost gibanja otrok in mladostnikov

V zadnjih dveh letih nas je epidemija koronavirusa še bolj pahnila v pretežno sedeč način življenja in odvisnost od digitalne tehnologije, izobraževanje in delo na daljavo sta zahtevala veliko časa pred elektronskimi napravami, s tem pa se je gibalna dejavnost občutno zmanjšala. To predstavlja velik problem predvsem za zdravje naših otrok in mladostnikov, ki postajajo vedno manj telesno dejavni, posledice so prekomerna telesna teža, slabi vzdržljivost in gibalna sposobnost. To je splošno znana težava sodobnega časa, o kateri je veliko raziskanega in napisanega.

Na spletni strani Kreal so povzeli sedem koristi, ki jih prinaša redno gibanje otrok.

Gibanje otrok:

- je bistvenega pomena za njihov razvoj in njihovo zdravje,
- izboljšuje odnose z vrstniki in vključevanje otrok v družbo,
- spodbuja njihovo samostojnost,
- zmanjšuje vedenjske težave,
- prispeva k uspehu v šoli,
- razvija njihove delovne navade,
- uči spoštovanja do sebe in drugih.

2 Gibanje v šoli

V zadnjem desetletju se še močneje zavedamo pomembnosti gibanja otrok in mladostnikov tudi v šolskem življenju. Zdrav življenjski slog je del vsakdanjega dela in življenja na šoli. Šola za ravnatelje je leta 2015 izvajala projekt Z gibanjem do drugačnega pouka, pri katerem so izhajali iz številnih teoretičnih izhodišč, med drugim, da imata gibanje in telesna vadba ključno vlogo pri učenju in pomnjenju; da izboljšujeta razpoloženje in krepita kognitivne procese; da je gibalna dejavnost temelj vseh ostalih podsistemov psihosomatskega statusa, zato naj bi bile gibalne dejavnosti v šoli kot didaktično sredstvo pogosto prisotne pri vseh predmetih. Po Montessoriju so povzeli misel: »Najprimernejši način otrokovega učenja je igra, ki je, če je pravilno izbrana, osnova za višje oblike učenja in razvoj mišljenja. Z gibanjem se razvija inteligentnost.« (Brodar, Klemenc, Laco in Smrekar 2015)

Gibanje pozitivno vpliva na pomnjenje in intelektualni razvoj otrok. Priznani nevrofiziolog dr. Ranko Rajović

poudarja, kako pomembno je za otroka gibanje, saj se z igro krepi otrokova inteligenca, množijo se možganske povezave. Otrok mora pri igri razmišljati, reševati probleme, iskati rešitve, hkrati pa igranje in gibanje predstavljata sprostitve. To prinese večjo motivacijo, otroci pa se na ta način mimogrede še učijo. Rajović pravi: »Če se otrok uči z igro, si namreč stvari tudi lažje in bolje zapomni, poleg tega pa ni pod stresom, ko pride do preverjanja znanja, in lahko naučeno znanje sproščeno povezuje, kar pa je temelj funkcionalnega znanja.« (Mlakar Grandošek 2021)

Raziskovalna ekipa SLOfit (Jurak, Radi in Kovač 2018) je povzela raziskave, ki kažejo, da otroke in mladostnike v šoli najbolj obremenjuje ravno gibalna nedejavnost (prekratki odmori med urami in dolgotrajno sedenje) in ne nekateri drugi dražljaji (ocenjevanje, slab zrak, nemir v razredu, slaba svetloba, pisanje ...). Poudarjajo, da mora šola učencem omogočiti čim več priložnosti za gibalne prekinitve sedenja, kar vpliva tudi na boljšo osredotočenost za nadaljnje učno delo po gibalnih dejavnostih, hkrati pa je učenje skozi gibanje učinkovitejše.

Učenje skozi gibanje je zelo prisotno v nižjih razredih osnovne šole, s prehodom na predmetni način poučevanja v 6. razredu pa gibalne dejavnosti postanejo bolj omejene. To je treba spremeniti in, tako kot predlagajo številni strokovnjaki, bi morali vpeljati gibanje v vse učne predmete v največji možni meri. Na Inštitutu za varovanje zdravja Republike Slovenije so raziskali (Drev in Gabrijelčič Blenkuš 2019), kaj je tisto, kar ovira učitelje, da bi vključevali gibanje v pouk. Izpostavili so predvsem preveč nasičen učni načrt in skrb, da bo treba ob vključevanju gibanja krčiti vsebine. Skrbi jih tudi, da bi gibanje prerastlo v nemir (predvsem v višjih razredih).

Po izkušnjah z izvedbo gibalnih dejavnosti v tem prispevku lahko trdimo, da gibanje prinese le pozitivne učinke: izboljša počutje učencev, krepi motivacijo, izboljša delovno klimo v razredu, krepi medsebojne odnose med učenci ter tudi med učiteljem in učenci, učenci si lažje in bolje zapomnijo obravnavano snov ...

3 Metode in oblike dela, ki spodbujajo gibanje

Glede na učne tipe, ki jih predstavljajo posamezni učenci, je za bolj učinkovito učenje treba prilagoditi tudi oblike in metode dela. Raziskave so pokazale, da je 35 % ljudi vizualnih (vidnih), 25 % avditivnih (slušnih) in 40 % kinestetičnih (gibalnih) tipov

(Nanut Planinšek in Škorjanc Braico 2013). Navadno smo kombinacija vseh treh, vendar eden bolj izstopa. Pri poučevanju nujno poskrbimo za pedagoške pristope, ki bodo upoštevali različne učne tipe učencev.

Gibanje je lahko vključeno v pouk kot metoda za učenje nove snovi, metoda za ponavljanje in utrjevanje znanja, gibanje je tudi odlična motivacija. Gibalne dejavnosti se vedno povezujejo s sodelovalnim in problemskim učenjem, skupinskim delom in delom v paru.

4 Primeri dejavnosti in nalog pri slovenščini, ki vključujejo gibanje

Gibanje lahko vključimo na obe področji pouka slovenščine (jezik in književnost). Pri pouku jezika lahko popestrimo utrjevanje jezikoslovnih izrazov in spoznavanje besedilnih vrst. Pri pouku književnosti je gibanje lahko prisotno pri uvodni motivaciji za branje umetnostnih besedil, pri interpretaciji umetnostnih besedil, pri usvajanju literarnovednih izrazov.

Jezikovni in književni pouk se na splošno ves čas povezuje z učenčevimi in učenkinimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri drugih predmetih. Predstavljene dejavnosti in naloge z gibanjem se močno povezujejo s športom, a tudi z naravoslovjem, gospodinjstvom, zgodovino, domovinsko in državljansko kulturo in etiko, kar pouk naredi še bogatejši, učenci lažje osmislijo obravnavane teme in jih povežejo s svojim življenjem. Ne sprašujejo več, čemu morajo to znati, zakaj se to učijo, kdaj bodo to rabili. Skozi gibanje se sprostiti, zabavajo, učenje postane igra. Čeprav so že najstniki, jim je to všeč in pozabijo, da se pravzaprav učijo.

4.1 Gibanje pri jezikovnem pouku

4.1.1 Besedoslovje

Razred: 6.

Vsebina: Skloni: imenovalnik, rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik

Vključenost gibanja: učna metoda za utrjevanje/preverjanje znanja

Potek dejavnosti:

Učencem razdelimo lističe z napisanimi jezikoslovnimi izrazi. Učenci se gibajo po razredu in iščejo svoj par/sošolce, ki imajo jezikovni izraz, ki se dopolnjuje z njihovim. Vsi učenci na koncu ustvarijo »kolono sklonov«. Postavijo se v vrsto od 1. do 6. sklona in preberejo po vrsti izraze, ki jih imajo na lističih: zaporedno številko

sklona, ime sklona, vprašalnico za osebe, vprašalnico za drugo.

Dejavnost lahko pripravimo za 12, 18 ali 24 učencev. Lahko določimo pravilo, da je pri iskanju dovoljeno izgovarjati samo besedo, ki je napisana na njihovem kartončku. Tako omogočimo manj hrupa in lažje sporazumevanje.

Kartončki (za razrez) z jezikoslovnimi izrazi:

Za 12 učencev:

IMENOVALNIK	RODILNIK	DAJALNIK	TOŽILNIK	MESTNIK	ORODNIK
KDO ali KAJ	KOGA ali ČESA	KOMU ali ČEMU	KOGA ali KAJ	O KOM ali O ČEM	S KOM ali S ČIM

Za 18 učencev:

IMENOVALNIK	RODILNIK	DAJALNIK	TOŽILNIK	MESTNIK	ORODNIK
KDO	KOGA	KOMU	KOGA	O KOM	S KOM
KAJ	ČESA	ČEMU	KAJ	O ČEM	S ČIM

Za 24 učencev:

1.	2.	3.	4.	5.	6.
IMENOVALNIK	RODILNIK	DAJALNIK	TOŽILNIK	MESTNIK	ORODNIK
KDO	KOGA	KOMU	KOGA	O KOM	S KOM
KAJ	ČESA	ČEMU	KAJ	O ČEM	S ČIM

Podobno gibalno dejavnost lahko izvedemo v 7. razredu pri utrjevanju stavčnih členov. Kot prikazuje fotografija (Lističi za gibalno dejavnostjo pri stavčnih členih), učenci dobijo listke s poimenovanji za stavčne člene, z vprašalnici, lahko tudi z risbo črte, s katerimi podčrtujemo stavčne člene (dobrodošlo za vidne učne tipe). V 8. razredu je na ta način možno utrjevati odvisnike.

Slika 1: Lističi za gibalno dejavnost pri stavčnih členih.

4.1.2 Besedilne vrste

Razred: 6./8.

Vsebina: Navodilo za delo/Opis postopka

Vključenost gibanja: uvodna motivacija pred branjem/poslušanjem neumetnostnega besedila ali učna metoda za utrjevanje/preverjanje znanja (prikazovanje besedilne vrste z gibanjem)

Potek dejavnosti:

Učenec čim bolj nazorno poskuša prikazati delovni postopek ali neko delo s pantomimo. Delo ali delovni postopek si izmisli sam, lahko pa mu ponudimo listek z napisano dejavnostjo. Ostali učenci ugibajo, katero delo predstavlja. Da vključimo v gibanje vse učence, lahko pantomimo učenci izvajajo izmenično v paru.

Dejavnost izvedemo kot uvodno motivacijo pred branjem/poslušanjem neumetnostnega besedila, ki je navodilo za delo (v 6. r.) oz. opis postopka (v 8. r.). V tem primeru je pantomima kratka in učenci načeloma pokažejo le značilno fazo postopka.

Če pa jo izvajamo po spoznavanju te besedilne vrste, ko se učenci že bolj zavedajo značilnosti takega besedila (koraki oz. faze postopka so predstavljeni v pravilnem časovnem zaporedju), je prikaz delovnega postopka natančnejši. Učenci potek postopka najprej zapišejo, torej tvorijo besedilno vrsto, nato delo lažje natančneje (z vsemi koraki) prikažejo s pantomimo. Opisujejo/prikazujejo naj vsakodnevne dejavnosti, katerih potek faz dobro poznajo (izhajajmo iz izkušenj svojih učencev), na primer:

- peka palačink,
- priprava toplega sendviča,
- pomivanje posode,
- priprava pogrinjkov,
- likanje perila,
- obešanje perila,
- postiljanje postelje,
- zamenjava posteljnine,
- košnja zelenice,
- odnašanje smeti v zabojnik
- menjava vrečke pri sesalniku,
- polnjenje zračnice pri kolesu,
- čiščenje straniščne školjke,
- priprava in kurjenje ognja,
- menjava žarnice ...

Dobro je, da so prikazani postopki malo bolj specifični, ne preveč enostavni za prikaz oz. ugibanje. Učenci, ki izvajajo pantomimo, naj dejavnost prikazujejo v celoti – od prve faze dalje: npr. prikaz likanja perila naj se začne s pripravo likalne mize in likalnika. Učenci, ki ugibajo pri-

kazan postopek, morajo delo natančno poimenovati npr. peka palačink in ne le kuhanje.

4.1.3 Glasoslovje

Razred: 9.

Vsebina: Glasovi slovenskega knjižnega jezika, samoglasniki

Vključenost gibanja: učna metoda za utrjevanje znanja

Potek dejavnosti:

Po spoznavanju samoglasnikov se učenci urijo v ločevanju ozkih in širokih glasov e in o ter polglasnika. Učitelj izgovarja besede, ki vsebujejo omenjene samoglasnike. Ko učenci slišijo besedo, v kateri je ozek glas, vstanejo, ko slišijo besedo s širokim samoglasnikom se usedejo, ob besedi s polglasnikom plosknejo z rokami. Učenci za začetek dejavnosti vstanejo. Najprej delamo vajo za ozki in široki o, nato za ozki in široki e, potem dodamo še besede, v katerih črka e predstavlja polglasnik. V četrtem krogu izgovarjanja besed vključimo vseh pet glasov. Gibalno dejavnost učencev pospešimo, tako da besede izgovarjamo hitreje.

Primeri besed za ločevanje samoglasnikov:

ozki o	široki o	ozki e	široki e	polglasnik
zob	otrok	gosenica	teta	megla
boben	gora	mleko	zemlja	pes
pot	tovor	zvezda	peta	pisker
sok	gost	želva	žep	zajček
kost	voda	meta	kmet	dež
sonce	soba	smetana	metla	tema
gost	koš	petek	veja	
most	oče	cesta	rep	
moka	konj	tenis	tele	
gozd		zelje	omet	
goba		tema	žena	

4.2 Gibanje pri književnem pouku

4.2.1 Ljudska: Ajda in Slovenci

Razred: 7.

Vsebina: Ljudska pripovedka: *Ajda in Slovenci*

Vključenost gibanja: uvodna motivacija za branje umetnostnega besedila

Potek dejavnosti:

Učenci povedo, katera žita poznajo (npr. pšenica, riž, koroza, ječmen, rž, oves, ajda, proso). Na tablo oblikujemo miselni vzorec. Vprašamo, ali bi prepoznali zrna/semena naštetih žit. Sledi prepoznavanje zrn/semena/kaše v giba-

nju. Pripravljenih imamo pet kozarčkov z različnimi žiti (kot prikazuje slika Kozarčki z različnimi vrstami žita), oštevilčenih 1–5, ki jih razporedimo po učilnici. Učence razdelimo v pet skupin. (Število kozarčkov in skupin lahko prilagodimo.) Skupine krožijo od kozarčka do kozarčka in ugotavljajo, katera žita so v njih. Svoje ugotovitve zapišejo na listek (Slika 3). Pri vsakem žitu se zadržijo npr. pol minute, menjavo skupin nakažemo s ploskom ali zvončkom, kar se dogovorimo pred dejavnostjo.

Slika 2: Kozarčki z različnimi vrstami žita.

Slika 3: Prepoznavanje žita v gibanju.

Učenci poročajo o svojih ugotovitvah in poimenujemo žita v kozarčkih (Slika 4). Pri vsakem žitu učenci lahko povedo, ali ga doma uporabljajo, za kaj/katere jedi. Dalj časa se zadržimo pri ajdi. Učenci pripovedujejo o vsem, na kar jih spomni to žito. Verjetno bodo omenili ajdove jedi (moka, žganci, kruh, štruklji, med, sok, kaša), žensko ime Ajda, Ajdovsko deklico na Vršiču, Ajde – velikane, Ajdovščino (ime po Ajdih), Ajdno nad Bledom, kavarno Ajda v našem kraju ... Oglejmo si slike, kako

Slika 4: Razkrivanje žit.

zgleđa ta rastlina (beli, vijolični cvetovi). Spomnimo jih na ljudsko pesem o ajdi Po Koroškem, po Kranjskem, ki jo lahko poslušamo ali zapojemo. Po uvodni motivaciji sledita interpretativno branje ljudske pripovedke Ajda in Slovenci, ki nam razkriva, kako je ajda prišla v naše kraje, in njena obravnava.

Pri tej gibalni dejavnosti je pomembno, da krožijo učenci in ne kozarčki ter da en kozarček zagotovo vsebuje ajdo.

4.2.2 Niko Grafenauer: Življenje

Razred: 8.

Vsebina: Niko Grafenauer: *Življenje* (obvezno besedilo v 8. razredu)

Vključenost gibanja: razdelitev učencev za delo v dvojicah (za reševanje učnega lista o pesmi)

Potek dejavnosti:

Po interpretativnem branju in kratki frontalni analizi pesmi sledi delo po učnem listu v dvojicah. Da ustvarimo naključne pare, učencem razdelimo razpolovljene pregovore o življenju na listkih. Učenci se gibajo po učilnici in iščejo svoj par. Ugotavljajo, kateri deli pregovorov sodijo skupaj. Ko učenca menita, da sta našla skupen pregovor, se usedeta skupaj v eno klop. Ko se vsi usedejo po parih, glasno preberejo pregovor in ga poskusijo razložiti, nato sledi delo v dvojicah (reševanje učnega lista o pesmi *Življenje*).

Učenci bodo mogoče najprej presenečeni nad načinom določanja dvojic, a je dobro, da ne sodelujejo vedno le s sošolcem, s katerim po navadi sedijo.

Ljudski pregovori o življenju (Radić 1993):

Pregovore razrežemo in naključno razdelimo. Lahko uporabimo dve barvi (različno za prvi in drugi del pre-

govora) in učencem olajšamo delo, tako da vedo, da je drugi del njihovega pregovora druge barve.

V življenju ni	ravnih poti. (korejski)
Živeti je lahko,	toda težko je dobro živeti. (poljski)
Morje življenja je prepolno	vodnih čeri. (ruski)
Življenje je čebula,	ki jo lupimo v joku. (francoski)
Na valu morja lahko obstaneš pri miru,	na valu življenja pa ne moreš. (japonski)
Naše življenje je kot skladba,	v kateri se mešajo črne in bele note, da dobimo lep akord. (nemški)
Živi, zato da se učiš,	uči se, zato da živiš. (danski)
Od življenja je treba vzeti vse,	kar nam ponuja. (ruski)

5 Sklep

Vključevanje gibanja v pouk je zelo pomembno ne samo pri mlajših učencih, ampak tudi pri učencih od 6. do 9. razreda. Zmotno je mišljenje, da se v tretji triadi učenci ne bi želeli učiti preko giba. Mogoče najprej res naletimo na manjši odpor z izjavami učencev, da se jim ne ljubi, da bo brezzvezno, a po opravljeni gibalni dejavnosti je vzdušje vedno pozitivno, učenci želijo delati na tak način, saj jih gibanje sprosti, bolj so motivirani, lažje razmišljajo, bolje si zapomnijo.

To dokazujejo komentarji učencev po opravljeni gibalni dejavnosti:

- Všeč mi je bilo, ker je bilo drugače od običajnega pouka in smo s sošolci spoznavali žita pri slovenščini.
- Všeč mi je bilo, ker sem se pretegnil.
- Fajn je bilo, ker smo se premigali.
- Naloga mi je bila všeč, ker smo spoznavali žita in se sprehajali po razredu.
- Bilo je nekaj novega, ne nekaj, kar vedno delamo.
- Super, da smo hodili po razredu.
- Bilo nam je všeč, ker smo imeli malo razgibanja in smo hkrati ponavljali sklone.
- Zanimivo, kako smo iskali svoj par in hodili po razredu, čeprav je bilo nenavadno delati z naključnim sošolcem.

Večina pozitivnih odzivov je ravno v zvezi z gibanjem pri dejavnosti. Učencem je všeč, da pride do medpredmetnih povezav, da slovenščino povežemo ne le z gibanjem, ampak tudi z drugimi predmeti, učenje se jim zdi bolj življenjsko. Pouk slovenščine od 6. do 9. razreda vsekakor ponuja precej možnosti za gibanje. Dovolj je že

kratka telesna dejavnost, da spodbudimo možgane najstnikov, da lažje in bolje funkcionirajo, da so bolj motivirani za delo in posledično pridobijo več znanja. Dober učitelj stremi poleg k znanju učencev zagotovo tudi k dobremu počutju in zdravju otrok ter mladostnikov, zato naj v pouk vključuje čim več dejavnosti, ki omogočajo gibanje učencev.

Viri in literatura

Brodar, Š.; Klemenc, A.; Laco, J.; Smrekar, B.: *Z gibanjem do drugačnega pouka*. Dostopno na: <http://www.solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2016/01/gibanje.pdf> (14. 1. 2022).

Drev, A.; Gabrijelčič Blenkuš, M.: *Gibanje v šoli – zakaj in kako?* Dostopno na: https://www.nasasuperhrana.si/tradicionalni-slovenski-zajtrk/wp-content/uploads/2019/12/Priporocila_za_gibanje_za_otroke_in_mladostnike_zakaj_in_kako_1.pdf (10. 1. 2022).

Grafenauer, N. (2016). *Življenje*. Honzak, M.; Medved Udovič, V.; Mohor, M.; Piriš Svetina, N.: *Dober dan, življenje*. Berilo za 8. razred osnovne šole, Ljubljana: Mladinska knjiga. 130–131.

Jurak, G.; Radi, P.; Kovač, M. (2018). *Kako zmanjšati težave šolarjev, povezane z dolgotrajnim sedenjem*. Dostopno na: <https://www.slofit.org/slofit-nasvet/ArticleID/79/Kako-zmanj%C5%A1ati-te%C5%BEave-%C5%A1olarjev-povezane-z-dolgotrajnim-sedenjem> (14. 1. 2022).

Kreal. *Gibanje otrok [7 koristi, ki jih prinaša redno gibanje otrok]*. Dostopno na: <https://www.kreal.si/gibanje-otrok/> (13. 1. 2022).

Ljudska (2016). *Ajda in Slovenci*. Mohor, M.; Medved Udovič, V.; Saksida, I.; Golob, B.: *Sreča se mi v pesmi smeje*. Berilo za 7. razred osnovne šole, Ljubljana: Mladinska knjiga. 144–145.

Mlakar Grandošek, T.: *Dr. Ranko Rajović: Cilj naj bo gibčen otrok*. Dostopno na: <https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/druzina/dr-ranko-rajovic-cilj-naj-bo-gibcen> (27. 12. 2021).

Nanut Planinšek, Z.; Škorjanc Braico, D. (2013). *Spretnosti učenja, Spletno gradivo*. Koper: Ljudska univerza Koper. Dostopno na: http://www2.arnes.si/~lukoper9/spretnosti_ucenja/uni_tipi.html (14. 1. 2022).

Radič, T. (1993). *Vox populi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rajović, R. (2021). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tina Šifrer Gazvoda | Osnovna šola Stražišče Kranj

Gledališki dan

Theatre Day

Izveleček

Ključne besede:
dramatizacija, lutke,
dramska igra

Vsem dobro znan rek *Učimo se vse življenje* ne izključuje niti učiteljev. Četudi več let zapovrstjo poučujemo iste vsebine, se vedno znova kalimo v svojih pristopih, uveljavljamo nove ideje in izboljšujemo stare. V času, ko so zaradi epidemičnih razmer usmeritve o izvajanju pouka drugačne od običajnih, smo k vsebinskim spremembam pouka še dodatno spodbujeni. Ena od začasnih, a za učitelja velikih sprememb, je tudi način izvajanja dni dejavnosti – potekali naj bi v šolskih prostorih. S tem se učencem zagotovi varne mehurčke, saj ostajajo v svojih razredih. Z vidika pedagoškega procesa so zato učenci marsikdaj prikrajšani za doživetja, ki bi jih zunanje ustanove lahko nudile, saj je ravno to ena ključnih prednosti izven šolskih dni dejavnosti. Vendar se učitelji tudi v tej situaciji znamo na pouk prilagoditi razmeram. V članku opisujem, kako smo v 5. razredu gledališče pripeljali v svoje razrede, ko nismo smeli obiskati prave gledališke predstave.

Abstract

Keywords:
dramatization, puppets,
drama play

The well-known adage *We never stop learning* also applies to teachers. Namely, despite teaching the same content for years on end, we always aspire to refine our methods, implement fresh ideas, and improve the old ones. At a time when the epidemic situation has been reshaping education, teachers are further encouraged to alter learning content. One of the temporary yet drastic changes are associated to the days of activities, which are to be conducted on school premises. This ensures safe clusters of pupils, who remain in their classrooms throughout the school day. From the pedagogical point of view, however, this deprives them of the experiences that other public institutions could offer and which represent one of the key advantages of out-of-school activity days. Even so, teachers are able to adapt their instruction to exceptional circumstances. To exemplify this, the article describes how theatre was brought into the classroom when fifth graders could not be taken to the theatre.

1 Uvod

Ze pred razcvetom nalezljivega virusa smo učiteljice razrednega pouka na naši šoli opazale, da se učenci zelo redko udeležujejo kulturnih dogodkov, med katere spada tudi obisk gledališča. Za veliko večino so bili edini tovrstni obiski izvedeni znotraj šolskega programa. Razlogi za to so seveda različni, od finančnih do časovnih, pogosto gre tudi za pomanjkljivo zanimanje odraslih za kulturo. Zato učiteljice z veseljem organiziramo tovrstne dneve dejavnosti, ko učencem ponudimo kakovostne kulturne vsebine. V razredu sicer nimamo profesionalnih gledaliških igralcev, lahko pa učence spodbudimo, da se sami postavijo v vloge gledališnikov in jim na ta način skušamo približati kulturo.

2 Izvedba dneva dejavnosti

2.1 Uvod v delo

Kadar želimo z učenci kaj ustvarjati, moramo seveda naročiti material, ki ga bodo potrebovali za delo. Že ta trenutek lahko izkoristimo za usmeritev in motivacijo učencev k razmišljanju, kako in kaj bodo ustvarjali. Povemo jim, čemu bo dan dejavnosti namenjen in kašen je zastavljen cilj: napisati dramatizacijo danemu besedilu in izdelati ujemajoče gledališče z lutkami. Učence predhodno tudi razdelimo v skupine, da si bodo ideje lažje zastavili.

Za svoj Gledališki dan sem učencem naročila: škatle, karton, paličice, lepilo, škarje, olfa nož in še kaj, kar se jim zdi uporabno.

En teden pred dnevom dejavnosti sem učencem dožive-to prebrala pesem Rdeča kapica in volk Roalda Dahla. Lahko so se jo naučili na pamet in jo deklamirali pred razredom. S tem sem njihovo domišljijo že dodobra ogrela za glavno dejanje.

2.2 Seznanitev s pravljico

Pri dramatizaciji je najbolje, da izhajamo iz pravljice, ki jo učenci dobro poznajo. Prva možnost je, da jo že predhodno obravnavamo pri pouku slovenščine. Druga možnost je, da izberemo popularno pravljico. Sama sem storila slednje in izbrala kar Rdečo kapico bratov Grimm. Učencem sem jo prebrala, da so se spomnili natančne vsebine. Nato sem jim predstavila še različico, ki jo je napisal Boštjan Gorenc – Pižama: Pozabljiva kapica. Predvajala sem njegov posnetek, ko avtor sam javnosti

pripoveduje pravljico. S tem sem učence spodbudila, da so o dramatizaciji začeli razmišljati odprto, se zavedali pomembnosti humornih vložkov, ki občinstvo, še posebej njihove starosti, močno spodbudijo k poslušanju. Pogovorili smo se tudi o razlikah med obema pravljicama.

2.3 Dramatizacija

Učence sem spodbudila k zbiranju idej. V skupinah so zapisali miselne vzorce o tem, kaj bi lahko vključili v svojo pravljico. Osredotočili so se na to, kako bo deklici ime, h komu bo odšla, kaj bo vzela s seboj, kakšen bo glavni razplet in kdo bo rešil situacijo. S tem so učenci že začrtali glavne smernice svoje zgodbe. Pri delu jih nisem omejevala, temveč sem pustila, da se znotraj skupine dogovorijo, katera izmed idej bo prevladala.

Po zbiranju idej sem učencem naročila, naj sestavijo kratko dramatizacijo in jo zapišejo tako, da vsaki vlogi dodelijo svoje besedilo. Na voljo so imeli eno šolsko uro. Najprej so besedilo zapisovali na list, nato so ga v končni obliki prepisali vsak v svoj zvezek. S tem sem jim zagotovila, da so vsi imeli dostop do svojih vlog, ki so jih kasneje zaigrali.

2.4 Izdelava gledališča in lutk

Končane dramatizacije smo za nekaj časa umaknili na stran. Učenci so se lotili izdelave gledališč. Najprej smo

Slika 1: Gledališče, ki so ga izdelale Lučka Komac, Zarja Gazič, Megi Bitenc, Cornelia Lea Ilenič.

skupaj pogledali nekaj fotografij s spleta, kakšen je gledališki oder, nato pa ga dopolnili še s pomanjšanimi verzijami, kakršne naj bi izdelali tudi sami. Pogovorili smo se o tem, na kaj morajo paziti. Učenci so sami ugotovili, da mora biti gledališče stabilno, da se med igranjem ne bo podiralo. Narejeno mora biti tako, da brez težav omogoča premikanje lutk. Nekateri med njimi so prišli na zamisel, da bi bila lahko scena premične in bi se tako lahko dogajanje selilo na različne kraje.

Zatem smo nekaj besed namenili še lutkam samim. Namignila sem, da je dan omejeno dolg, zato naj bodo lutke preprosto izdelane. Učenci s tem niso imeli težav, saj so se jim že pred dnevom samim porodile misli o lutkah na palčkah. Eden izmed njih si je celo natisnil figure, ki jih je moral samo še nalepiti na karton.

2.5 Igra

Pri izdelavi gledališč so bili učenci zelo iznajdljivi. Namenoma sem izbrala dramatizacijo z lutkami, saj sem s tem učencem odvzela breme, ki ga čutijo ob nastopanju pred razredom – lahko so bili skriti v ozadju, lutke pa so prevzele oder.

Navodil za preizkus svojih gledališč mi ni bilo treba dati, saj so učenci že sproti lutke pomikali po njih in preizkušali svoje vloge. Hkrati pa so se vedno znova vračali k izboljšavam gledališč, saj so sproti opazili pomanjkljivosti, ki jih je bilo treba odpraviti.

Ob koncu so učenci v skupinah zaigrali svoje *kapice*. Vse so bile zelo izvirne, posebej pa želim izpostaviti tri. Prva je ohranila naslov Rdeča kapica, druga ima malo drugačnega – Zelena kapica, tretja ima naslov Modra kapica in medved.

Priloga 1: Rdeča kapica

Rdeča kapica

Avtorji: Benjamin, Karolina, Jona, Ana, Matic

Nastopajo: Rdeča kapica, Volk, Coci, Policist

Nekoč, pred davnimi časi, je živela punčka po imenu Rdeča kapica. Po svetu je vozila rdeč kombi z napisom Coca-cola in prodajala gazirane pijače. Nekje na Kitajskem je srečala majhnega puhastega psa pasme pomeranec. Takoj ga je vzljubila in mu dala ime Coci. Odpeljala se je na Antarktiko in tam srečala krvoločnega sivega volka. Njen hobi je bil, da je delala gaziran sladoleđ.

Rdeča kapica: Sladoleđi, okusni sladoleđi in gazirane pijače!

Volk: Pozdravljena, saj ti si Rdeča kapica, kajne?

Coci: Vaf, vaf!

Rdeča kapica: Seveda sem Rdeča kapica, ali bi mogoče kaj spili ali se posladkali?

Volk: Seveda, enega pomeranca za na pot, prosim.

Rdeča kapica: Tega vam pa ne dam!

Volk: Si ga bom pa sam vzel! (Volk požre psa.)

Rdeča kapica: Smrk, smrk, kako si lahko tako zloben ...

Volk: Preprosto.

Rdeča kapica: Prijavila vas bom policiji!

Volk: Lahko, ampak me ne bo več tukaj.

Vsak odide v svojo smer. Čez nekaj časa Rdeča kapica pride nazaj s policijo.

Policist: Kje imate morilca?

Rdeča kapica: Tamle čez cesto je!

Volk: Joj, pa so me ujeli. Nič, staram se.

Policist nameri pištolo v glavo zoprne zverine in poka-pok kosmatež brž pogine.

Slika 2: Rdeča kapica.

Rdeča kapica: Petka.

S policistom si dasta petko, nato mu poda kokakolo in nazdravita.

Priloga 2: Zelena kapica

Zelena kapica

Avtorji: Jon, Jan, Sergej, Gaber, Mark, Nedeljko

Nastopajo: Zelena kapica, Čarovnica, Volk, Lovec, Babica

Pred davnimi časi se je Zelen kapica odpravila k babici na obisk. Na poti je srečala stojnico jabolk.

Zelena kapica: Kaj bi lahko babici kupila za darilo?

Čarovnica: Prodajamo sveža domača jabolka!

Zelena kapica: Jaz bi en ducat jabolk.

Čarovnica: To bo pet evrov, izvoli.

Zelena kapica: Hvala in adijo.

Eno uro kasneje.

Zelena kapica: O, kako sem lačna. Rada bi pojedla eno jabolko. Bom!

Zeleni kapici se je začelo vrteti in padla je v nezavest.

Volk: O, ne, Zelena kapica, ali si v redu?

Zelena kapica se ne odziva. Volk jo čez nekaj časa uspe zbuditi iz nezavesti.

Zelena kapica: Kaj se je zgodilo?

Volk: Nič hudega, padla si v nezavest.

Zelena kapica steče proč.

Volk: Še žal ti bo!

Zelena kapica: Nič mi ne bo žal, ker grem po lovca, saj vem, da si mi ti nekaj podtaknil!

Volk: Počakaj, nič ti nočem in nič ti nisem naredil. Prosim, ne poklič! lovca!

Zelena kapica: Ne verjamem ti.

Zelena kapica je zbežala globoko v gozd.

Zelena kapica: Lovec, lovec!

Lovec: Kaj je, Zelena kapica, zakaj me kličeš?

Zelena kapica: Zaradi volka.

Lovec: Povej, kaj je bilo?

Zelena kapica: Volk mi je podtaknil nekaj, da sem padla v nezavest.

Lovec: Kje se je to zgodilo?

Zelena kapica: Zgodilo se je v centru mesta.

Lovec: Kaj ti je dal?

Zelena kapica: Mislim, da jabolko.

Lovec: Našel ga bom in ubil.

Zelena kapica: Hvala! Grem k babici. Adijo!

Babica: Živijo, Zelena kapica.

Zelena kapica: Živijo!

Zelena kapica in babica v hiši jesta jabolka, volka pa medtem lovec po krivem ustrelil.

Slika 3: Zelena kapica.

Priloga 3: Modra kapica in medved

Modra kapica in medved

Avtorji: Žiga, Maj, Tai, Ožbolt, Urh

Nastopajo: Mami, Modra kapica, Medved, Dedek, Volk

Nekega dne je Modra kapica nabirala jabolka za dedka Richarda, ki je zelo bolan. Mami je vprašala, če gre lahko na vlak, ker dedi Richard živi v drugi državi.

Mami: Seveda, lepo, da se spomniš na svojega dedka.

Modra kapica: Hvala, mami.

Modra kapica se je eno uro peljala z vlakom Čuhijem. Izstopila je.

Modra kapica: Kakšen svež zrak! Sedaj pa samo še najdem zemljevid in poiščem najkrajšo pot do dedka.

Pol ure je hodila po gozdu in srečala medveda.

Medved: Živijo, punčka, kam si namenjena?

Modra kapica: Dedku Richardu nesem sveža jabolka.

Medved: Bi bila tako prijazna, da bi mi dala eno sveže jabolko?

Modra kapica: Z veseljem, videti si lačen.

Medved: Enkrat ti bom že vrnil uslugo!

Modra kapica: No, sedaj se mi mudi k dedku.

Prišla je do dedka.

Modra kapica: Dedek, sem že tu!

Dedek: Kar vstopi ...

Ko je Modra kapica zapirala vrata, je zagledala volka. Iztegnil je šapo in jo zgrabil.

Modra kapica: Na pomoč, volk me drži!

Volk: Takoj utihni, mala!

Iz strani pride medved in volka šavsne po obrazu. Volku kri teče po licih in počasi umira.

Modra kapica: Hvala, medved, vrnil si mi uslugo!

Medved: Ni zakaj, kapica.

Na koncu so dedek, medved in Modra kapica skupaj jedli piškote in ob tem pili mleko.

Slika 4: Modra kapica in medved.

2.6 Evalvacija

Po končanih nastopih smo se z učenci pogovorili o izvedbi. Najprej sem jih vprašala, kaj bi spremenili, če bi imeli na voljo več časa. Odgovori so se večinoma nanašali na spremembe gledališč in njihovih izboljšav. Nato smo se pogovorili o igri. Ugotovili so, da bi bila boljša, če bi se besedilo lahko naučili na pamet in ne bi brali iz zvezkov.

3 Sklep

Dan dejavnosti je učencem prehitro minil. Zaupali so mi, da so bili sprva, ko sem jih seznanila z naslovom, navdušeni, da bodo obiskali gledališče in so bili ob novici, da bomo ostali v šoli, razočarani. Vendar so predpriprava z Dahlovo poezijo in predhodni pogovori o poteku dneva učence kljub temu zadosti motivirali, da so ob nastopu dneva znali v njem uživati in biti na vse ustvarjalni. Dejavnost bom zagotovo ponovila tudi kasneje, ko bomo smeli zapustiti šolske prostore. Dan dejavnosti bomo verjetno res raje porabili za obisk gledališča. Vendar bomo zgoraj opisane dejavnosti brez težav izvedli med poukom slovenščine in likovne umetnosti. Kaj ni delo učitelja čudovito?

Polona Tomac Stanojev | vodja ŠPT OBJEM

Šolski center Kranj, Srednja ekonomska, storitvena in gradbena šola

V »objemu« (za)misli o ljubezni in življenju. Literarno-ustvarjalni dogodek o (iz)branih pesmih in mislih ob Prešernovem dnevu

Embraced by Ideas about Love and Life.

Literary-Artistic Event on Selected Recited Pieces of Poetry and Thoughts on Prešeren Day

Izveleček

Ključne besede:
pesmi in (za)misli, promocija
branja in (po)ustvarjanja,
sporazumevalne zmožnosti,
bralno-literarno delavniško
srečanje, projekt OBJEM

Domišljena zasnova in premišljen izbor (ne)umetnostnih besedil za priložnostni občolski kulturni dogodek omogočata ustvarjalcem (učiteljem in dijakom) dejavno sodelovalno spodbujanje in tvorno razvijanje sporazumevalnih (z)možnosti, osebno(stno) povezovanje in zблиževanje ter izvorno ustvarjalno snovanje. Če/ker/ko so udeleženci motivirani timsko in samopobudno, lažje ter bolj(e) razmišljajo, konstruktivno (so)delujejo, ustvarjajo (ne)pričakovane dosežke in stremiljivejše presežke, ki navdihujejo ter navdušujejo, vz(pod)bujajo željo po še in več ter nakazujejo in porajajo možnosti za nove, še smelejše pedagoške izzive in razvojne priložnosti.

Abstract

Keywords:
poems and ideas, promotion
of reading and (re)creating,
communication skills, reading
and literature workshop,
OBJEM project

An accomplished concept and a meticulous choice of (non-)fiction texts for an extra-curricular cultural event enable creators (teachers as well as students) to stimulate active encouragement and development of communication skills/abilities, personal(ity) relationships, bonding, as well as original and creative concepts. When, assuming that or on the grounds that participants are motivated in the direction of teamwork and initiative, they are able to think more easily and efficiently, (co-)act constructively, accomplish the (un)expected and eagerly strive for more; they inspire and enthuse, arouse more passion, indicate and open up opportunities for new, even more courageous pedagogical challenges and development.

OBJEM

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Šolski kulturni dan kot izziv in priložnost za vzajemno učenje, zблиževanje in sodelovanje

Čeprav je vsebinska in izvedbena organizacija šolskih kulturnih dni (pre)večkrat predvsem zapovedana dolžnost družboslovnih aktivov (npr. slovenističnega), je lahko tudi tvoren izziv za sodelovalno-ustvarjalno interakcijo med učitelji in dijaki ter priložnost za duhovno in povsem človeško zблиževanje ter povezovanje.

Premišljena zasnova literarno-ustvarjalnega doživetja, ko dijaki niso zgolj pasivni opazovalci, ampak dejavni tvorci skupnega dogodka, učitelji pa predvsem kompetentni usmerjevalci, omogoča udeležencem poleg razvijanja sporazumevalne zmožnosti tudi timsko razmišljanje in (so)delovanje. Ker/če so dijaki pri tem aktivni, so (kar je potrdila tudi končna evalvacija) praviloma bolj zavzeti za učenje, posledično pričakovano uspešnejši pri željenih dosežkih ter hkrati bolj motivirani in dovtetni za ustvarjalne presežke.

Zato smo kulturni dan v 4 šolskih urah in 2 delih z daljšim vmesnim odmorom načrtovali in izvedli tako, da je ciljno vodenemu branju in enostavni interpretaciji krajših (ne)umetnostnih besedil (v 1. izbranih pesmi, v 2. pa misli) obakrat sledil dejavnejši in ustvarjalnejši delavniški del srečanja.

Na temo ljubezni in življenja smo (iz)brali 12 pomenljivih, ne preveč zahtevnih in obsežnih pesmi slovenskih poetov iz različnih literarnih obdobjev ter 24 misli naših in tujih avtorjev, ki so jih dijaki skupaj z izvajalci (razrednikom in njegovim pomočnikom) najprej glasno prebrali in/ali prisluhnili spletni različici avdio-vizualnega posnetka.

Zatem so razdeljeni v manjše skupine (po 4 ali 5 dijakov) v deloma ločenih vlogah (zapisovalec, poročevalec, časomerilec itd.) z mobiteli v e-obliki tiho ponovno prebrali le izbrani pesmi: najprej tisto, ki jim je bila izmed dvanajstih naključno določena z vrtenjem vnaprej pripravljene spletne kolesa v aplikaciji Wheelofnames, in zatem še pesem, ki so jo izbrali sodelovalno, ker jim je bila tako ali drugače najbolj všeč.

Zaradi razumnega predvidevanja in jasnega zavedanja, da so tako dijaki kot učitelji izvajalci glede verbalnih

V objemu pesmi o ljubezni in življenju

Slika 1: Aplikacija Wheelofnames z (iz)branimi pesmimi.

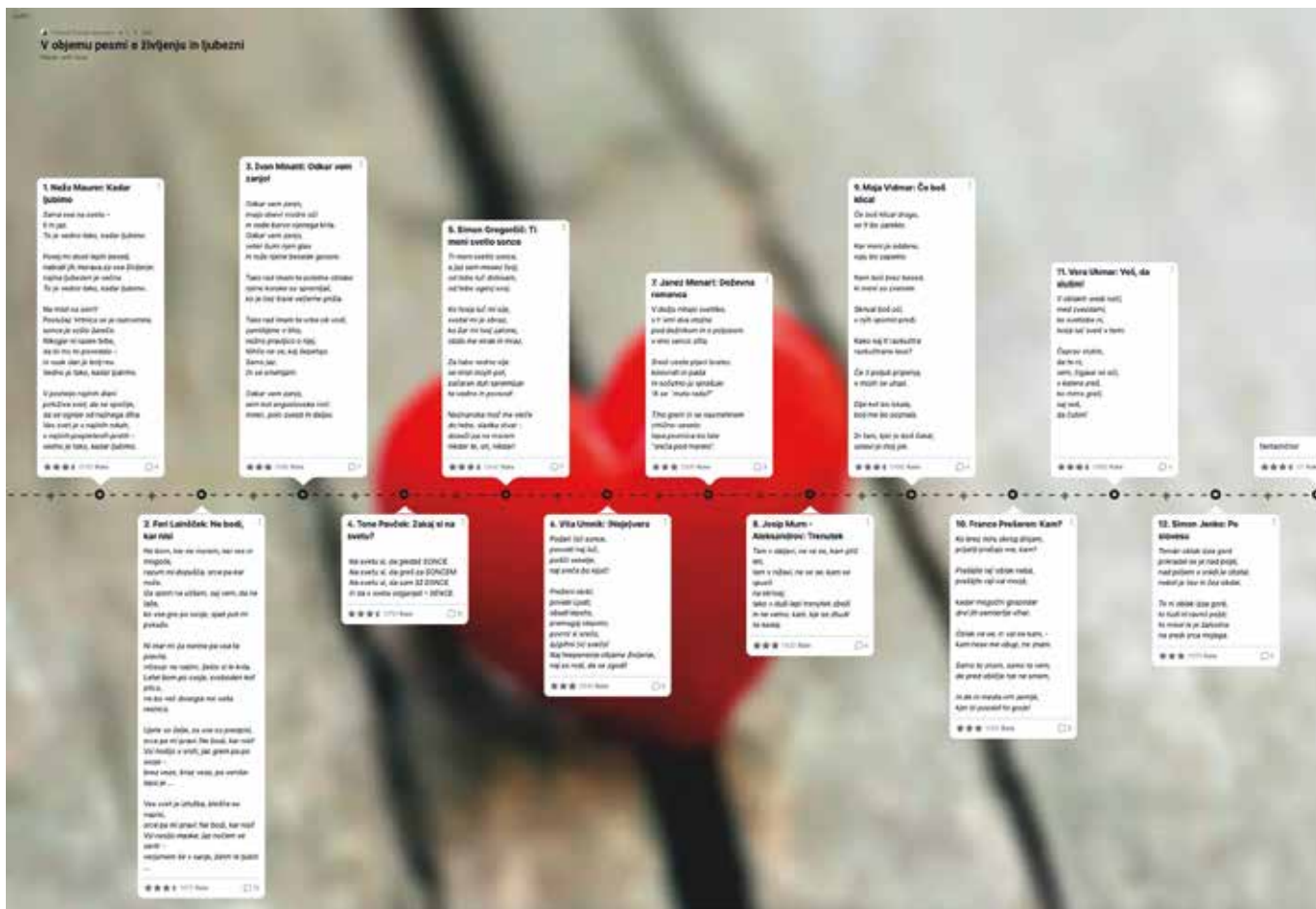
idr. zmožnosti različni, in ker smo želeli slediti vodilu, naj bodo mladostniki pri vsem čim bolj samopobudni, samostojni in obenem sodelovalni, so imeli v vsaki skupini zgolj nalogo smiselno zapisati in ustno predstaviti sporočilo omenjenih pesmi.

V končni sintezi smo skušali sporazumevalno zmožnost s prepletanjem branja, pisanja, govorjenja in poslušanja ter uvajanjem gradnikov bralne pismenosti¹ dopolniti in nadgraditi še z veščinami digitalne pismenosti, saj so dijaki v spletni aplikaciji Padlet izbrane pesmi ocenili še (ne)verbalno (s 5-stopenjsko ocenjevalno lestvico in možnostjo besednega sporočila). Učitelj pa je nato dobljene rezultate vseh sodelujočih dijakov v pogovoru z njimi le še tabelsko prikazal in pokomentiral.

V drugem delu delavnice je sledilo glasno branje izbranih misli o ljubezni in življenju, s čimer smo v nadaljevanju povezali igro t. i. »harmonike«, ko so dijaki na zgornji del papirja napisali svoje ime, spodaj pripisali najbolj všečno misel o življenju in ljubezni ter zapognjen list izročili sosedu. Igra lepih in spodbudnih misli se je verizno in kreativno širila tako, da so si sošolci namenjali in (iz)menjavali pozitivna sporočila o njihovih osebnostnih oz. značajskih lastnostih, dokler ni vsak prejel vseh optimističnih (za)misli.

Zaključno delavnico smo namenoma načrtovali kot bolj sprostilno in obenem kreativno, saj so imeli dijaki več bolj ali manj zahtevnih možnosti, kako svoje občutke in doživetja izraziti tudi s konkretnim (ne)besednim izdelkom: s pisanjem pesmi ali krajših zgodb, z ustvarjanjem

¹ Izmed 9 gradnikov bralne pismenosti smo s tematskim bralno-literarnim dogodkom razvijali in uvajali predvsem naslednje: odziv na besedilo in tvorjenje besedil, razumevanje (krajših) besedil, besedišče, tekoče in kritično branje (Haramija idr. 2020: 5–295).

Slika 2: Ocenjevanje (iz)branih pesmi v Padletu.

Slika 3: Dijaki v sodelovalni interakciji med igro s t. i. »harmoniko« pozitivnih misli. Slika iz arhiva priložnostnih šolskih fotografij, februar 2022. Avtorica: Nina Železinger.

stripa, risb, tematskih književnih kazal, koledarja, lepljenk, mozaikov itd.

Po ogledu razstave razrednih izdelkov ob koncu delavniškega dela so bili dijaki povabljeni še k dodatnemu tematskemu razmišljanju in ustvarjanju. Kdor se je potrudil tudi s poglobljenejšim domačim izdelkom, je bil

Slika 4: Primer poustvarjalnega izdelka dijakinje Natalije Dimitrove iz 1. a.

v šolski knjižnici, kjer smo za skupno šolsko razstavo zbirali prispevke najbolj prizadevnih dijakov, nagrajen s simbolično pozornostjo.

Združeni v branju, povezani v besedovanju, ustvarjalni v snovanju

Ker so mnogi dijaki motivirani in storilno naravnani predvsem tedaj, ko s(m)o jim učitelji zgled, je ključno, da vsaj večina članov učiteljskega zbora razmišlja podobno in da so za skupne dosežke ter presežke v besedah in dejanjih pripravljeni tvorno povezovalno (so)delovati.

Občasni obšolski dogodki, kot so npr. aktivno zasnovani kulturni dnevi, so zato idealna priložnost za to, da se učitelji in dijaki še drugače zbližajo ter bolj(e) povežejo, saj so domišljeno (iz)brana leposlovna besedila zakladnica vzajemnih življenjskih (pre)izkušenj in spoznanj, ki enako zavezujejo, kot združujejo.

Kreativne delavniške aktivnosti z bolj ali manj izvirnim (ne)besednim snovanjem in izražanjem so zato precej samoumeven nasledek, rezultat in otipljiv dokaz posameznikove miselne in čustvene angažiranosti, ko postane osebna ideja konkretizirana in (za)misel (po)ustvarjalno realizirana.

Anekdotičen priložnostni vložek, po učiteljevi subjektivni presoji razkrit in pojasnjen v primernem trenutku pogovora, da je za domnevno neznanima avtoricama dveh (iz)branih pesmi s pomenljivima psevdonomima (glejte Vire in literaturo) dejansko (skrita) oseba, ki jo skoraj vsi poznajo, pa je (za)pustil v medsebojnih odnosih še bolj osebno, globljo in trajnejšo sled.

Vita Umnik: (Ne)vera

*Podari (si) sonce,
posveti naj luč,
poišči veselje,
naj sreča bo ključ!*

*Preženi skrbi,
povabi ljudi;
obudi lepoto,
premagaj slepoto;
povrni si srečo,
(u)pihni (v) svečo!
Naj hrepenenje objame življenje,
naj se rodi, da se zgodi!*

Slika 5: Pesem »neznane« avtorice.

Sklep

Skompleksnim delavniškim literarnim dogodkom, s katerim smo želeli snovalci z dijaki počastiti slovenski kulturni praznik in hkrati v sklopu prednostnih usmeritev projekta *Bralne pismenosti in razvoja slovenščine OBJEM* spodbuditi aktivnosti za krepitev sporazumevalnih (z)možnosti, se je v šolski praksi še enkrat več potrdilo ter utrdilo prepričanje in zavedanje, da je tudi skupno branje lahko izziv in priložnost za tvorno dejavno sodelovanje, ki združuje ter povezuje.

Viri in literatura

Gregorčič, S. (2012). *Ti meni svetlo sonce*. Dostopno na: <http://www.simongregorci.si/pesmi/ti-meni-svetlo-sonce> (10. 2. 2022).

Haramija, D. (2020) (ur.). *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. Dostopno na: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515> (24. 2. 2022).

Jenko, S.: *Po slovesu*. Dostopno na: [https://sl.wikisource.org/wiki/Pesmi_\(Simon_Jenko\)#Po_slovesu](https://sl.wikisource.org/wiki/Pesmi_(Simon_Jenko)#Po_slovesu) (10. 2. 2022).

Lainšček, F. (2021). *Ne bodi, kar nisi*. Dostopno na: <https://www.scepecpoezije.si/2021/03/12/feri-lainscek-ne-bodi-kar-nisi/> (10. 2. 2022)

Maurer, N. (2011). *Kadar ljubimo*. Dostopno na: https://sl.wikisource.org/wiki/Kadar_ljubimo (10. 2. 2022).

Menart, J. (1960). *Deževna romanca v Časopisni stih*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

[https://sl.wikisource.org/wiki/Trenutek_\(Josip_Murn\)](https://sl.wikisource.org/wiki/Trenutek_(Josip_Murn)) (10. 2. 2022).

Minatti, I. (2013). *Odkar vem zanjo! v Nekoga moraš imeti rad*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Misli o ljubezni. Dostopno na: <https://www.raptas.si/pozitivne-misli-o-ljubezni/> (10. 2. 2022). <https://citymagazine.si/50-najlepsih-citativ-ki-jih-je-navdihnila-ljubezen-ljubezenski-verzi/> (10. 2. 2022).

Misli o življenju. Dostopno na: <https://optimian.si/misli-o-zivljenju/> (10. 2. 2022).

Murn – Aleksandrov, J.: *Trenutek*. Dostopno na: Prešeren, F.: *Kam?* Dostopno na: http://www.preseren.net/slo/3_poezije/06_kam.asp (10. 2. 2022).

Pavček, T. (2018). *Zakaj si na svetu?* Dostopno na: <https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/beremo/zlahtni-verzi-toneta-pavcka> (10. 2. 2022).

Ukmar, V., Tomac Stanojev, P.: *Veš, da slutim!* Neobjavljeno avtorsko gradivo (5. 1. 2022).

Umnik, V., Tomac Stanojev, P. (2022). *(Ne)vera*. Neobjavljeno avtorsko gradivo (5. 1. 2022).

Vidmar, M.: *Če boš klical*. Dostopno na: <https://gradiva.txt.si/slovenscina/slovenscina-za-triletne-sole/1-letnik/ljubezen-je-bila-ljubezen-sebo/josip-vidmar-ce-bos-klical-drugo/3-8/> (10. 2. 2022).

TEKMOVANJE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE

Dr. Igor Saksida | Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na
Tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2021/22 | 45

Nuša Bohak | Ko se iz porušenih bližin zgradijo novi problemi | 48

Ula Robida | Življenje je kot reka, ki se spreminja | 50

Vanessa Repič | Ferekova čudežna ozdravitev | 55

Aleksander Breznik | Ferekova čudežna ozdravitev | 56

Ilenija Prezelj | Kdor hrepeni, lepše živi | 58

Marija Snežna Benedičič | Bogat je tisti, ki je zadovoljen s svojo usodo | 60

Svarun Čelan | ***** | 62

Dr. Igor Saksida | Pedagoška fakulteta Ljubljana

Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2021/2022

Spoštovane kolegice in cenjeni kolegi, mentorice in mentorji,

Kljub časom, ki niso bili prav nič naklonjeni bližini, smo uspešno izpeljali Cankarjevo tekmovanje, še več: izvedba »na daljavo« (spletni pogovor o ocenjevalnih merilih in predvidenih dosežkih, ocenjevanje spisov na strežniku) so prinesli izkušnje, ki jih bo smiselno uporabiti tudi, ko »vsega na daljavo« ne bo več. Upajmo, da je naslov letošnjega tekmovanja – *Vedre bližine med nami* – napoved (če ne, pa vsaj želja), da se bodo časi »žive šole« vrnili, z njo pa vse, kar soustvarja bližine med nami: bolj in manj naporna prizadevanja, da se bralna motivacija še poveča, pogovori v skupini, iskrenje mnenj, zmage in razočaranja ob rezultatih, dileme in razprave, kako naprej – saj veste (tega pa že dolgo nisem zapisal): *Cankarjevo gre naprej!* Naprej gre tudi po zaslugi vseh vas, cenjene sodelavke in sodelavci, ki vsakodnevno pripravljate tekmovalke in tekmovalce. To, da je uspelo in da število tekmovalcev ne glede na »daljavo brez bližine« ni strmoglavilo, je brez dvoma tudi rezultat vašega dela. V šolskem letu 2020/21 je tekmovalo nekoliko manj tekmovalcev (21.375) kot v prejšnjem (27.776), kar ni le posledica šolanja na daljavo, ampak tudi nejasnosti v zvezi s tem, ali bodo tekmovanja sploh izvedena; kljub temu padec ni zaskrbljujoč, tudi ne v prvi tekmovalni skupini (Mehurčki), kjer se je na tekmovanje prijavilo 10.471 učenk in učencev (v šolskem letu 2018/19 pa 16.447); upajmo, da bo v prihodnjem letu čim manj vsega mogočega na daljavo in posledično čim več tekmovalcev.

Vedre bližine med nami so bližine z besedo, z izročilom, s pogovorom o prebranem, so občutenje jezika raznovrstnih besedil, razmislek o njihovih sporočilih, nenehno iskanje poti za njihovo aktualizacijo. Mentorice in mentorji kot teta Otilija lahko našim tekmovalnim Jure-

tom ustrezemo s sladico literarnega branja, jim sporočamo, da igračka lahko pove več zgodb kot telefon in da so drobni nesporazumi v družini v resnici pot do bližine in sočutja. S kritičnimi bralci spoznavamo vedrino satire in družbene kritike, ki se izraža s humorjem, razmišljamo skupaj z najstniki o tem, kaj so njihova vprašanja, kako občutijo stiske in kako jih rešujejo, zakaj je včasih smiselno v knjigi prebrati tudi kako besedo ali poved, ki temu ali onemu »ne-najstniku« brez posluha za uporniško govorico mladih nekoliko dvigne pritisk. Na poosnovnošolskih tekmovalnih stezah skupaj z mladimi sogovorniki premišljamo, ali kakovostna ljubezenska pripoved ni odlična priložnost za spodbujanje bralne motivacije tistih bralk in bralcev, ki jim književnost ni najpomembnejša stvar na poklicni poti. Sledimo »kurjemu pastirju« po poteh spominov, ki se razkrivajo kot nenavadne sanje, kot poetično-realističen preplet dejstev in občutij – preplet, ki ga branje kakovostne književnosti ponuja tudi sodobnemu bralcu. In na koncu, v tretjem in četrtem letniku, beremo družbenokritično dramatiko, jo aktualiziramo, kritično vrednotimo, iščemo medbesedilne povezave na ravni motivnega drobca ... Bralni dogodek je, če ga vodi strokovno usposobljen in osebno zavzet mentor, zares – dogodek!

Bralni dogodek – radost vprašanj, ne učenje odgovorov

Naj uvodoma nakažem nekaj možnosti za raziskovanje in aktualizacijo besedil; naj bodo najprej in predvsem vprašanja, nikakor ne odgovori, še manj navodila ali celo predpisi za razumevanje in vrednotenje prebranega. Podrobnejša priporočila skupaj z dodatno literaturo, če so potrebna, pripravijo posamezne podkomisije.

- **Prvi razred:** Saša Vegri: *Jure kvak kvak*. Že kar »klasična« kratka fantastična pripoved izjemne pesnice in pisateljice Saše Vegri govori o otrokovi želji: petletni Jure ne mara zelenjavne juhe, očitno pa obožuje sladke jagode s smetano, zato se spremeni v žabo. Kaj se zgodi potem? Kako govorita Jure in teta Otilija, kako zgodbo podkrepiti, dopolni ilustracija? Kratka zgodba in množica podrobnosti na ilustracijah – vse to je izvrstna priložnost za branje od besede do besede, od slike do slike – in za pogovor o prebranem. Bomo razmišljali še o pravljicnih žabah, o kraljevičih in kraljičnah, o spremembah v pravljici, o pravljicnih številih (npr. o »treh dobrih dejanjih«, ki Jureta spret odčarajo? O »pogumu in plemenitosti« tete Otilije – in v pravljicah nasploh? Ali, čisto na koncu, o tem, v kaj bi se najraje spremenili naš mladi sogovorniki?
- **Drugi in tretji razred:** Andrej Skubic: *Babi nima več telefona*. Delo je druga knjiga iz zbirke *Trio Golaznikus*. Vsekakor je zanimivo že ime »tria« – skupine, ki jo določajo najrazličnejše domislice in predvsem zanimiv jezik. Osrednja vsebinska poteza te knjige je bržkone povezovanje sveta sodobne tehnologije, iger in sodobnih junakov na eni ter sočutjem in premagovanjem bolečine (spomin na babi, ki je ni več) na drugi strani. Kaj Liamu pomeni punčka, ki jo skriva v predalu? Kako se vrli trio loti reševanja Liamove užaljenosti, kako to, da je prav plastična igračka telefon do babi? Kakšna je vloga igre, kako na mladega bralca učinkujejo prepri trih prijateljev, a tudi povsem drugačni pogovori o svetu, v katerem živijo? Kako doživljamo ilustracije, jezik, osrednje književne osebe, kako odrasle? Zagotovo je temeljitega razmisleka in pogovora vredna tudi sklepna misel: »Punčka pa jih je samo gledala in se jim smejala, enako kot že osemdeset let za Liamovo babi in mami.«
- **Četrti in peti razred:** Nataša Konc Lorenzutti: *Kakšno drevo zraste iz mačka*. Osrednja sporočilna vrednost knjige, ki je zbirka realističnih kratkih zgodb, je pripovedovanje skozi različne perspektive: zgodbe pripovedujejo drugošolka Mojca, tretješolec Janez in sedmošolec Tomaž, prikazani so drobni nesporazumi in dogodivščine v družinskem vsakdanjiku. Pisateljica kot mojstrica humorja in privzemanja otroške perspektive vsako še tako vsakdanjo situacijo spremeni v svojevrstno, skorajda norčavo »atrakcijo« – pa naj gre za nepripravljenost delati domačo nalogo, čiščenje stranišča, odraščanje mačka ali kosa, ustanavljanje fantovske »poskusne države«, voščilo za materinski dan, rojstvo novega družinskega člana, težave z ušmi ... Zbirka ponuja oblilo možnosti za zanimiv, poglobljen in kritičen pogovor o prebranem. Kako vidi svet vsak od treh pripovedovalcev? Kako pripovedovalci opisujejo svoje vrstnike in kako starejše? Kakšen je njegov odnos do šolskih in družinskih obveznosti? In nenazadnje: Katere vrednote povezujejo družino? Je to predajanje sobivanja, skrb za naravo, dokazovanje posebne identitete vsakega člana – ali še kaj drugega?
- **Šesti in sedmi razred:** Andrej Rozman Roza: *Predpravljice in popovedke* in Josip Jurčič: *Kozlovska sodba v Višnji Gori*. Prav je, da po Jurčičevem letu mladi spoznajo ključne poteze humoreske oz. satire ter literarne bodice na račun (književnih in realnih) oseb ter duhovito, nonsensno, mestoma skorajda absurdno gradnjo besedila in navezave na pripovedno izročilo. Tudi Rozmanova knjiga ponuja veliko humorja in medbesedilnosti, saj zajema posodobljene vrste izročilnih pripovednih žanrov (pripovedka, klasična pravljica), določata pa jo tudi zanimiva izbira imen in vključevanje mitoloških in za živalsko pravljico značilnih bitjih v pripoved. Podobno kot Jurčičeva humoreska so tudi Rozove pravljice in povedke prepletene z nonsensom: bralec dobi občutek, da je pred njim pravzaprav medbesedilna igra, očitna je uporaba vzorca narobe pravljice, kar je še posebej vidno v humornem prepletanju realnosti in pravljicnosti. Bomo torej tudi v Rozmanovi knjigi in v sodobnem svetu v poglobljenem bralnem dogodku prepoznavali oba osrednja lika, skorajda karikaturi po imenu Lukež Drnulja in Andraž Slamorezec, bomo razmislili o zvenu in pomeni drugih imen v besedilu? Si izmislili podobna – za Višnjane, meščane, državljane sodobnega časa? Morda bomo presojali »višnjansko sodnijsko bistroumnost«, skušali razmisliti, na koga vse se nanaša oцена, da se nekateri »ne menijo veliko, kaj in kako delajo ,kmečki cepci‘ okrog njih«? In seveda: kaj vse je danes nekaterim »glasoviti polž«? Humor se v obeh knjigah izraža v imenih, dogodkih in besedah. V čem sta si torej podobni in v čem različni?
- **Osmi in deveti razred:** Nataša Konc Lorenzutti: *Gremo mi v tri krasne (šolsko in regijsko)*, Janja Vidmar: *Elvis Škorc, genialni štor (državno)*. V obeh delih bi lahko prepoznavali problemske teme, čeprav se zdi, da vse med njimi niso tudi tabujске – kar pomeni, da odličen roman Nataše Konc Lorenzutti najbrž ne bo vzbujal očitajočih pomislekov o vsebini in raznih odmevnih, predvsem medijsko podprtih kritik, če jih bo že sprožal roman Janje Vidmar. To delo je bilo namreč deležno cenzure – nekateri so se nadvse zgražali nad izbiro dela za projekt *Rastem s knjigo* (2019/2020), tule je odlomek iz zapisa na socialnem omrežju (kakopak): »Dejstvo je, da se tako besedišče in odnos glavnega ju-

naka knjige ne sklada s tistim, kar želim privzgojiti svojim otrokom in te knjige ne želim v družinski knjižni zbirki.« Če postavimo v oklepaj vprašanje, ali deluje model vzgoje, ki sodobnim najstnikom predstavlja le pridne Metke in Janezke, je ključno vprašanje predvsem, kako beremo problemsko literature. Ali so knjige res namenjene nekritičnemu posnemanju ravnanja in govora književnih oseb? Bomo v pripovedi *Gremomi v tri krasne* prepoznavali sodobne stiske mladih – ne le zasvojenost s sodobnimi malimi zasloni, ampak tudi skrhane družinske in družbene odnose, temeljno (in za najstnika tako značilno) negotovost v svetu? Kakšna je rešitev iz vseh tovrstnih stisk? Ju pisateljica ponuja kar »na dlani«? In če je ne, kaj delo omogoča v skupnem pogovoru o jeziku in samopodobi književnih oseb? Kaj delo povezuje z izvrstnim *Elvisom Škorcem, genialnim štorom*? Res zgolj humor, mestoma nenavadne besede in starost osrednjih oseb? Ali pa morda predvsem to, da opazujemo nenavadne, preseñetljive zorne kote najstnikovega doživljanja sveta in samega sebe – in videti svet skozi najstniške oči ter priznavati pravico do takega pogleda, čeprav se nam zdi nenavaden in morda problematičen, je prvi korak k pogovoru, ki je temelj sleherne vzgoje, vzgoje bralca še posebej.

- **Prvi, drugi in tretji letnik – srednja poklicna šola:** Ivan Sivec: *Modra vrtnica*. Ljubezenski roman, ki jemlje svojo snov iz biografskih dejstev (ljubezen med pesnikom Murnom in lepotico Almo Souvan), bi lahko bil zanimiv že zaradi svoje teme in z njo povezanega dogajanja, morda tudi zaradi nenavadnega, današnjemu mladostniku tujega, a vseeno privlačnega dogajalnega časa in prostora (konec 19. stoletja, »stara« Ljubljana, cukrarna, arboretum ...). Kako neizpolnjeno ljubezen določajo razlike med pesnikom in njegovo izbranko? Je pomembno spoznavati tudi povsem stvarno ozadje njune nedokončane zgodbe, biti torej neke vrste književni detektiv? Raziskovati, kdo je bil ustanovitelj arboretuma Leon Souvan? Zakaj ne bi spregovorili tudi o svojem doživljanju (kultivirane) narave, njeni preslikavi v literaturi, v jezik, tudi v sodobni izraz mladostnikov. Bomo branje romana morda uporabili za spoznavanje manj znanih besedil nekaterih ustvarjalcev, ki so omenjeni v delu? Se znova vrnili k Murnovi poeziji? Jo povezovali s sodobno ljubezensko poezijo – ne le šolsko, tudi tisto, ki je v šoli ne spoznavamo? Bomo razmišljali, simbol česa bi lahko bila modra vrtnica? Izjemnega, čarobnega, nedosegljivega?
- **Prvi in drugi letnik – gimnazijski program in srednji strokovni program:** Feri Lainšček: *Kurji pastir*. Gra-

diva za razmišljanje o romanu *Kurji pastir* in opusu izjemnega pisatelja Ferija Lainščka je veliko, še več pa je možnosti za presojanje, kako pisatelj preoblikuje spominsko snov v nekaj, kar je veliko več avtobiografija, pisanje o samem sebi. Bomo opazovali, kako se pisatelj vživlja v osebe, ki nastopajo v pripovedi? Nas bo vznemirjal način pripovedi, ki presega resničnostno nizanje dogodkov, ki ne želi biti dokument odraščanja ali celo vzgojni roman, ampak kaže na nedojemljivo, celo pravljичno plat poti skozi življenje? Bomo raziskovali besedno zvezo »magični realizem« v povezavi s tem in drugimi (avtorjevimi) deli, predvsem ob »magiji« njegovega sloga? Ali se bolj osredotočali na družinsko in družbeno realnost, ki preseva skozi domišljjsko tkivo romana? Na vprašanje revščine, preživetja, družinskih odnosov? Kako bi lahko vse to, od magije do revščine, aktualizirali sodobni (mladi) bralci? Ali pa je izziv drugje, na primer v pisateljevih besedah v povezavi z romanom? Takole zvenijo: »Prepričan sem, da v zgodnjem otroštvu dobimo nekakšna nevidna očala, ki nam potem celo življenje barvajo pogled na svet.« In še: »No, najpomembnejše pa se mi vendarle zdi, da sem se že zgodaj naučil kljubovati brezupu. To mi je kasneje v življenju veliko pomagalo. Tega sem se gotovo nalezl od staršev.«

- **Tretji in četrti letnik – gimnazijski program in srednji strokovni program:** Alenka Goljevšček Kermauner: *Pod Prešernovo glavo in Srečna draga vas domača* (šolsko, regijsko) ter George Bernard Shaw: *Pygmalion* in/ali *Pod Prešernovo glavo* (državno). Slovenska pisateljica Alenka Goljevšček Kermauner je zapisala: »Slovenske drame so žive in verodostojne priče našega dejanja in nehanja in nam znajo veliko povedati o naši preteklosti, sedanjosti in prihodnosti.« Podobno Mark Avrelj v *Meditacijah*: »Kdor je videl sedanjost, je videl vse: to, kar se je zgodilo v najbolj daljni preteklosti, in to, kar se bo zgodilo v prihodnosti.« Kako v povezavi z zapisanim razumeti družbenokritični drami *Pod Prešernovo glavo*, s katero je dosegla izjemen uspeh (okoli 150 ponovitev v Mestnem gledališču ljubljanskem), in *Srečna draga vas domača*? Je pomembno poznati snov prve (usmerjeno izobraževanje ter prostorsko-ideološke stiske vseh vrst) in druge drame (Prešernovo življenje, medbesedilnost)? Kaj v obeh dramah presega zgodovinski okvir njune snovi, kaj osebno izkušnjo avtorice, profesorice na gimnaziji? Se je čas tako zelo spremenil, da lahko zlasti prvo dramo beremo predvsem kot družbeno kritiko nekega sistema, ki danes ni več aktualna? Ali pa se slovenska družba srečuje s podobnimi vprašanji, kot jih zastavlja dramatičarka, ne da bi nanje iskala nedvoumne,

še manj pa moralistične odgovore? Kako obe drami povezati s *Pygmalionom*, ki ga je po antičnem mitu napisal George Bernard Shaw? Je skupna točka – ali vsaj izhodišče pogovora – morda preobrazba? Ali (ne) izobrazba? Arhetipski spor med posameznikom in družbo? Ali predvsem humor, ironija, karikatura? Če je bistvo dramatike konflikt, spopad, nasprotje – kaj od tega in kako se izraža v izbranih besedilih? Različni časi izpostavljajo podobne anomalije.

Bližine ...

čepprav mi vsi vemo, da literatura ne daje odgovorov, ampak ponuja vprašanja, nakazuje tisto, kar manjka in je najbolj bistveno – kot v sonetu pesnika Miklavža Kome-lja, ki ga je napisal kot šestnajstletnik.

V živi hiši jezika, ki nam jo gradi *Cankarjevo tekmovanje*, želim vsem le – vse najboljše.

Prof. dr. Igor Saksida,
predsednik državne komisije.

Ljubljana, marec 2022.

Zaljubil sem se v nekrvavo kri,
ki mi ves dan prozorna pisma nosi.
V njih me testo besed za roko prosi.
(Postati hlebček pesmi si želi.)

Pri meni vsak dan bel planet večerja.
Potem zatrosi me v svetlobne svežnje
in me prikuje na vilinske gležnje
in kot kolibri se bleščim od perja.

Rad ti povem, kako se v luči plava,
a govorim neumno in težko.
Bližina je oblečena daljava.

Daljava je začarana bližina.
(Kar manjka, se lahko pove samo
v jeziku praproti ali delfina.)

(Miklavž Komelj: *Luč delfina*. Celovec, Salzburg: Wieser, 1991, str. 26.)

Nuša Bohak | 8. razred, Osnovna šola Polzela

Mentorica | **Mojca Cestnik**

Ko se iz porušenih bližin zgradijo novi problemi

Spoštovani!

Velenje, 12. 2. 2022

Me veseli, da ste ljubitelj klasične književnosti ter romanov, kot sta *Deseti brat* in *Martin Krpan*.

Veseli me tudi, da ste obe knjigi prebrali, oba mladinska problemska realistična romana, tako *Gremo mi v tri* krasne kot *Elvis Škorc*, generalni štor. Zelo cenim, da ste zapisali svoje mnenje o obeh romanih, da ste si upali napisati in dati povratno informacijo o vsebini romanov ter kako ste vsebino sprejeli in začutili med branjem romanov.

Povratna informacija je pri ustvarjanju del za mlade zelo pomembna, saj lahko le tako nastanejo nova, boljša dela.

Lepo, da ste si vzeli čas ter svoje mnenje napisali, saj najstniki danes ne pišemo več veliko.

Pišemo oz. tipkamo kratka, nekaj besed dolga sporočila, brez šumnikov, ločil ter velikih začetnic.

Vi pa ste svoje mnenje zapisali in jasno povedali, kaj vas v romanih moti. Lahko ste ponosni sami nase, kajti dvomim, da bomo mladi v prihodnosti še sposobni napisati pismo v knjižni slovenščini.

S problematiko današnje komunikacije med najstniki pa se ukvarjata tudi oba romana, pisateljice Nataše Konc Lorenzutti ter Janje Vidmar.

Nataša Konc Lorenzutti se je rodila l. 1970 v Kranju. Šolala se je na AGRFT, zaposlena pa je bila na gimnaziji v Novi Gorici. Kot je povedala v pogovoru z dr. Gajo Kos, je tudi tam avtorica pridobila največ izkušenj ter navdiha za roman *Gremlini v tri krasne*. Ta roman je nekakšen tretji del pisateljicinih romanov, saj v romanu *Avtobus ob treh*, spoznamo Uroša, ki pa potem nastopi tudi v tem romanu. Pisateljica je znana po svojih mladinskih romanih, eden izmed njih je tudi *Lica kot češnje*.

Po mladinskih, realističnih problemskih romanih pa ni znana le Nataša Konc Lorenzutti, temveč tudi Janja Vidmar, za katero bi lahko rekli, da je prava »specialistka« za pisanje tovrstnih romanov.

Takšen je npr. tudi njen roman *Princeska z napako*, ali pa roman *Črna vrana*.

Pisateljica je znana po tem, da se v svojih romanih dotika različnih tabu tem. V pogovoru z Infodromovo otroško poročevalko je povedala, da najraje gleda in bere grozljivke.

Pravi, da si želi, da bi bilo več groze v knjigah in manj v vsakdanjem življenju.

Z »grozo« v vsakdanjem življenju pa se po malem ubada tudi Elvis. Elvis ima cel kup majhnih problemov, kot jih ima vsak najstnik, vendar romana ne štejem med problemske romane, saj v romanu ni glavnega, usodnega problema, npr. smrti ali neozdravljive bolezni, je v pogovoru pri projektu *Rastem s knjigo* povedala avtorica.

Torej lahko sklepamo, da ima Elvis res ogromno problemov, vendar so ti pretirani; seveda pa se strinjam z vami, da to ni in ne sme biti razlog za Elvisovo neprimerno obnašanje.

Najprej ste omenili, da je Elvis razočaran, ker bo dobil sestro in ne bratca, ki mu on kot prvoosebni pripovedovalec pripoveduje celotno zgodbo. Sestro nato imenuje modelka, sicer pa Elvis skozi celoten roman sanja in razlaga o bralni hiši, ki jo bo nekoč ustanovil.

Ko Elvis izve, da bo otrok punca, izjavi: »No, če že ne drugega, boš pa lahko v svoji bralni hiši opravljala vlogo glavne gospodinje.«

Kot ste zapisali, ali je prav, da ima tak odnos do žensk in do sestre? Ne, ni prav in se na tem mestu z vami popolnoma strinjam. Če bi bil otrok fant, bi z Elvisom cele dneve striparila, kot on sam reče, a zdaj, ko bo punca, pa si zasluži le delo gospodinje? Elvis do sestre nima lepega odnosa, poln je predsodkov in s tem predsodkom o gospodnji Elvis zaključuje tudi sam roman.

Zapisali ste, da ima Elvis zgrešene predstave o družini. Da, imate prav. Ampak, zakaj je tako?

Ker Elvisu niso jasne bližine, toplina, sočutje? Elvisu sta se pred dvema letoma ločila starša, in z njima vred bi se ločile tudi bližine, ampak ker bližine ne morejo biti ločene, so se porušile.

In iz porušeni bližin se glavni književni osebi zgradijo nove težave in problemi, postane žrtev spletnega in medvrstniškega nasilja, pretenta ga punca, v katero je zaljubljen.

In kako sam rešuje svoje težave? S kajenjem in sladkarijami, od katerih je odvisen.

Elvis ima probleme, ki jih ne zna reševati, zato ga jaz ne bi imenovala superjunak, kot ste ga imenovali vi. Superjunaki so tisti, ki o svojih težavah lahko govorijo in jih ne stopnjujejo z gledanjem porničev, s sladkarijami in kajenjem. Elvisa porušene bližine pripeljejo tako daleč, da si na Hanino pobudo celo ustvari lažni profil Supercar.

Elvisa odzivi na lažne fotografije pomirjajo in mu dajejo lažno samozavest.

Te pa mu resnično primanjkuje.

Elvis uporablja tudi ogromno kletvic, ki so žal značilne za jezik v romanu.

Elvis uporablja cel kup slogovno zaznamovanih besed. Uporablja celo pogovorne (ruksak), slengovske (kul), slabšalne (rit, v picomargerito) kot tudi angleške (life sucks). Kot pravi, bi v šoli morali vzpodbujati rabo pravilne slovenščine med mladimi in ne dopustiti, da bi mladi govorili tako – kot govorimo. Lahko vam povem, da v šoli je tako, vendar življenje se vrti naprej. Splet obkroža svet kot Zemljo ozonski plašč. Žalostno je, kar se dogaja z današnjim jezikom mladih. Ampak tako pač je.

V romanu je res veliko kletvic, da so nekatere res zanimive ter izvirne, kot npr. v picomargerito.

To ni običajna kletvica, saj Elvis samo izrazi svoje občutke. Kot ste zapisali, bi mu morala starša tako govorjenje prepovedati. Ampak žal ne. Po mojem mnenju bi ga lahko vsaj opozorila.

V romanu je pretirano prikazano tudi kajenje (pet čikov v usta, kajenje na šolskem stranišču).

Popolnoma se strinjam, da besedilo zagovarja kajenje, saj nikjer ne piše, da to ni zdravo. Po mojem mnenju je tu pisateljica udarila mimo. Danes, če bi nekdo hodil na stranišče, bi se takoj zavohalo in razvedelo. Mladi bi danes v roke vzeli kvečjemu vejp in ne cigaret.

Elvis gleda tudi porniče, kar se tudi meni ne zdi primerno. Še bolj pa me je presenetila njegova mama, ko sta z babico odkrili, da jih Elvis gleda.

Elvisovi mami vzgoja res ne gre najbolje. Niti za kajenje, niti za porniče ga ne kaznuje dovolj. Menim, da se najstnik v realnosti ne bi zmazal tako zlahka.

Glavna tema romana so manjši problemi, ki jih rešuje najstnik.

Roman prikaže več problemov, ki so večinoma pretirano prikazani. Kot tema romana bi lahko bili tudi porušeni odnosi po ločitvi v družini. Ti porušeni odnosi so dobro prikazani, priznam.

Edina dobra stvar, ki bi jo še lahko pripisala knjigi, je humor. Ta blaži probleme v romanu in ga kljub njim dela zabavnega in odkritosrčnega, saj je v romanu tudi veliko situacijskega humorja ter samoironije.

Še eden izmed pretirano opisanih problemov je Elvisova obsedenost z Joškarcem. Elvis prezira ženske, ste zapisali.

Ne da jih prezira, celo obseden je z njimi. Tudi meni se to ne zdi normalno. Ona mu kupi le en snickers, Elvis pa s sladkarijami postane kar obseden, pa ne le s sladkarijami, ampak tudi z joškami.

Povedali ste, da menite, da bo roman na nas mladih, pustil škodo. »Bodo sploh še znali ceniti ljubezen, družinske vrednote?«

Sama ne bi rekla, da bi roman na naših dušah pustil škodo. Kvečjemu ne bomo več brali takšnih knjig in se bomo raje ozrli po drugih zvrsteh.

Naše vrednote bodo ostale enake, le na določene stvari bomo od zdaj naprej gledali drugače.

Ali ste res prepričani, da bi bili mladi bolj veseli romanov, ki niso sodobni?

S tem se ne strinjam. Iz romanov, kot je npr. Gremo mi v tri krasne, se lahko veliko naučimo. Takšne knjige nas lahko obvarujejo sodobnih pasti življenja, kot je npr. »telefonska zasvojenost« in anoreksija.

Zato se tudi ne strinjam, da avtorica v romanu Gremo mi v tri krasne, jasno ne pove, da je prikazana raba telefona škodljiva. Ni potrebno, da to naravnost pove! Mladi lahko to razberemo iz vseh čustev, misli ter težav, ki jih oba prvoosebna pripovedovalca, Uroš in Valentina, delita z nami.

To dela roman roman, dober roman za mladino. Iz takšnih romanov se kaj naučimo.

Takšni, sodobni romani skrbijo, da je branje pri nekaterih izmed nas še vedno vrednota.

In to je treba ceniti.

Ceniti pa je treba tudi bližine med nami. Te so ključnega pomena, da med vsemi problemi ne odtavaš, se ne izgubiš. Zato, skrbimo za to, da bodo bližine med nami trdne. Kajti le tako bomo zmogli naprej, brez poenostavljanja.

Problemi so, problemi bodo. A le reševati jih je treba znati. Pogovarjajmo se, imejmo se radi.

To največ šteje.

S spoštovanjem,

Tekmovalka ;)

Ula Robida | 9. razred, Osnovna šola Ob Rinži Kočevje

Mentorica | **Tinkara Hodnik**

Življenje je kot reka, ki se spreminja

Tone Pavček v pesmi O reki pravi: »Misliti hočem, kot misli reka. Teče od izvira do izliva, kot ona, ki med bregove ujeta, nikoli ista in zmeraj živa, odteka v večnost in neprenehoma biva.«

Življenje je kot reka.

Enkrat mirna, drugič deroča, bistra ali kalna, topla ali hladna. V življenju in odraščanju naletimo tudi na stiske. Vsi poznamo tiste dni, ko se nam zdi vse brez veze, in ko imamo občutek, da ne bomo zmogli premagati težav. Precej lažje je, če lahko težave s kom deliš. Če tega nočeš, ti je lahko v pomoč dnevnik, kot je bil Jadranu Krtu. Lahko pa se, tako

kot Elvis Škorc, izpoveduješ še nerojenemu bratu oz. sestri, ki si ga po sli razmer primoran sprejeti. A tudi ta bo postala del njegove družine.

Družina je včasih varna, včasih nevarna, vesela ali žalostna, mirna ali razburkana. Je kot reka, ki jo življenje spreminja. In to je tematika sodobnih problemskih romanov.

Roman Elvis Škorc v sodobno mladinsko literaturo vključuje običajnega najstnika, ki je nabrit, a se hkrati išče. Številni dogodki, ki jih Elvis doživi, bralcu sporočajo, da je normalno imeti težave.

Pomembno pa je, da knjigo beremo kritično, da zaznavamo, da je Elvis pri reševanju težav pogosto neuspešen oz. se jih loteva narobe. (npr. hujšanje, s kajenjem). Elvis je sicer kul, a tega nihče ne prepoznav – ne on, ne okolica.

Kliče na pomoč, išče pozornost, a je ne dobi. Tudi to je resničnost. Nimamo vedno vsi in povsod nekoga, na katerega se lahko naslonimo. Res pa je, da nismo neuki, da ne bi vedeli, da ni dovolj samo zamahniti z roko in si reči, da »bo že« in vse pomesti pod preprogo.

Ko pridejo takšni dnevi, ki so razbiti, se je dobro spomniti na angele. Pa ne tistih z oblakov, z belimi perutničkami, ki so lahko le odsev naših iluzij.

Angeli so resnični ljudje, ki nas s svojimi zgodbami prizemljijo, nam s svojimi zgodbami jemljejo dih in s svojo drugačnostjo barvajo naša življenja v pravljici. Zame so angeli tudi številni pisci mladinske poezije in proze, od katerih sama pogosto črpam moč za vsakdanje življenje in težave.

Odpirajo mi oči, kažejo poti, dajejo priložnost za osebno rast in boljše samopodobo.

Hvaležna sem jim za te teme. Tudi za knjigo o Elvisu Škorcu, ki je po slogu drugačna od knjig, ki sem jih brala do sedaj. Kot sama avtorica, Janja Vidmar, pravi, ji je uspelo napisati problemski roman brez problemov. Omenja cel kup nekih problemov, ki pestijo glavnega junaka, a niso tako zaostreni, radikalni in usodni. Roman uvrščamo med sodobno, problemsko literaturo, čeprav obravnava teme, ki so aktualne, prisotne že nekaj časa. Zaznala sem, da avtorica konkretno poimenuje določene spletne platforme, za katere vemo, da se pogosto in hitro spreminjajo. To bi lahko povzročilo, da bi knjiga hitro postala zastarela. Literarna kritičarka Sabina Burkeljca v svoji kritiki pravi, da je Janja Vidmar v Elvisu probleme ovila z dobršno mero situacijskega in besednega humorja. To lahko razumemo kot da se ne strinja, da gre za problemski roman oz. ga sama tako ne opredeli.

Ne poda pa alternativne možnosti. V določeni meri se z njo strinjam, nikakor pa se ne morem strinjati, da lahko kakršnokoli nasilje oplemenitimo s humorjem, in s tem zmanjšamo težo problema.

Janja Vidmar, uveljavljena in večkrat nagrajena mladinska pisateljica, Mariborčanka, je z Elvisom dokazala, da ni spretna le v pisanju kompleksnih problemskih romanov, pač pa tudi v izbrušenem situacijskem (npr. Hanin brat Anže v Elvisovi majici kot mali metalec ali na primer, ko Elvis dobi prepoved prinašanja golazni v hišo in da Elvis lahko brezobzirno nogo v copat) in besednemu humorju (npr. zametek ljubavnega tepiha), ko obravnava najrazličnejše najstniške zagate.

Poleg pisateljevanja ima velike zasluge za ustanovitev nagrade desetnica, ki je bila prvič podeljena l. 2004. Je članica Društva slovenskih pisateljev, bivša predsednica Sekcije za mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev. Napisala je okoli 60 literarnih besedil, večinoma za mlade. Piše tudi scenarije, napisala je scenarij za celovečerni film o Elvisu Škorcu v produkciji Fabule in režiserja R. Mišiča.

Knjiga Elvis Škorc, genialni štor, je izšla l. 2018 pri založbi Miš, l. 2021 pa je bila, sočasno z romanom Nataše Konc Lorenzutti Gremo mi v tri krasne, nominirana za nagrado Zlata hruška. Prejela je znak Zlata hruška. L. 2019/20 je bila vključena v projekt Rastem s knjigo.

Pisateljica je prejemnica nagrad tudi za druga dela. (večernica - Princeska z napako, Pink, desetnica - ZOO, Kebarie). Z Natašo Konc Lorenzutti jo povezuje ljubezen pisanja za mlade.

Obe pišeta sodobne problemske romane, s katerimi dajeta mladim širino za življenje.

Pri pisanju izhajata iz vsakdanjega sveta, a hkrati uspešno krmarita med resničnim in izmišljenim.

Nataša Konc Lorenzutti je Gorenjka, poročena na Primorsko. Ukvarjala se je tudi z igrilstvom, delala v gledališču, bila v gledališču, na koncu pa se je odločila za pisateljevanje.

Prebrani zgodbi dajeta vtis, da ustvarjalki zelo dobro poznata razmišljanje, občutke in vedenje mladih, hkrati pa dokazujeta izredno pisateljsko spretnost – živeti se v glavnega junaka, kar dokazujeta s prepričljivimi zapisi. Pripovedovanje glavnih literarnih junakov bralcu omogoča dobro dojetje oz. vživljanje v njihovo razpoloženje in mišljenje.

Janja Vidmar je bila večkrat deležna tudi kritik. Njen roman Elvis Škorc, generalni štor, je bil deležen cenzure. Strinjam se z E. Kržišnik, ki v svojem diplomskem delu ugotavlja, da

je glavna težava v tem, da se o prebrani tematiki z mladimi nihče ne pogovarja. Mislim, da bi to moralo skrbeti starše.

Očitno se ne zavedajo, da do škodljivih informacij bistveno hitreje prihajamo preko spletnih okolij.

Pa nam zaradi tega ne jemljejo telefonov. To sicer naredijo starši mladinskega problemskega romana *Gremo mi v tri krasne*, kar pri najstnikih sproži upor. Na tem mestu se sprašujem, ali starši res mislijo, da so knjige namenjene posnemanju ravnanja književnih oseb.

Ali res mislijo, da knjige beremo kot recept za marmorni kolač? Tudi avtorica, Janja Vidmar, v intervjuju navaja, da želijo odrasli otroke čim dalj zadržati v pravljичnem svetu. To pa ni prav.

Problemski romani mladim pomagajo razbijati mit o srečnem in varnem otroštvu in nam omogočajo razvoj kritičnega mišljenja, pa tudi sprejemanje različnih lit. žanrov. Pisateljica sta v svojih delih želeli doseči prav to.

Približati se mladim in pisati v avtentičnem jeziku današnjih najstnikov. Roman *Elvis Škorc* je doživel tudi dramsko uprizoritev. Kot je izjavila Maja Bozin, avtorica dramatisacije in dramaturginja, je na izbiro vplival Janjin nabrušen jezik, poln živahne slengovske svežine in neposrednosti.

V roman *Elvis Škorc* vključuje številne lit. motive. Zgodba odpira težave, ki sicer niso zelo usodne, a se vse dotikajo mladega fanta, ki jih sam ne more rešiti. To pa ne pomeni, da ostaja pasiven. Različne težave imajo tudi junaki v romanu *Gremo mi v tri krasne*. Nekateri se teh težav zavedajo, nekateri jih zanikajo, a imajo nekoga, ki mu stoji ob strani. Vsi imajo težave v družinskih odnosih, kažejo se razpoke v družinskem življenju. Elvisovi starši so ločeni, živi z mamo in problematično sestro Elo. Pisateljica njegovo družino pokaže precej neproblematično, a v mojih očeh gre za precej nenavadno družinsko situacijo. Starša se po ločitvi presemetljivo dobro razumeta. Celotna družina mi deluje precej nezrelo, a se mi zdi, da sta Elvisova starša naredila najbolje, kar sta lahko, ko sta ugotovila, da nista za skupaj, sta se ločila. To jima je omogočilo ohranitev prijateljskih odnosov.

Tu je opaziti velike razlike pri Valentininih starših, ki vztrajata skupaj, kljub neprestanim prepirom.

To povzroča stiske pri vseh. Če omenim še Elvisovo babico Vilmo, lahko rečem, da gre prav tako za posebnost, saj se zelo dobro razume z bivšo snaho, ji ves čas pomaga in ji ne očita nove zveze.

Tudi Marko Bitenc se poskuša vklopiti v družino in videti je, da ga bosta tudi otroka postopoma sprejela.

Družinska situacija *Škorcev* je zapletena, družbeno verjetno manj sprejemljiva, a oni se imajo na nek način radi in drug drugega ne zavračajo kot to počne Uroš, ki ne sprejme maminega novega partnerja in mu celo očita, da zaseda mesto njegovega pokojnega očeta. V *Elvisu* se pojavlja tudi motiv medvrstniških odnosov in nasilja. Elvisovi sošolci se ne prestando spravljajo nanj, ga žalijo in se nanj spravljajo tudi fizično. Gre do celo tako daleč, da protagonista posnamejo in posnetek objavijo in to ima za posledico javno norčevanje. Elvis na nasilje ne odgovori z nasiljem, temveč z znanjem – pri kemiji naredi poskus, s katerim degradira sošolce. V obeh delih je vključen tudi motiv prekomerne ali napačne rabe mobilnih naprav ali celo zlorabe družbenih omrežij in uporabo lažnih profilov.

(Elvis v vlogi Supercarja, Žanova odvisnost od telefona). Tu je še mladostniška ljubezen, v enem primeru neuslišana, Hana se namreč ne zmeni za Elvise, vse dokler ji ne pride prav kot »varuška« za bratca. V drugem primeru pa gre za nežna spogledovanja, iz katerih se morda kasneje še kaj razvije.

Razbrati je tudi motiv nezdravega odnosa, Elvis težave rešuje z basanjem in sladkarijami, Valentina okreva po anoreksiji.

Elvis opozori še na nezdrave razvade – kajenje, s spoznavanjem spolnosti prek spletne pornografije, kar mu mama sicer prepoveduje, a mu ne pokaže druge poti.

Ne smemo mimo motiva neprijateljstva. Površinsko prijateljstvo se razvije med Elvisom in Krisom, saj ju povezuje strast do branja stripov (s tem pisateljica splete tudi idejo o pomenu branja).

Medtem ko se udeleženci tabora med seboj povežejo, stkejo prijateljske vezi.

Izpostavljeno je tudi prijateljstvo med Urošem in Tinetom, celo njegovo družino, ki mu stoji ob strani.

In tako kot zaskrbljeni oče tudi jaz menim, da je v knjigi veliko grdih besed in vsebin, ki še niso primerne za mlajše otroke.

Vendar pa tako kot sem že prej omenila, mislim, da večina otrok ne bere knjig tako lahkomišelnost, ampak jih bere kritično in ne posnema ravnanja in govora književnih oseb, zato se z avtorjem kritike ne strinjam.

Kako bi mladi reagirali na knjigo, v kateri bi imel glavni junak pravljичno življenje?

Ne bi je brali, saj vedo, da takšno življenje ni mogoče.

Sploh pa se ne strinjam s trditvijo, da Nataša Konc Lorenzutti v knjigi *Gremo mi v tri* krasne ne pojasni posledic pretirane rabe telefona. V celotni zgodbi smo opazovali Žana, ki se ni vključeval v delavnice, ker se ni znal vklopiti v družbo. Mislim, da smo lahko iz tega in še marsičesa drugega razbrali, da je pretirana raba telefona škodljiva.

Knjigi, ki smo ju prebrali, preko nekaterih »spornih vsebin« povezuje tudi humor, način pisanja in nenavadne besede. Tudi starost literarnih oseb je podobna, a vseeno se mi zdi, da je pomembno opozoriti, da čeprav majhna starostna razlika, lahko ravno v tem življenjskem obdobju pomeni veliko. Trinajst- oz. šestnajstletnik dojema in razume svet okoli sebe različno. Gre za prehod iz osnovnošolskega okolja v srednješolsko.

Tako bi lahko rekla, da imajo srednješolski junaki romana *Gremo mi v tri* krasne več izkušenj in lažje razumejo svet, če ga le želijo.

Starost seveda vpliva tudi na jezik, saj Elvis uporablja nižje pogovorni jezik, medtem ko se srednješolci pogovarjajo dokaj vljudno in spoštljivo. Izpostavila bi le Uroša, ki je ciničen, a se tega zaveda in se včasih skuša zadržati. V obeh knjigah pisateljici obravnavata probleme, ki jih najstniki rešujejo.

Udeleženci tabora težave skušajo rešiti v dvanajstih dneh.

Pri tem jim je v pomoč Milena, a konec koncev imajo doma tudi starše, ki so zaznali njihove težave in so jim skušali pomagati že s tem, ko so jih poslali na tabor. Elvis svoje težave rešuje v daljšem obdobju, pisateljica Janja Vidmar prikazuje težave povsem običajnega najstnika.

Skupno vsem je, da naredijo neko spremembo (npr. Elvis shujša, Žan spregovori, Uroš sprejme Miloša, kar daje upanje).

Pisateljici v celotni zgodbi pokažeta, da jima je pisanje za mladino blizu. Delo Elvis Škorc beremo skozi zborni in nižje pogovorni jezik. Napisano je v duhu osebnoizpovednega razmišljanja glavnega junaka. Literarni slog je realističen in mestoma humoren, kar lahko trdim tudi za roman *Gremo mi v tri* krasne.

V knjigi o Elvisu gre večinoma za pripoved o dogajanju, ponekod lahko zasledimo tudi izpoved. Sproti nastajajo notranji monologi glavnega protagonista. Bralcu se mestoma zdi, da se pojavljajo dvogovori, a gre v resnici za samogovor, saj literarni junak pri nagovorih ni deležen odziva nagovorjenega.

V problemskem romanu *Gremo mi v tri* krasne sta oba prvoosebna pripovedovalca – Uroš in Valentina – zgodba je predstavljena z dveh različnih perspektiv.

V delih se srečamo tudi s slikovitimi slengizmi, kot so primerjave (kolnem kot furman), poosebitve, veliko je okrasnih pridevnikov (zamotano življenje, zaguljeni časi ...), naletimo pa tudi na frazeme (ne delaj iz muhe slova ...). Pisateljica v pisanje vključuje tudi slabšalne izraze, kar omeni že Zaskrbljeni oče (npr. bajs, pizdulje), na drugi strani ljubkovalne izraze, ki jih Zaskrbljeni oče pozabi omeniti.

Pisateljici uporabljata tudi angleške izraze (basicly, life sucks), ki jih mladi sicer pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju.

Elvis s svojimi destruktivnimi dejanji išče pozornost, večinoma je neuspešen. Bralci s tem dobimo jasno informacijo, da morajo tudi fantje o svojih težavah govoriti in jih priznati.

Različnih zapletenih situacij se Elvis loti z dobršno mero samoironije, spontano daje duška svojim notranjim stiskam, strahovom pa tudi radostim, nagajivosti, hrepenenju in sanjarjenju.

To popestri celotno zgodbo in na takšen način je avtorici uspelo ustvariti na trenutke lahkotno in humorno situacijo.

Dogajalni prostor ni natančno določen.

Predpostavljamo lahko, da gre za mestno okolje, saj Elvis živi v večstanovanjski stavbi, kjer se borijo za parkirne prostore. Zgodba se dogaja tudi v šoli.

Ves čas je obdan z ljudmi, ki nimajo istih ciljev in težav. Okolje mu prinaša več težav, negativnih vplivov – kot podpore. To je v nasprotju z junaki romana Nataše Konc Lorenzutti, kjer so junaki odstranjeni iz domačega vsakdanjega okolja. Premaknjeni so v naravo, ki jo obdajajo gore, daleč stran od vsakdanjih težav in drugih motečih dejavnikov. Povezujejo jih težave, česar pri Elvisu ne opazimo.

Njegovi vrstniki se ne soočajo s takimi težavami. Literarni deli omogočata videti svet skozi najstniške oči ter priznavata pravico do takega pogleda, čeprav se morda lahko nekaterim zdi nenavaden, morda problematičen.

V obeh delih avtorici opozarjata tudi na pomen telesne dejavnosti – gibanje v naravi, rolanje babice, fitnes očeta.

Zaznati je bilo tudi odnos do jezika, besede – v *Gremo mi v tri* krasne udeleženci pišejo pisma in kot sem že omenila, Elvis rad bere stripe in želi imeti bralno hišo.

Konec obeh knjig je odprt, lahko bi sledilo nadaljevanje. Daje možnost domišljiji posameznika, da zaključí ali sam

nadaljuje zgodbo. Ali bodo Elvis in drugi udeleženci tabora uspeli najti mesto zase?

To je vprašanje za nas, mlade. Tu so na mestu besede Elvisovega očeta »Postavi se zase, odloči se, in stoj za svojo odločitvijo.«

To naj nam bo vodilo. Dovolimo si pogledati življenju naravnost v oči. Četudi nam um včasih namigne, da naj obupamo, imamo pogum, ki ves čas šepeta: »Poskusi še enkrat.«

Zato je v življenju pomembno, da imamo cilje, tako kot so jih včasih imeli jamski ljudje, ko so v boju za preživetje zasledovali svoje živali.

Ljudje moram biti kot sejanci, hoditi moramo po njivah prostranstev in metati semena.

V življenju je človek kot letni časi.

Včasih potrebuješ hlad zime, ki te zbistri, drugič potrebuješ toploto poletja, ki pogreje prezeblo ali ranjeno srce, ali pa mehko jesenskega listja, ki te poboža po ranah in brcah življenja, ali pa pomlad, ki pokaže, da se znova in znova prebujata življenje.

Verjamem, da so tudi ljudje, ki so jih srečali Elvis, Uroš in Valentina in tudi tisti, ki jih srečujemo mladi na svojih poteh, pravi. Vsak nas nekaj nauči, vsak nam da neko popotnico za življenje, pa četudi imamo ob tem kdaj zlomljeno srce.

Tega bi se moral zavedati tudi Zaskrbljeni oče, ki je v kritiki predstavil le slabe oz. temne plati knjige, pri tem pa je tudi malo pretiraval.

Mladi smo s knjigo dobili nove izkušnje, spregledali z drugimi očmi in si razširili obzorje, zato se z Zaskrbljenim očetom ne strinjam.

Mladi smo z branjem pridobili veliko več kot če jih ne bi prebrali, tega se zavedata tudi Janja Vidmar in Nataša Konc Lorenzutti.

Dejstvo je, da življenje hoče, da mladostnik na lastni koži občuti pot v odraslost.

Ta pot je polna vzponov in padcev, bušk in potolčenih kolien. Ampak pisatelj Coelho pravi: »Straight roads do not make skiffull drivers.« (Na ravnih cestah ne postanemo dobri vozniki.)

Zato na Elvisove reakcije zakuhanega sranja glejmo kritično.

Njegove besede: »Drekarija, zdaj sem pa v riti. Povzročil sem grozno zmešnjavo in veliko zajebano sranje,« poslušajmo kot opozorilo, da je treba nekaj spremeniti.

In spet lahko uporabimo besede njegovega očeta »Porkadrek, preteklosti ne moreš spremeniti, lahko jo le sprejemaš.«

Jaz bi k temu dodala: »In gradiš naprej.«

Četudi ti pri tem pomaga udeležba na taboru, na katerega so te nagnali »ta stari« in tam ugotoviš, da smo lahko vsi v istem dreku, če citiram Žana iz romana Gremo mi v tri krasne: »We are all in the same sheet.«

Velikokrat si ne dovolimo medsebojne bližine, ne pokažemo naše ranljive strani.

A prav bližine vabijo k ranljivemu odkrivanju drug drugega.

In če zaključim s Pavčkom in znova življenje primerjam z reko, lahko rečem le: »Teči torej. Preprosto kot reka. Od izvira do izliva. In ne pozabiti, kako so lepa naročja vrb, kamor skriva pesmice veter in obzorja nedosegljiva.«

Te besede potrjuje tudi Tone Seliškar, predstavnik slovenskega ekspresionizma, ki v legendarni mladinski povesti Bratovščina Sinjega galeba pravi: »Meni se povest začenja tako, da že koj na začetku nastane nekaj takega, da je hudo.«

Toda le pogumno naprej, kajti povest je življenje in vsako življenje se zatika, spodsne, pade, zdrkne, pa se spet vzdigne in gre in hiti.

Tudi življenja prvoosebni pripovedovalci sodobnih mladinskih romanov so razburkana, a na koncu se stvari postavijo na svoje mesto, kar nam daje upanje na svetlo prihodnost.

Vanessa Repič | gimnazijski program, 1. in 2. letnik, Gimnazija Ptuj

Mentorica | Marija Holc

Ferekova čudežna ozdravitev

Dan je bil žaloben kot župnikova duša po prihodu iz spovednice. Jesen se je neizprosno zavlekla v vas in jo prevela z občutkom minevanja.

Deževalo je že sedmi dan in mnogi so se nehali ozirati v nebo z upanjem, da se bo kje pokazala raza modrega.

Temačni oblaki so prekrili prekmursko pokrajino in jo napajali z vodo kot še nikoli poprej. Bilo je kot biblijski sodni dan, ko so med prekmurskimi griči in ravnici odmevali kriki porodnice, ki je bila pripravljena na boj za otroka, ki se je morda v trebuhu že napil njene grenkobe in očetovega nerganja, ni pa mogel vedeti, v kakšno zmešnjavo pomanjkanja bo priplaval, ko si bo utrl pot med njenimi nogami.

Vse, kar mu je Trejzka lahko obljubila, je bilo, da se bo tolkla zanj in ga ne bo nikoli pustila na cedilu ...

Zanj so se tolkli tudi drugi. Sosedje, prijatelji in sorodniki, so ob klicih takoj priskočili na pomoč, bodisi iz radovednosti bodisi iz ljubezni, a vendar so bili tam tudi zato, ker je bila taka navada.

Med seboj so si pomagali in se bodrili. To sem razbrala tudi iz mučne Džančekove poti do babice, za katero menim, da predstavlja prvi boj, da bo dojenček lahko preživel, živel in zaživel. Plentavi fant je tekkel in gazil po namočenih in blatnih poteh, vse dokler mu ni uspelo. Seveda so pri tem magičnem, čeprav bolečem trenutku pomagale tudi moške roke. Nekaj ganljivega je bilo v misli, da se bosta 5. 10. 1959, v Dolencih na Goričkem, čas Ferijevega rojstva in smrti na lepem združila, zato so vaščani slavili življenje, ki je zopet premagalo smrt in je šlo naprej.

Toda Trejzka je spet vzela nase vse, kar bi bilo treba deliti. Voda, veliko vode, ki jo Trejzika vidi na klopi, ko odteka plovovnica, mene spominja na biblijski vesoljni potop. Mavrica, vez med Bogom in detetom, je kakor popkovina, vez med mamom in dojenčkom, vez med Trejziko in Ferijem ...

Dež, ki spira in napaja zemljo, ne prepreči Pišteku, Ferijeve mu očetu, da bi prenehal z delom.

Ostane na cesti, ki je njegovo ogledalo, njegov drugi dom.

Ravno ljubeč in topel dom je tisto, kar je Pišteku dajalo upanje in ga gnalo naprej. Njegovi prihranki na banki, njegova največja in tajna skrivnost, so kar puhteli, ko je v gostilni zapil sinovo rojstvo. Poplačan dolg mu je bil rana, saj bi s te že lahko kupil okno ali vrata za novi domek.

V tistem času revščina ni predstavljala sramote, vendar ni bolela nič manj, kot boli danes.

Človek se ujame v njen začaran krog, iz katerega je edina pot izobrazba. Takšnega mnenja je bil tudi Pištek, čigar življenjska grenkoba je tudi, da se ni mogel šolati.

Misli, da je človek na tem svetu ustvaril več kakor Bog, ter da ga je slednji pustil na cedilu že ob rojstvu. S svojo družino se nikoli ni počutil enakovrednega.

V življenju ga ni nikoli nihče branil. Nikoli ni popuščal in včasih tolkel tudi potem, ko je bil že izgubljen.

Naučil se je kljubovati brezupu. Tudi Trejzka, ki je prestopila nevidno mejo med ciganskim zaselkom in vasjo, je v svojem življenju prestala in prehodila veliko ovir. Bala se je biti srečna.

Gospod je bil, vsaj v njenih predstavah, vsemogočen in vseveden, zato mu je bila hvaležna za malenkosti, za katere se ji je zdelo, da jih brez njegove pomoči ne bi bila deležna.

Če pa je kaj spregledal in tega se je zleti seveda nabralo – mu ni nikoli očitala ali zamerila.

Skušala je omiliti tudi Pištekovo bogokletnost, ki je ob vsakem življenjskem padcu preklel Boga, vse apostole in svetnike. Menim, da se je Trejzka rada prepuščala sanjarjenju, ki jo je odpeljal v drug svet.

Kakšen svet? Svet, ki je bil oddaljen? Morda v svet spominov?

Prepričana sem, da sta bila drug do drugega strpna in potrpežljiva. Njuna povezanost je bila zelo globoka.

Zdela sta se mi kot dva vodnjaka, oddaljena vrh zemlje, a povezana v globinah. Veže ju njuna iskrena in globoka ljubezen, za katero mislim, da je bila njun oporni steber tudi na trnovi in zasneženi poti do zdravnika, ko je pisatelj, pesnik, dramatik in scenarist Feri Lainšček hudo zbolel.

Padajoči sneg in nizke temperature, ki sem si jih med branjem odlomka še kako dobro predstavljala, so Pištek, Trejzko in ostale, ki jih je brat o poti obveščal celo dopoldne, a jih na koncu le zbral na pujklu, gnale naprej, po dolgi poti skozi zamete, ki se je vlekla in ki se je v takem snegu ni dalo utirati.

Na poti, ki je odločala o življenju in smrti, jih je spremljala tudi Bela ženska, ki sta jo imela možnost videti le Pištek in Trejzka. Ferijeva mati je menila, da je ona Ferijev angel varuh in mu bo pomagala na peklenški poti življenja.

Pištek pa, čeprav je težje sprejel nadnaravno, ni ugovarjal, saj se je tudi sam zaradi izkušnje na lastni koži verjel, da nekaj pa vendarle obstaja. Četudi se tega ne da razložiti, prijeti ali začutiti, spremljalo ga je, bilo je tam.

Čeprav zaradi tega nekateri Ferija Lainščka, ki je študiral v Ljubljani, in pogosto sodeluje z drugimi pisci in skupinami, uvrščajo med magične realiste pri nas, pa se literarna zgodovinarica Alojzija Zupan Sosič s tem ne strinja. Sama meni, da tak način pisanja ni magični realizem, temveč pokrajinska fantastika.

Tudi sama se s tem strinjam, saj sem med branjem 1. dela trilogije zasledila nevidne niti, ki se prepletajo med dvema vzporednima pripovednima svetovoma, enako verjetnega in čudežnega.

Menim, da je roman tudi romansirana biografija, saj so snov lastne izkušnje in doživljanja, veliko pa je tudi domišljiskega in izmišljenega.

Med branjem Lainščkove umetnine sem zasledila veliko slogovnih sredstev, ki so name naredila velik vtis.

Dopolnile so moj podobo pokrajine, narave in oseb, oblikovale ritem, v mojih očeh naredila besedilo živo in osebe nazorne. Vplivale so na moje razpoloženje in doživljanje. Slikovite primere, nasprotja, stopnjevanja, paralelizem členov, poosebitve, preiščljeno izbrani, nikoli do sedaj poznani okrasni pridevki, narečne besede ter tudi vulgarni izrazi, so povzročili, da je roman v meni zbuja zanimanje in sem ga brala z neprekinjeno napetostjo.

Kot je rekel eden izmed najbolj branih slovenskih pisateljev, katerega dela so doživela največ filmskih adaptacij, ljudje v otroštvu dobimo nevidna očala, s katerimi gledamo na svet. Dobimo popotnico za življenje – kot boj.

Osebnostno postanemo zreli, da se spoprimemo z življenjem. Avtorju sta starša s svojim zgledom predala prepričanje, da je v življenju treba vztrajati, tudi če je boj že izgubljen.

Hvaležen je, da se je lahko z metodo aktivne imaginacije, ki jo je spretno prelel v svoj ustvarjalni postopek, dokopal do tistih najglobljih spominov, ki se mu podijo po podzavesti.

Sprva se je bal srečanja z mrtvimi, nato pa ugotovil, da se je zblížal z živimi. Spoznal je, da je človeški spomin nezanesljiv.

Sama se z Lainščkovimi besedami strinjam, saj so spomini le drobec našega življenja. So zbrane travme, bolečine in bridkosti, tudi tiste lepe, ki imajo na nas zdravilni učinek in se jih je vredno spominjati.

*Aleksander Breznik | srednji strokovni programi, 1. in 2. letnik,
Gimnazija in srednja kemijska šola, Ruše
Mentorica | Tatjana Štok Plej*

Ferekova čudežna ozdravitev

Kurji pastir je spominski roman Ferija Lainščka. Feri se je rodil 5. 10. 1959, v majhni, obmejni vasi Prekmurja, Dolencih.

Piše prozo, poezijo, dramska besedila in radijske igre, kot avtor pa sodeluje s številnimi pesniki in skupinami. Njego-

va dela so prevedena v številne tuje jezike, zanje pa je dobil mnogo nagrad. Nagrado Prešernovega sklada, kresnika, Prešernovo nagrado l. 2021.

Glavni protagonisti njegovih del so navadno ljudje z dna socialne lestvice, tudi tokrat ni nič drugače.

Jesensko deževje je spiralo voljo ljudi in povzročalo pravo razdejanje na cesti, ki je za Pišteka predstavljala normo polnosti.

Doma ga je čakala Trejzka, v kateri se je razvijal sad njune ljubezni.

Deževne kapljice pronicajo skozi stene ilovnate hiše, ki je imela samo tri bivalne prostore.

Skromno sta živela. Trejzka je kuhala v velikih loncih, da je hrane ostalo za več dni ali celo teden. Globoko je verjela v cerkvene nauke in jim tudi sledila.

Kmetom je hodila pomagat tudi, ko je za to nihče ni prosil, Pištek ni sledil roju cerkvenih čebel, te je navadno kar preklinjal, prizanesel pa ni niti komunistom.

V takšne razmere je sililo dete, ki si je utiralo pot iz mednožja povsem prestrašen ženske.

Zjutraj, ko je do vrat spremila Pišteka, še ni imela popadkov, nato pa je bilo na mah drugače.

Pri porodu je uspešno pomagala celotna vaška skupnost. Feri, ime sta kasneje zbrala starša, saj velja za pravo možko, je zagledal luč sveta. Ni se zavedal, da je padel v blato revščine, ki sta se mu starša zoperstavila vsak po svoje. Porodu je prisostvovala tudi skrivnostna bela ženska, ki je še ena začimba romana, ki ga ohrani okusnega in napetega do konca.

Napovedovala se je huda zima, kar je v Pišteku sprožilo val strahu; ta ga je preplaval in ohromel.

Prve snežinke so se že vrtinčile po zraku in panonsko pokrajino sčasoma pokrile z belo odejo.

Cesta je bila zasuta, česar Pištek ni smel dopustiti.

Prav to mu je zagotovilo finance, ki jih je zbiral in njihove številke znal na pamet.

Ob prihodu domov ga je pričakala Trejzka in njena panika, ki jo je sprožil vročičen Feri. Do zdravnika se v takem ni dalo priti, zato sta čakala jutro. Pištek je šel na pot, po pomoč, ki pa Trejziki ni predstavljala edinega upanja. Med zidove ilovnate hiše, je priromala Roza, iz romskega naselja je prišla, oblečena kot ruska babuška, vendar tudi ona ni znala pomagati betežnemu detecu.

Pištek in Trejzka sta se vdala v kismet in samo verovala v božje usmiljenje.

Tudi na vratih so našli njeno izgubljeno upanje.

Sovaščani so slišali za njuno stisko in bili seveda pripravljeni dati vse od sebe, da bi rešili novorojenca.

Oči hvaležnosti so pozdravile vsakega, ki je bil pripravljen podati se na dolgo pot, v snežnem neurju, toliko snega ne pomnijo niti tisti najstarejši.

Trejzka in Pištek sta življenje ustvarila iz nič, ob strani sta puščala vse, ki jima niso bili naklonjeni, in se zato marsičemu odrekla. Hvaležna sta bila za vsako drobtinico s tuje mize, tokratne pomoči pa še toliko bolj.

Po zasneženi poti so se v karavani podali na dolgo pot. Trejzka je na trenutke že skoraj obupala, iz brezna pa se je dvignil Pištek, ki je imel za sina velike načrte.

Morda bo inženir, le taki kaj veljajo, je bil prepričan.

Le kurji pastir bo lahko, ga je zbodel eden od obiskovalcev gostilne, kjer so nazdravljali na novo življenje, kar je bilo kar res – samo izgovor.

Snežinke so še naprej debelile snežno odejo, in oteževale hojo vaški karavani, ki je zavoljo življenja rila naprej. Trejzka je na poti začutila prisotnost skrivnostne bele ženske, simbola imaginarnega sloga pisanja. Bila je dobra vila, je prepričana Trejzka.

Predstavlja kapljico olajšanja, ki pade v razburkano morje njenega življenja. Videnje bele ženske strahoma prizna tudi Pištek.

Zdaj bela žena predstavlja še eno pot njune povezanosti, ki jo je usoda že tolikokrat hotela pretrgati. Karavana prispe do zdravnika premražena in polna ponosa. Na skoraj neprehodno pot so se pognali, ker je za novopečena starša predstavljala edino rešitev s strehe strahu.

Zdravnik je bil presenečen in hkrati spoštljiv do vaške skupnosti in Trejzikega levjega materinstva, ki ni dopuščalo usmiljenja. Pri pregledu je ugotovil, da so mu vaščani iz Dolencev sredi najhujše zime peš prinesli zdravega dojenčka. Strah pred izgubo mladega življenja se je porazgubil in postavil še en temelj vaške povezanosti.

Usoda ga je pripeljala na svet v najhujšem deževju, ki je zagnilo ljudi, razdejalo očetovo cesto in oviralo bratranca Džančka, ki je po pomoč tekkel k babici, ki ga je mukoma spravila na svet.

Okoli vratu je imel popkovino kar dvakrat zavozlano, mučil se je torej, da je prišel na svet, zato bo imel življenj rad.

Vreme je znova poseglo v njegovo usodo, ko so ga, starega dva meseca, sovaščani odnesli k zdravniku. Snežno neurje

je postavilo skoraj nedosegljivo oviro, ki sta jo starša z vaško pomočjo prestopila.

Aktivna imaginacija, ki jo Feri izvaja po Jungu, razumevanje romana oteži. Sam se namreč odloči, kaj za njega predstavlja stvarnost, kaj pa samo fikcijo.

Skrivnostna bela ženska in čudežna ozdravitev otroka, bralca vsekakor ne pustita ravnodušnega.

Boj za življenje se zdi nerealističen, morda ravno zaradi imaginarnega sloga pisanja, pa tudi zaradi razmer, ki boj otežujejo.

Srečen konec je morda nekoliko pričakovan, kar je posledica prisotnosti bele ženske.

Vaška skupnost in starša boj prenesejo le z nekaj premraženosti, kar lahko – glede na ohranjeno življenje, prezremo.

Pomembno vlogo v romanu igrajo dialogi, ki očrtajo osebnosti literarnih likov in njihovih odločitev.

Humorni vložek pa vsekakor dodajo Pištekova preklinjanja.

Avtor v ganljivih trenutkih modro pretehta opise.

Vsak lik opiše večplastno, kar ponudi širšo sliko dogajanja. Z distance opiše dogajanje, ki je kljub temu polno topline in bližine. Dovolj nam vstopiti v najintimnejše dogodke svojega zgodnjega življenja, v ganljivih trenutkih pa doda humor, ki razblini napeto ozračje. Skozi roman išče avtor odgovore na vprašanja o tem, kaj in kako je izoblikovalo njegov poznejši pogled na svet.

Ganljive trenutke opiše z distance, ki poglobi realen pogled, doda še humor, ki razblini napetost.

Roman, pisan v aktivni imaginaciji, bralcu ponudi nov, redek slog pisanja. Prizori so malokrat povedane zgodbe, ki so posebne zaradi načina obravnave. Odnosi med protagonisti so pomembni, niso pa najpomembnejši. Večji pomen je na sanjah, kjer avtor išče dolgo potlačene spomine.

Roman slika skupnost, življenje ljudi na ruralnem obrobju države in ljubezen med novopečenima staršema. Otroku želita marsikaj, saj se je smelo med želje dodajati tudi iz sanj.

Ilenija Prezelj | srednji poklicni program, vsi letniki, Srednja frizerska šola Ljubljana

Mentorica | Andreja Kordiš

Kdor hrepeni, lepše živi

Prebrala sem knjigo z naslovom Modra vrtnica, pisatelja Ivana Sivca. Rojen je bil 23. 6. 1949 in se uvršča med tri najbolj brane avtorje v slovenskih knjižnicah. Napisal je že preko 160 knjig in je tako najplodovitejši slovenski pisatelj. Piše predvsem za otroke in mladino, ukvarja pa se tudi s pisanjem besedil za narodno-zabavno glasbo. Sivec je tudi radijski in kulturni delavec. Za svoja dela je prejel že mnogo nagrad. Ni samo pisatelj, temveč tudi pesnik in raziskovalec. Ustvarja pa predvsem prozo in poezijo.

Roman Modra vrtnica je daljše pripovedno besedilo z zaočkroženo dogajalno zgodbo. Dogajalni čas je postavljen v 19. in 20. stoletje, sama zgodba pa se odvija na Slovenskem, na Dunaju ter v Trstu.

Gre za roman iz pretekle in polpretekle zgodovine. Je spominski/zgodovinski/biografski roman. Sledimo življenjski-

ma zgodbama slovenskega modernista Josipa Murna ter njegove neuslišane ljubezni, Alme Souvan.

Njune poti se v zgodbi večkrat srečajo, a nikoli ne pride do obojestranske ljubezni. V zgodbi поблиže spoznamo tudi ostale moderniste: Otona Zupančiča, Ivana Cankarja ter Dragotina Ketteja, dobrotnico Franjo Tavčar, vrtnarja Jerneja ter še mnoge druge. Glavni motiv literarnega dela je hrepenenje, o čemer bom v naslednjih vrsticah tudi pisala.

V Modri vrtnici dobro spoznamo, kako je po tako imenovani modri vrtnici hrepenel Josip Murn, glavna literarna oseba. Veliko večino svojih pesmi je posvetil prav njej, Almi Souvan, hčerki ljubljanskega veletrgovca Ferdinanda ter dramske igralka Rozalije. Njuna svetova sta si bila tako različna, pa kljub temu nekako podobna. Tako kot je zapisal Ivan Sivec, v bistvu smo si vsi ljudje podobni, ne glede na to,

kje živimo. Celo življenje hrepenimo, pa čeprav vemo, da je to marsikdaj nedosegljivo. In prav to je naša Modra vrtnica, modra vrtnica z veliko začetnico. In ta Modra vrtnica je bila Murnu Souvanova Alma.

V prav vseh treh danih besedilih začutimo, kako močno je bilo za Murna čustvo hrepenenja. Hrepenenja po nedosegljivem. Tako močno si je želel imeti svojo modro vrtnico Almo, pa čeprav je vedel, da je nikoli ne bo imel. V ciklusi pesmi Noči pravi, da je dal svoje vse, svoje sanje, svoje sladke trude in svoje solzne oči. Čutimo, da je brez nje nesrečen, in da brez nje tava po svetu, pa ne ve, v katero smer.

Tudi v pesmi Nageljne poljske na papir izlije svoja globoka občutja, svoj nemir, svojo žalost. Brez nje je izgubljen in osamljen. Pa vendar pravi, da je lepo živeti in da je v življenju lepo hrepeneti ... Lepo je hrepeneti in iskati modre vrtnice. Brez teh bi bilo življenje žalostno, brez smisla.

Tko kot pravi naslov »Kdor hrepeni, lepše živi,« se tudi sama močno strinjam s tem. Kajti v knjigi sem res začutila, kako žalostno, pa vendar tudi veselo je hrepeneti po nečem.

Vsi po nečem hrepenimo, tako kot npr. Murn, ki je vse svoje življenje hrepenel po svoji modri vrtnici, Almi Souvan, pa tudi po tem, da bi imel lepše, boljše življenje.

In sama mislim, da ga je prav to hrepenenje naredilo boljšega, polnejšega. Če ne bi v življenju hrepenel, tudi najverjetneje ne bi ustvarjal tako dobrih pesmi, ki so polne hrepenenja. Ker hrepeneti je živeti.

Pesnik v pesmih opisuje tudi naravo brez modre vrtnice, pesmi prikazujejo samotno polje, naravo brez svetlega sonca, naravo, kjer so vsi oblaki daleč, daleč proč. Tako sem močno začutila njegovo res res močno in globoko doživljanje ljubljene osebe in njegovo dožemanje življenja. Zdi se, da je brez modre vrtnice – tako kot narava – tudi on pust, otožen, melanholičen. Zdi se mu brezupno živeti v samotni. Želi si toplino, miru, polnosti in prav po vsem tem hrepeni v Modri vrtnici.

Hrepeni po modri vrtnici, ki je njegovo vse, njegov svet, njegovo življenje.

Murnove pesmi so se me globoko dotaknile. Globlje kot marsikatero druge pesmi. Menim, da se človek tako lahko zares močno dotaknejo prav zaradi njegovega pesniškega jezika. Mislim, da je zato, ker je živel tako žalostno in tako nesrečno življenje, še bolje znal ta svoja občutja tudi zapisati. Znal je zapisati svojo žalost, svojo obupanost, svoj nemir in svoje hrepenenje.

Znal je čustva zapisati tako, da jih lahko začuti prav vsak bralec.

Menim, zelo močno, da je prav to tisto, kar ga je naredilo posebnega, kar ga je naredilo močnega, pa čeprav so mu mnogi govorili, da s tem ne bo nikoli uspel.

Ob branju so mi, priznam, v oči stopile solze.

Pa ne toliko zaradi žalosti kot zaradi vseh teh močnih besed, močnih pomenov in močnih čustev.

Čustev, izlitih na papir zaradi žalosti, iz jeze, iz obupa in iz hrepenenja. Murnove pesmi je vedno nekako težko brati. So večinoma žalostne, v njih je vse megleno, saj je tako pesnik opisoval svoje življenje tedaj. Opisoval je zamegljene trenutke, brezpotja, tavanja po gozdovih.

Ena izmed slogovnih posebnosti njegovih pesmi je tudi pogosta raba pridevnikov, s katerimi je vsa ta svoja čustva in razumevanja še dodatno podkrepil, jim dodal globlji pomen.

Verjamem, da se prav vsaka stvar v življenju zgodi z nekim razlogom. Prav tako verjamem, da je bilo Murnu namenjeno, da spozna svojo Almo, svoj pesniški navdih, svojo modro vrtnico.

In verjamem, da bom tudi sama v življenju našla svoj razlog hrepenenja, svojo srečo.

Našla bom svojo modro vrtnico.

*Marija Snežna Benedičič | gimnazijski program, 3. in 4. letnik,
Škofijska klasična gimnazija, Ljubljana*

Mentor | mag. Andrej Bartol

Bogat je tisti, kdor je zadovoljen s svojo usodo

Drami *Pigmalion* irskega pisatelja Georga Bernarda Shawa in *Pod Prešernovo glavo* slovenske avtorice in kritičarke Alenke Goljevšček Kermauner sta nastali v različnih časovnih obdobjih in kulturnih prostorih, vendar pa je obema skupna njuna aktualnost, kritična ost ter obilica humorja.

V obeh dramah srečamo tudi dramske junake, ki se na različen način srečajo z izzivi svojega časa in okolja ter so pri tem bolj ali manj uspešni.

V Shavevem »romanu v petih dejanjih«, kot jo je označil avtor sam, sem kot najbolj močno in prepričljivo posameznico doživela Lizo Doolittle. Eliza je sprva prodajalka rož, revna, preprosta in nima veliko dobrih perspektiv za prihodnost. Po nenavadnem prvem srečanju in spletu okoliščin se začne pri gospodu Higginsu, strokovnjaku za fonetiko, učiti bolj kultivirane govorice, s katero bo prerasla svoj cockney in se predstavila kot vojvoda v visoki družbi. Po mesecih dela ji to tudi uspe in o njeni prejšnji, »pocestni govoric«, skorajda ni več sledu.

Njena preobrazba in uspeh me navdušuje zlasti zaradi časa in družbene stvarnosti, v katero je Eliza postavljena.

Angleška družba je bila na začetku dvajsetega stoletja namreč močno razslojena, govorica in lepo vedenje pa sta določala, kdo je predstavnik višjega razreda in kdo se bo moral zadovoljiti s pripadnostjo nižjemu sloju.

Eliza pa ta determinizem uspešno preseže in se s svojo preobrazbo, temelječo na izobrazbi, dvigne po družbeni lestvici. Dokaže, da so besede polkovnika Pickeringa, da gospoda misli, da »pride slog po naravi in ljudem po položaju, nikoli pa se ga ne priučijo«, resnične, in da človek na svojo usodo lahko vpliva. Poleg tega predstavlja tudi močan ženski lik, kar je še ena nenavadnost za Anglijo tistega časa, in se ne osamosvoji le v ekonomskem smislu, temveč se upa po robu postaviti tudi gospodu Higginsu ter njegovi aroganci in nesramnosti.

Zato tudi menim, da navedeni rimski pregovor za glavno junakinjo Shaveve drame ne drži. Eliza se ni kar sprijaznila s svojo usodo, želela je več, ker je verjela, da zmore več in da lahko postane vsaj prodajalka v kakšni cvetličarni, in vse to, njena odločnost, pogum in aktivizem, jo pripelje do boljšega življenja, do tega, da se postavi na svoje noge kot samostojna in svobodna ženska.

Podobno bi si upala trditi tudi za junake komedije *Pod Prešernovo glavo*, čeprav nam njen konec ne postreže s tolikšno mero optimizma. V drami me je najbolj prepričal lik profesorja slovenščine, Igorja Potočnika. Ta se namreč s svojim cinizmom in humorjem ves čas »upira« šolskim oblastem, njihovim dejanjem in je do njih kritičen. Čeprav se zdi, da se bori proti »mlinom na veter« in da je v svoji družbeni stvarnosti – v hierarhično urejenem sistemu, kjer ima vsak koga nad sabo, kjer vlada birokracija in kjer ima ta družba in njeno »višje dobro« prednost pred dobrobitjo posameznika – popolnoma nemočen, lahko vseeno vidimo njegove male zmage.

Tako se npr. postavi po robu ravnatelju, ko ta zaradi direktnih kritik vodstva šole, želi zapleniti številko letniške revije, zoperstavi pa se tudi pomočnici Mariji Bertoncelj.

Čas totalitarne oblasti, šolske reforme in poskusa uveljavitve skupnih izobraževalnih jeder mu ni naklonjen, na referendumu izražena svobodna volja učiteljev pa je obravnavana kot »napačna«, vendar ga kritičnost nikoli ne zapusti.

Še čisto na koncu, ko se že pripravljajo na selitev, doda pikro pripombo o »nevarnosti jedrskega sevanja«.

Prav zato bi tudi za osebe v drami Alenke Goljevšček trdila, da pregovor »Bogat je tisti, ki je zadovoljen s svojo usodo,« ne velja popolnoma. Morda bi bilo učiteljem res lažje, če bi se sprijaznili s tem, kar želi oblast, vendar pa so se v okvirih svojih zmognosti borili do konca in niso prodali svojega prepričanja, kot lahko vidimo v primeru tovariša Lojzeta Hribernika.

Menim, da prav taka nekonformistična drža človeka obogati bolj kot vdanost in sprijaznjenost s svojo usodo.

V obeh komedijah tako avtorja predstavljata družbeno stvarnost, ki je odslilkava nekega resničnega časa in prostora.

Očitno so nekatere dramske osebe nastale na podlagi resničnih ljudi, kar potrjuje zapis D. T., ki se je prepoznal v liku Alfreda Doolittla. Pisec Doolittla spretno in resnično označi – v Elzinem očetu namreč zares lahko prepoznamo »duhovitega lumpa, šaljivca, ki jemlje tisto, kar ni njegovo.«

Smetar iz Shaweve komedije se namreč spretno pojavi takrat, ko v bližini svoje hčere zavoha lahek zaslužek in možnost spletkarjenja ter to tudi s pridom izkoristi, čeprav mu za lastno hčer ni kaj dosti mar. Zares se družbeno preobrazi, spleza po družbeni lestvici, dobi veliko vsoto denarja in se popolnoma preobrazi.

Pri tem pa ostane »barabin« in prezira »moralo srednjega razreda«, ki mu narekuje, da morajo sedaj drugi delati zanj – za denar, on pa mora živeti za druge in ne zase.

Tega ne mara, a vseeno uživa v denarju, ki ga bo obvaroval ubožnice na stara leta.

Tako menim, da je pisec D. T. gospoda Doolittla dobro zajel in da so navedene trditve resnične.

Obenem se mi tudi zdi, da uporaba »živega modela« na Shawevo komedijo nima negativnega vpliva, ter da, v vsej avtorjevi pisateljski spretnosti, kvečjemu poveča dramsko prepričljivost. Shaw Alfreda Doolittla namreč ne smeši in ne kritizira ter ga ne predstavlja črno-belo, s čimer se izogne tipizaciji osebe.

Ravno nasprotno, nekdanji smetar je pozitiven, močan lik, eden od nosilcev dramatikove ideje in družbene kritike, zato se mi zdi, da tovrsten »udor v zasebnost« gospoda D. T. ni nekaj slabega.

Tako vidimo, da tako *Pigmalion* kot tudi *Pod Prešernovo glavo* nagovarjata gledalca neposredno, včasih do te mere, da se sam v igri prepozna.

Obe drami pa občinstvo nagovarjata tudi z zanimivo snovjo in prepričljivim koncem, s čimer sta povezana tudi naslova obeh del.

Kratkočasna žaloigra Alenke Goljevšček nosi zanimiv naslov *Pod Prešernovo glavo*. Naslov je primeren, saj se celoten zaplet odvija na neki ljubljanski gimnaziji, ki se trudi, da bi v času prehoda v usmerjeno izobraževanje postala šola s kulturnološko usmeritvijo ter po novem nosila ime največjega

slovenskega pesnika, Franceta Prešerna. Ob tej priložnosti naj bi tudi dobili kip pesnikove glave, ki bi spominjal na novo podobo in usmeritev šole.

Žal pa dijaki in profesorji »pod Prešernovo glavo« ne ostanejo dolgo.

Na koncu se morajo namreč odpovedati novemu imenu in se združiti s kovinarji, ker jim tako narekuje oblast, ki se ji ne morejo zoperstaviti – njihov poskus z referendumom se namreč klavrno konča.

Ob selitvi v nove prostore se tako kip Prešernove glave ne seli z njimi, zaradi česar tudi sam naslov drame deluje nekoliko komično in kritično opozarja na mačehovski odnos do kulture.

Podobno nepričakovanemu zapletu smo pričali tudi v *Pigmalionu*. Antični mit o kiparju, ki si je, razočaran nad ženskami, izdelal lasten kip popolne ženske, ima srečen konec – *Pigmalion* poljubi svojo stvaritev in ta oživi, njuna ljubezenska zgodba je tako srečna. Konec Shaweve istoimenske komedije, osnovane prav na tem mitu, pa ni tako romantično srečen, čeprav je pogosto kot tak napačno interpretiran. Higgins se s svojo »stvaritvijo«, učenko Lizo ne poroči, saj si ona želi ljubeznivosti in pozornosti, ki pa ju Henry ne more dati, zato se raje odloči za pozornega in ljubečega Freddyja.

Shaweve komedija je tako nekakšen »antimit«, edina romantičnost pa je tista v pravem pomenu besede – romantičnost, ki predstavlja nekaj težko verjetnega, nedosegljivega, nemogočega.

Že po razpletu snovi in po vseh opisanih likih, odnosih in družbeni stvarnosti torej vidimo, da sta obe deli tako vse prej kot enostavni; ampak sta kompleksni in večplastni, vsako na svoj način pa je tudi kritično in aktualno za sodobnega bralca ali gledalca.

Obe sta doživeli številne uspešne uprizoritve v slovenskem kulturnem prostoru, kar ravno tako kaže, da sta obe aktualni.

Pigmalion tako opozarja na družbeno razslojenost in iluzijo, da smo ljudje s tem deterniminirani, hkrati pa poudari pomen izobrazbe za vsakega posameznika, kar seveda lahko prenesemo tudi v naš svet. Kljub temu pa se ne bi popolnoma strinjala s trditvijo, da je *Pigmalion* lažje aktualizirati kot žaloigro *Pod Prešernovo glavo*. Slednja je namreč lahko še posebej blizu slovenskemu občinstvu, saj govori o času in prostoru, ki sta bila – še ne dolgo nazaj – naš čas in družbena stvarnost.

Na to kaže tudi dejstvo, da je bila ta »kratkočasna žaloigra«, pote, ko je bila v sezoni 1984/85 prvič uprizorjena na odru, kar 150-krat zapored razprodana.

Zdi se mi, da to ni le zato, ker nam je čas tovrstne nedemokratske oblasti in njenega delovanja bližje od razslojenosti angleške družbe, temveč tudi zato, ker se gledalec lažje poistoveti z dramskimi liki.

Ti namreč niso prikazani črno-belo, temveč so večplastne osebnosti, vsak s svojimi uspehi, a tudi padci, osebnimi tragedijami. Tak je npr. Aleksander Dimnik, prav nič človeški, hkrati pa doživi osebno tragedijo, ko ga spregleda in zani-

čuje lasten sin. Mislim, da je ravno to gledalcem blizu, da to lahko razumejo in preko tega lažje razumejo tudi specifičnost drame, ki torej ni le kritika, temveč tudi prikaz življenja navadnih ljudi v določenem času in prostoru.

Poleg tega pa k pozitivnemu sprejemu drame prispevajo tudi številni komični elementi – Igorjeve pripombe, učitelj Gedža, Lojzetova pokončnost in neomajnost ter paranoja Marije Breclj.

Čeprav imamo elemente komedije tudi v *Pigmalionu*, pa se mi zdi, da je tu besedna komika nekoliko bolj neposredna in zato bolj prepričljiva.

Svarun Čelan | srednji strokovni programi, 3. in 4. letnik, PTI, ŠC Ptuj,

Elektro in računalniška šola

Mentorica | **Mojca Patekar**

Oba avtorja, ki smo ju prebrali, sta v samem vrhu lastne palete ustvarjanja. Alenka Goljevšček, ki je s svojim znanjem filozofije in še posebej psihologije ustvarila vse te osebnosti v drami *Pod Prešernovo glavo* in George Bernard Shaw, drugi za Shakespearom, ki je s svojim znanjem, ki ga je pridobil v Londonu, naredil jezikovni oris vseh oseb. Alenka Goljevšček se je s pravilnim psihološkim udejstvovanjem dodobra izognila kakšnemu drugemu žanru njene drame, ki jo imamo za kratkočasno žaloigro, a hkrati je s pravilnim navajanjem zgodovine dosegla, da so to kratkočasno žaloigro kritizirali ljudje, ki tega ne razumejo – ali pa razumejo in si zatiskajo oči pred strahom in dejstvom, da je popolnoma vse namenjeno »tistim tam gor« – po besedah Toneta Peršaka.

Pri Shawu pa se lepo vidi vpliv Ibsena in tudi vpliv njegovega udejstvovanja globoko v koreninah politike, saj tiste stvari, za katere so prisegli, da so takšne zato, ker pač so iz zgodovinskih dogodkov, obrne na glavo in si celo upa obrniti na glavo antični mit kiparja, s čimer je navdušil tako mene kot ostale bralce.

Če se najprej posvetim Shawu, bi rad povedal to, da je Elza Doolittle zares izjemna ženska – lahko bi celo rekli »uspešno – neuspešno« ekspešimist. Ta gospa je bila že od nekdaj nadarjena za določene aspekte sveta, a v prodajanju rož teh vrlin ni mogla dodobra izraziti. Šele s pomočjo profesorja

je postala nekaj več, začela se je zavedati same sebe in tako je spoznala, da je ona le del stave in ne Elza kot oseba. Zato pravim, da je ta eksperiment resda uspešen, a hkrati je ta motiv povzročil velik odmik od antičnega, klasičnega mita. Ljubezen in odnos med profesorjem in Elzo, saj je bil mit moderniziran.

Zame je zanimivo to, kako je navkljub vsemu temu znanju fonetike Elza še vedno propadla, v celoti nesestavljena duša, ki ni zadovoljna s tem, kar je postala zaradi Pickeringa in profesorja.

A Shaw je vseeno vpeljal pojem ženske emancipacije in tako je povzročil, da je našla svojo usodo – svojo cvetličarno.

Pri kratkočasni žaloigri se osebe vrtijo okoli rdeče niti – »tisti tam gor«. Oseba oz. osebnost v drami, ki mi je bila zelo všeč, saj je podobna Shawevi temi, njeni nepoznani psihološki plati, je Dimnik.

Z vsemi temi leporečji, floskulami in zapletanjem v neskončno vrsto Dimnik doseže moč in vpliv. Torej se ideja fonetike tukaj ponovi. A ker je vpet v hierarhijo oblasti, ne more biti zadovoljen s svojo usodo, saj te končne želje v resnici nima. Morda se ta moja ugotovitev veže na neskončne komplikacije pri njegovem govoru, saj on sam ne ve, kaj bi točno rad – za razliko od Elze Doolittle.

Ravno zato lahko tudi tukaj prepoznamo dan rimski pregovor, a ta ni izpolnjen, saj je to osebo izoblikovala psihologija in ne utopist.

Obe osebi sta v družbi pomembni in še kako različni od ostalih – in ravno zato je njuna pomembnost, ne glede na moralo, brezčasna (med dramama je minilo skoraj osemdeset let, a vzorec je enak) in s tem tudi družbeno stvarna.

Pisec D. T. zveni kot ena od Shawevih podosebnosti. Zveni kot oseba v drami sama, na kar bi lahko na prvi pogled lahko bili zelo vzhičeni in presenečeni. In predvidevam, da je bil tudi Shaw ob prebiranju tega pisma. A ob ponovnem branju vidim, da ne glede na to, kako absurdno je to pismo, ima D.T. skoraj v celoti prav. S tem, ko je Shaw ustvaril lik Elzinega očeta kot vzpodbudo in močno protiutež ženske emancipacije v smislu ravnanja v igri, je prikazal zelo realno sliko iz vsakdanjega življenja.

Všeč mi je mnenje D. T., da je Shaweva morala pretirana in da mora sedaj živeti za druge in ne zase.

Shaw je z uporabo pisave in pisanja uspel postaviti tako močno stališče, da je zadel glavni živec pri D. T. Kritike D. T. so mi všeč, ker so ostre in nepričakovane ter podprte s čustvi, kot je, ironično, bil tudi Alfred Doolittle. Je tarča posmeha, da o razvpitem, čarobnem delovanju ne govorim. Pika na i pa je zadnji odstavek, ki ne prosi, ampak zahteva poravnavo.

Menim, da je kritika v svojem pogledu dobra in hvale vredna, a celotno pismo ima tisti sladek priokus absurda, ki se mu je Shaw v svojih dramah tako izogibal.

Verjamem, da Shaw ni hotel nobene osebe iz življenja predstaviti v svojo dramo, temveč da je zato tako dobro postavil protiutež Elzi, da je že izgledalo, kot da uporablja »posnetek« živega modela. Zavoljo vse kreativnosti v tej drami, v tej mojstrovini Pigmalion, uporabo takih modelov podpiram.

Kratkočasna žaloigra Alenke Goljevšček že na začetku – s tem napisanem na vrhu besedila – predvidi konec – da nekaj ne bo v redu pri moralno pravih junakih.

Ta mit se v naših prostorih vleče že kar nekaj časa. Že od samega začetka drame se vidi postopno nameščanje lažnega upanja, saj z vsakim dejanjem, pa naj še tako veliko (postavitev kipa Franceta Prešerna), izgubili košček integritete, ter so tako sami povzročili propad njihovih želja.

Zgodba drsi navzdol, do platoja, a nihče ne more ničesar storiti.

Še sin političnega komisarja je poskusil vzeti stvar v svoje roke in s tem spremeniti usodo, a s tem je le povzročil, da je njegov oče izgubil sina zavoljo oblasti in politike.

Drama bi lahko bila absurdna, če ne bi avtorica tako dobro označila in izdelala oseb, s čimer je dosegla obraten efekt – drama je kratkočasna, še posebej ob dejstvu, da se nič ne da spremeniti, kljub upanju.

Antični mit o kiparju, ki je izdelal kip, se v kip zaljubil in ki ga je s pomočjo Afrodite tudi izkusil, naš avtor Shaw obrne na glavo.

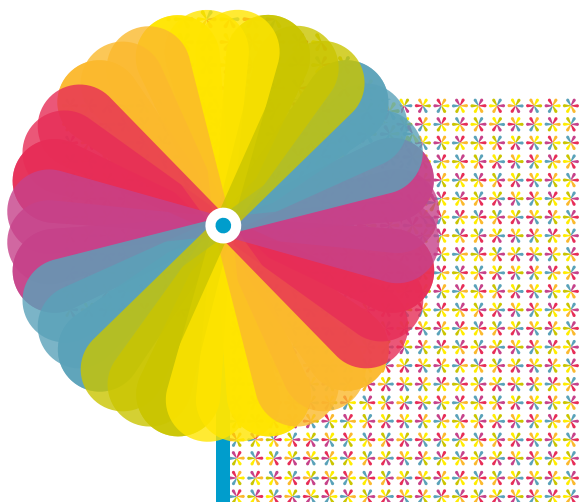
Kakor temu reče Gacoin – Marks, da je to popolnoma nov aspekt Pigmaliona, saj je vpleten pedagoški proces. Za razliko od A. Goljevšček si Shaw upa vnesti v dramo motiv profesorja, s čimer povzroči domino efekt – kar naenkrat je stvar satirična in nove sence ljubezni in nespornostim nesporna ljubezen. Zato je tudi zmotno mišljenje, da je bil profesor zaljubljen v Elzo Doolittle. Res je, da ustvari ta svoj kip, a ker je Elza pravo samcato bitje, tudi uvidi, da je ona zanj le en hip (stava).

Tako sledi po »oživetju« tega kipa nepričakovan zaključek za bralca, saj se Elza osamosvoji in poroči s Fredijem, ki je noro zaljubljen vanjo in tako kip ni del usode kiparja, ampak si usodo naredi sam.

Dramo Pod Prešernovo glavo lahko imenujemo tudi tragi-komika (po Shakespearovem delu Hamlet), medtem ko je Pigmalion le komedija s srečnim koncem. Obe drami sta vrh v paleti ustvarjanja, in ko rečem paleta, mislim na okolje, zgodovino in družbo, v katerem je delo nastalo.

Menim, da bi ljudje v Sloveniji z bežnim poznavanjem bližnje preteklosti bolje razumeli kratkočasno žaloigro, saj se je to dogajalo tu, pri nas. A glede na to, kako teče beseda, kakšne so ironije in satire pri Pigmalionu, v primerjavi z groteskami in žalostnim humorjem v delu Alenke Goljevšček, menim, da bi ljudje lažje razumeli in se sprostili ob uprizoritvi Pigmaliona kot pa kratkočasne žaloigre.

Trenutno tudi živimo v času, kjer ljudje vse več govorijo (na žalost tudi bedarije, saj vsak misli, da je lahko mojster kritik) in tudi razna družbena gibanja so v razcvetu, tako da je aktualizacija Pigmaliona tudi za zgodovinsko nevedne verjetnejša.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Krepitev kompetenc strokovnih delavcev na področju vodenja inovativnega vzgojno-izobraževalnega zavoda v obdobju od 2018 do 2022

Tema/vsebinsko področje: Inovativni pristopi k poučevanju

Vabilo na 4. nacionalno konferenco Jeziki v izobraževanju

Vljudno vas vabimo na 4. nacionalno konferenco **Jeziki v izobraževanju**, ki bo **1. julija 2022 v Kongresnem centru Brdo**, Predoslje 39, Kranj.

Konferenca bo namenjena vsem, ki se ukvarjate s poučevanjem maternega in tujih jezikov v vrtcu, osnovni in srednji šoli. Osrednja tema konference bo jezik kot steber družbe in posameznika. Razmišljali bomo o vlogi učnega jezika, tujih jezikov in raznojezičnosti v spreminjajočih se okoliščinah. Prav tako se bomo posvetili pomenu branja v digitalnih časih.

Plenarna predavanja izbranih domačih in tujih strokovnjakov bomo nadgradili s predstavitvami pedagoške prakse in tematskimi delavnicami, kjer bomo razmišljali o pedagoških izkušnjah pri poučevanju jezikov, sooblikovali modele za medjezikovno in medkulturno povezovanje in spoznavali metode večjezikovne didaktike ter delo z ranljivimi skupinami učencev.

Na konferenco se lahko prijavite v spletni aplikaciji Katis do 1. junija 2022 oziroma do zapolnitve mest. Kotizacije ni, udeleženci prejmete ustrezna potrdila.

Z veseljem vas pričakujemo na konferenci!

Programski odbor konference

4. nacionalna konferenca Jeziki v izobraževanju

Jeziki kot steber družbe in posameznika

Program

8:00 – 8:30	Registracija
8:30 – 9:30	<p>Uvod s kulturnim programom</p> <p>Uvodni pozdravi</p> <p>dr. Vinko Logaj, direktor Zavoda RS za šolstvo predstavnik MIZŠ</p> <p>mag. Barbara Lesničar, vodja programskega odbora, Zavod RS za šolstvo</p>
9:30 – 11:00	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Odnosna kompetenca kot pogoj za dobro sodelovanje</i> Dr. Kozma Ahačič, ZRC SAZU • <i>Pomen večjezičnega izobraževanja</i> Dr. Sarah Breslin, Evropski center za moderne jezike v Gradcu
11:00 – 11:30	Odmor
11:30 – 13:15	SEKCIJSKA PREDAVANJA IN PREDSTAVITVE IZ ŠOLSKE PRAKSE
13:15 – 14:00	Odmor
14:00 – 15:00	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Embodied cognition</i> (Uteležena kognicija) Dr. Michaela Sambanis, Freie Universität Berlin (predavanje na daljavo)
15:00 – 15:15	Odmor
15:15 – 16:45	DELAVNICE
16:45 – 17:00	Odmor
17:00 – 18:00	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Providing a cognitive-neuroscience understanding on what teachers already know intuitively as „good (or bad) classroom practice“</i> (Učiteljevo intuitivno razumevanje »dobre (ali slabe) pedagoške prakse« skozi prizmo (s podporo) kognitivne nevroznanosti) Dr. Teresa Ting, University of Calabria <p>Zaključek konference</p>

IZ ZALOŽBE ZAVODA RS ZA ŠOLSTVO

POUK NA PROSTEM

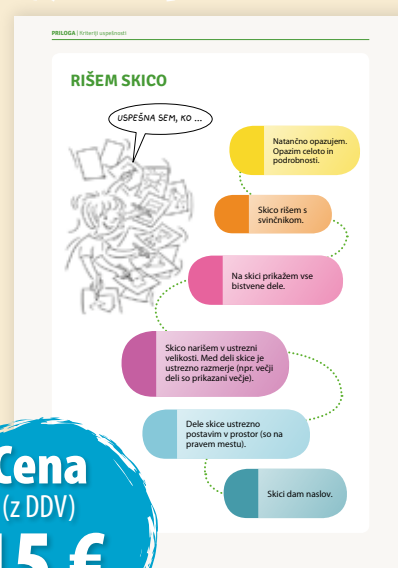
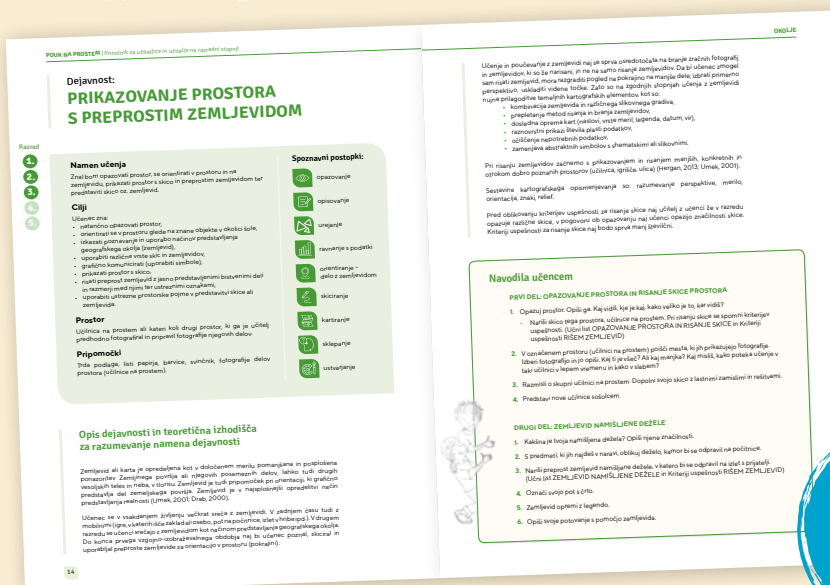
Priročnik za učiteljice in učitelje razrednega pouka

Številne raziskave govorijo o pozitivnih učinkih pouka na prostem na znanje, učenje in počutje učencev, pa tudi na šole kot skupnosti. Pouk na svežem zraku **izboljša učne dosežke, poveča motivacijo, izboljša fizično in mentalno zdravje, poveča koordinacijo, ravnotežje in ročne spretnosti ter omogoča socialni razvoj učencev.** Pri spodbudi za izvajanje in sami izpeljavi pouka na prostem, bo zagotovo v pomoč priročnik Pouk na prostem.

Priročnik je razdeljen v **šest zvezkov, združenih v mapi.** Gradivo vključuje dejavnosti na petih področjih: okolje, sporazumevanje, matematika, umetnost in igra na prostem. Dejavnosti so zasnovane tako, da spodbujajo vrstniško sodelovanje, gibanje in igro. Učenec razvija znanja in veščine z izkušnjami v neposrednem okolju: v dejavnosti je aktivno vključen, saj mu na prostem ponudimo miselne izzive, ki ga pripeljejo do povezovanja znanja, odkrivanja novega in raziskovanja novih vprašanj. Dejavnostim so **priloženi učni listi, kartice z izzivi ter orodja za samovrednotenje.**

NOVO

Cena (z DDV)
15 €

Naročanje:
P Zavod RS za šolstvo, Poljanska c. 28, 1000 Ljubljana
T 01 300 51 00
F 01 300 51 99
E zalozba@zrss.si
S www.zrss.si

Več o priročniku na [spletni strani ZRSS](http://spletni.strani.zrss.si).

